

Slovenija

Sorica — foto: Ančka Tomšič

Če varčujete — potem varčujte pri Jugobanki

ZAKAJ?

Zato, ker je JUGOBANKA:

- najstarejša specializirana jugoslovanska banka,
- na prvem mestu po višini skupnih deviznih vlog in banka z največjim poprečjem deviznega in dinarskega varčevanja v Jugoslaviji,
- banka, ki ima 90 poslovnih enot na območju vse Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah,
- banka, ki poslovno sodeluje s 1.100 bankami v 116 državah,
- znana po dobrem poslovanju in ekspanzivnosti ter vedno izpolnjuje svoje obveznosti.

JUGOBANKA DAJE:

- na vse hranilne vloge najvišje možne obrestne mere.

Poleg tega JUGOBANKA:

- zavaruje varčevalce vezanih vlog pri zavarovalnicah v Jugoslaviji,
- omogoča sodelovanje pri loteriji za varčevalce,
- daje varčevalcem potrošniška posojila in kredite za stanovanjsko in komunalno gradnjo.

Vse nam zaupane bančne posle bomo izvršili z vso pozornostjo!

rodna gruda 12

LETO XIX — DECEMBER 1972

REVUIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD

REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Ob sliki na naslovni strani:

Naša sodelavka vas v članku, ki ga objavljamo na straneh 18 in 19, popelje v lepi svet okrog Škofje Loke, svet, ki je tako bogat tudi po številnih umetnostnih spomenikih. Vas in dolina Sorica, ki jo vidite na naslovni strani, pa je svojevrsten spomenik že sama po sebi. Poletni in pozimi, vedno pritegne Sorica številne občudovalce.

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Pismo predsednika Tita	4
Prve kmečke pokojnine	7
Pravice za koroške Slovence	7
Tuje naložbe v Sloveniji in Jugoslaviji	8
Otroci izseljencev na ljubljanski univerzi	12
Uspehi Ota Pestnerja	12
Kaj je slovenska kuhinja?	13
Smučarski raj pod Kaninom . . . in na Koroškem	14
Staro in novo v Savinjski dolini	16
Od Suhe do Sorice	18
Poldne ob enajstih	20
ZAČASNO NA TUJEM (I)	21
ENGLISH SECTION (II)	21
Zlatniki zlatih dob	29
»Mi smo prišli pred vrata . . .«	30
Dvajset let izseljenskega koledarja	31
Naši po svetu	32
Izseljenska srečanja	34
Stari in mladi, večna nasprotja	36
Žensko veselje v kuhinji	37
Pesmi	38
Grad gori, grof beži . . .	39
Jana Milčinski: Črna zgodba	40
Neža Maurer: Prvi snežec	41
Ljudska: Kos	41
Filatelija	42
Spominski koledar	42
Vaš kotiček	43
Najuspešnejše Helidonove plošče	43
Novoletno darilo	48

Revijo »Rodna gruda« izdaja Slovenska izseljenska matica ob delni pomoči Kulturne skupnosti Slovenije • Uredništvo in uprava: 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, poštni predal 169, Jugoslavija • Telefon uredništva: 23-102, telefon uprave: 21-234

Glavni urednik: Drago Seliger • Odgovorni urednik: Jože Prešeren • Urednica: Ina Slokan — Uredniški odbor: Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik

Upravna publikacij: Vera Valenci • Oblikovalec: Jože Boncelj • Prevajalci: Milena Milojevič-Sheppard (angleščina), Albert Gregorič (španščina) • Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno • Rokopisov uredništvo ne vrača

Plačilo naročnine: za dinarje tekoči račun 50100-678-45356, devizni račun št. 501-620-7-32002-10-575 pri ljubljanski banki po mednarodnih poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu • Tisk: Kočevski tisk, Kočevje

Veselje in srečo

Jože Prešeren
odgovorni urednik

V roke prejimate zadnjo številko »Rodne grude« letnika 1972, zato naj vam tudi v tej rubriki vsem želim kar najbolj prijetno praznovanje in seveda predvsem veliko sreče in delovnih uspehov v novem letu 1973. Poseben pozdrav tudi našim dopisnikom, ki tako pridno polnijo

rubriko »iz vaših pisem« in tudi druge. Upam, da bo tako tudi v prihodnje, saj sem že večkrat omenil, da bi bili najbolj veseli takrat, ko bi bili vsi naši naročniki hkrati tudi dopisniki in sodelavci. Delo pri naši reviji teče že kar daleč v prihodnje leto; že zdaj načrtujemo, kakšne bodo naše naslovne strani, katere kraje bomo na njih objavili, kaj bomo uvedli novega, kako bomo popestrili posamezne rubrike, kaj bomo reviji dodali. Lahko mi verjamete, da so nam pri tem našem načrtovanju med najpomembnejšimi oporami prav vaši predlogi, ki ste nam jih vse leto omenjali v pismih. Zato smo prepričani, da vam bo naša revija tudi odslej tako ljuba, kakor vam je bila v preteklih letih. Dvajsetletna tradicija tudi mora nekaj pomeniti!

Ob tej priložnosti vam zaupam eno izmed novosti v prihodnjem letu, ki bo prav gotovo vzbudila precej zanimanja. To je vrsta zemljevidov držav in celin vsega sveta pod naslovom »Kje vse živijo Slovenci«. Podatke o naseljevanju Slovencev po svetu smo dobili iz različnih virov, vsekakor pa smo prepričani, da niso popolni, zato se bomo obrnili na pomoč tudi na vas. V naslednji, januarški številki »Rodne grude« bomo objavili zemljevid sveta, kjer bodo označene vse države, kamor potuje »Rodna gruda«!

Iz Združenih držav Amerike in Kanade smo prejeli več pisem, v katerih nam dopisniki sporočajo, kako je bilo, ko so imeli v gosteh ansambel Henček iz Slovenije. Razumljivo je, da bi vsi želeli, da bi bila njihova pisma v celoti objavljena. Ker pa so si pisma po vsebini precej enaka, upam, da ne bo zamere, če kar tu povem, da ste bili s Henčkovim gostovanjem v svojih novih domovinah zadovoljni in da ste imeli povsod lep, slovenski večer. Nekateri ste tudi omenili, zakaj ni pri organizaciji sodelovala tudi Slovenska izseljenska matica. Omenim naj le, da je ansambel Henček potoval prek luže povsem zasebno.

Še na naš jubilejni nagradni razpis naj vas spomnim. V prihodnji številki objavimo seznam nagrad!

iz vaših pisem

O srečanju v Aumetzu

V soboto 30. septembra so nas predstavniki aumeškega slovenskega rudarskega društva povabili na izredno prireditev. V nabito polni dvorani so nam pela slovenska društva ne le iz Francije, temveč tudi iz sosednih držav. Razveseljivo je, da smo videli med poslušalci tudi jugoslovanskega konzula iz Strasbourga Antona Laha, predstavnike Slovenske izseljenske matice iz Ljubljane ter naša izseljenska duhovnika iz Merlebacha in Aumetza. Organizatorjem, dirigentom ter pevkam in

pevcem velja ob tem srečanju vsa čast in hvala. Le pogumno naprej.

Janko Jankovič, izseljenski učitelj,
Tucquegnieux-Marine, Francija

Ze nekaj mesecev prej smo se z veseljem pripravljali na srečanje v Aumetzu, kjer naj bi se srečale slovenske kulturne skupine iz Francije, Belgije, Nizozemske in ZR Nemčije. Žal na srečanju v soboto 30. septembra ni bilo gostov iz Belgije. Vesel sem, da je to lepo srečanje začelo naše Jugoslovansko pevsko društvo »Jadran«, ki je zapelo francosko in jugoslovansko himno.

Vse kulturne skupine, ki so nastopale v Aumetzu, so zapustile sijajen vtis, še po-

Ančka Klunova

V Pennsylvaniji, predvsem v Pittsburghu in njegovi okolici je že nekaj let zvesta in prizadevna zastopnica »Rodne grude« in »Slovenskega koledarja« rojakinja Ančka Klunova. Prav je, da vam poveмо nekaj o njej, saj delo za naše publikacije ni njena edina skrb, ampak se je že veliko prej začela ukvarjati tudi z delom v številnih slovenskih društvih in organizacijah. Udeleževala se je pri pevskem zboru »Prešeren«, ki je obstajal 50 let, razpuščen pa je bil leta 1961. Nastopila je tudi v mnogih igrah, kot: Domen, Rokovnjači, Mlinarjeva hči, Naša kri idr. Zelo veliko je pomagala tudi pri delu za Ameriško-slovenski dan v Pittsburghu in pri ameriško-slovenskem radijskem programu, ki obstaja že 24 let.

Sama Ančka Klunova nam je takole popisala svoje življenje: »Rojena sem bila v vasi Zagon pri Postojni. V šolo sem hodila v Postojno in tu sem srečala danes vsem v Ameriki znano Tončko Simčičevo. Ze takrat je bila zelo ljubko dekle in tudi bolj brihtna kot jaz. Ona je bila takrat v petem, jaz pa v tretjem razredu. To je bilo med prvo svetovno vojno in kmalu za tem se je v našo šolo naselila vojaška bolnica. Tako je bilo končano moje šolanje in začeti je bilo treba s trdim delom. Moje prvo delo je bilo v Materji vasi pri Postojni, kjer sem bila kuharska pomočnica v neki gostilni. Imeli so tudi plesišče, za ples pa je skrbel godec Lojze Kastelic. Bil je čeden fant, radi so ga imeli starejši in mlajši. Moja gospodinja takrat pa je bila Franca Krajgerjeva iz Postojne.

Tam nisem bila dolgo. Komaj sem se dobro privadila, je prišla v deželo velika epidemija influence. Bolnikov je bilo veliko in tudi mrtvih. Takrat je prišel pome moj stric Jože Klemen iz Zagona in me odpeljal domov.

Doma sem bila tri tedne, ko mi je po svojem prijatelju stric Matija iz Clevelanda

poslal vse papirje za v Ameriko. Tja sta me vzela s seboj Jože in Zofka Birk. Z g. Birkom je prišel tudi njegov sin Jože, hči Mili Filipič in nečakinja Rose Slejko. V Cleveland smo prišli konec oktobra. Pri stricu sem srečala Pavla Kluna in februarja naslednje leto sva se že poročila. Za priči sta nama bila Jože Birk in Rose Slejko.

V Clevelandu sta se nama rodili dve hčeri. Kasneje smo se preselili v Pittsburgh, tu pa se je rodil še sin in še dve hčerki.«

Taka je kratka življenjska zgodba Ančke Klunove, ki danes v krogu svojih otrok in dragih prijateljev uživa zasluženi pokoj. Prihodnje leto, pravi sama, nas bo spet obiskala, kakor nas je že trikrat. Upa, da bo prišla s skupino Slovenske narodne podporne jednote.

Naši zvesti zastopnici Ančki Klunovi iz srca želimo, da bi se ji zdravje izboljšalo in da bi še dolgo ostala zvesta sodelavka Matice kot tudi slovenskih društev v Pittsburghu.

Uredništvo in uprava

sebna zahvala pa gre folklorni skupini iz Holandije. Omenim naj tudi otroška pevka zbor iz Aumetza in Merlebacha, ki sta tako lepo pela po slovensko, da so se marsikateremu orosile oči. Zdaj vidimo, da bi bil uspeh takih nastopov še veliko večji, ko bi imeli izseljenskega učitelja in pevovodjo.

Po programu je bila prosta zabava, kjer se je vsakdo lahko zavrtil ob veseli domači melodiji.

Vsa čast in pohvala gre vsem tistim, ki so odlično organizirali to mednarodno srečanje. Vsi smo odhajali domov z najlepšimi vtisi. Zato želimo, da bi to srečanje postalo tradicionalno, da bi bilo vsako leto v drugem kraju Evrope. Vsem nastopajočim lep pozdrav, prihodnje leto pa na svidenje v Freyming-Merlebachu.

Anton Škruba,
Freyming-Merlebach, Francija

Neredno prejemanje

»Rodno grudo« tu v Kanadi zadnje čase zelo neredno prejemamo in tudi po zadnji obljubi poštne službe tukaj se nam ne obeta, da bo kaj bolje. Edina pošta, ki ima prednost, je avionska, »1. class mail«. Upam, da boste v uredništvu malo razmislili o letalskem pošiljanju revije, saj sem že od mnogih naročnikov slišal, da ne bi imeli nič proti, če bi plačali kak dolar več, samo da bi revijo redno prejemali.

Imam še žalostno novico: Slovenci v Kanadi smo izgubili pionirja slovenstva v Torontu, rojaka Ivana Peterlina. Nikoli mi ne bo odšel iz spomina, ko me je tu v tujini sprejel kot oče in mi po svojih močeh pomagal, da sem se postavil na lastne noge. Bil je graditelj in ustanovitelj slovenskih cerkva in drugih slovenskih ustanov v Kanadi. Ko je bila pred kakim mesecem tu na obisku moja mati, ji je pred odhodom rekel: »Štefica, polju bi slovensko zemljo, jaz je najbrž ne bom mogel več!« In tako je usoda hotela, da je tiho odšel, nam pa bo za vedno ostal v lepem spominu njegov vedno nasmejani obraz. Naj ti bo lahka tuja zemlja, dragi Ivan. Mi mlajši pa bomo vedno skrbeli, da tvoje ideje ne bodo umrle.

S. Paulic, Willoudale,
Ont. Kanada

Izrekamo vam iskreno sožalje ob izgubi dobrega prijatelja.

Glede letalskega pošiljanja pa bomo že v prihodnji številki revije pripravili popolnejšo informacijo. Seveda je možno že zdaj pošiljanje revije z redno letalsko pošto, kar pa je precej drago. V uredništvu in upravi nenehno iščemo možnosti, kako rešiti problem prevoza v oddaljene dežele tako, da bi naročniki ne trpeli. V reviji bomo odslej redno objavljali tudi naročniško ceno z navadno in z letalsko pošto.

*Vsem naročnikom in bralcem
po svetu in doma
želimo veliko sreče, zadovoljstva
in delovnih uspehov
v novem letu*

1973

Ob voščilu še naša iskrena zahvala vsem zvestim dopisnikom in sodelavcem z željo, da bi bilo naše sodelovanje v prihodnje še plodnejše.

Slovenska izseljenska matica
Uredništvo in uprava »Rodne grude«

Na sliki: Zima v Podkorenu

Josip Broz Tito

Pismo predsednika Tita

Leto 1972 je bilo v domovini leto izredne politične živahnosti. Ta živahnost je dosegla svoj višek v jesenskih dneh s pismom, ki sta ga tovariš Tito in izvršni biro Zveze komunistov Jugoslavije naslovila na člane ZKJ. Pismo je bilo javno objavljeno, saj njegova vsebina močno zanima in tudi zadeva vse ljudi naše dežele. V kratkem poročilu ni mogoče naštetih vseh razlogov, ki so botrovali pismu in izredno živi politični dejavnosti, ki mu sledi. Zato le nekaj misli ob pismu.

Jugoslavija je kot skupnost svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti dosegla zavidljive uspehe na vseh področjih dela. Hiter gospodarski in duhovni napredek so spremljale tudi velike težave in nemajhne napake. Le-te so se v zadnjih letih vse bolj kopičile in postale resna ovira za zdrav razvoj in napredek naše družbe. Za samoupravno socialistično skupnost, kakršno v domovini gradimo, je osnovno vprašanje: Kdo in kako razpolaga z gmotnimi dobrinami, ki jih v največji meri ustvarjajo delavci in delovni ljudje? Drugače povedano, se sprašujemo, ali imajo tisti, ki ustvarjajo dobrine, resnično možnost, da tudi odločajo, v kakšne namene se te uporabljajo? Mnogi vodilni ljudje v podjetjih, pa tudi na drugih mestih so na to večkrat pozabljali. Med nami so taki ljudje, ki menijo, da lahko po svoji pameti, v »imenu ljudi«, razpolagajo z družbenimi sredstvi. Zato se je pogosto gradilo (včasih tudi nepotrebne stvari), ne da bi graditelj imel za gradnjo potrebna sredstva. Vse več je bilo primerov negospodarnega pa tudi nespametnega zapravljanja skupnega bogastva. Primeri nespoštovanja zakonov in predpisov, majhne in velike goljufije, podkupovanje, hlastanje po gmotnih dobrinah na načine, ki ne izvirajo iz dela in še druge nečednosti so postale pojav, ki bi lahko resno ogrožal trdnost naše skupnosti, ko jim ne bi napovedali odločnega boja. V nekaterih sredinah se je vgnezdila miselnost, da imamo ljudje v demokratični skupnosti samo pravice ne pa tudi dolžnosti in odgovornosti za skupno življenje.

Predsednik Tito in izvršni biro Zveze komunistov Jugoslavije sta se s pismom obrnila na vse poštene člane ZK in na vse delovne ljudi s pozivom, da strnejo svoje vrste in enotni brez omahovanja pristopijo k reševanju problemov družbe in odstranjevanju vsega, kar je gnilega v naši družbi. Nekajmesečno delo pri izvajanju nalog, ki jih omenja pismo, nam pove, da je tudi tokrat dobil tovariš Tito polno podporo vseh narodov in narodnosti v naši deželi. To je tudi najboljše zagotovilo, da bo naša skupnost v prihodnje postala še bolj trdna in še v večji meri izpričevala svojo samostojno, neodvisno in samoupravno socialistično naravnost.

Vrsta ostavk

Po pismu predsednika Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ je prišlo v vseh jugoslovanskih republikah do številnih odstopov z vodilnih delovnih mest in personalnih sprememb v nekaterih organizacijah. Med drugimi je odstopil tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac, do novega imenovanja pa opravlja njegovo delo dosedanj namestnik zveznega sekretarja Jakša Petrič.

Do sprememb je prišlo tudi v političnem vodstvu naše republike. Odstopil je predsednik slovenskega izvršnega sveta (vlade) Stane Kavčič. Njegove posle je začasno prevzel podpredsednik inž. Tone Tribušon. Ostavko na svoj položaj je predložil tudi predsednik slovenskih sindikatov Tone Kropušek.

obiski

V oktobru je bila na obisku v Jugoslaviji britanska kraljica Elizabeta II z možem Filipom in princeso Ano

industrija

Med največjimi v Jugoslaviji

Med stotimi največjimi jugoslovanskimi podjetji je deset slovenskih. Izmed slovenskih podjetij je na prvem mestu kranjska »Iskra« (deseta v Jugoslaviji), za njo pa so omenjena še podjetja: Slovenske železarne, »Gorenje«, TAM, združeno podjetje za distribucijo električne energije, IMV Novo mesto, TOMOS Koper, Gradis, EGM Maribor in »Litostroj« Ljubljana.

Največje jugoslovansko podjetje je INA Zagreb, industrija nafte, njej pa sledijo še Inkoteks Beograd, Jugometal Beograd, Jadranski brodogradilni zavod Zagreb, železarna Zenica itd.

kultura

Milijon knjig

Pred kratkim so v Skopju slovesno odprli Makedonsko narodno knjižnico in pred njo odkrili spomenik Klimentu Ohridskemu, učencu sv. Cirila in Metoda. Nova knjižnica je med najsodobnejšimi v Jugoslaviji, čeprav je najmlajša in ima že nad milijon knjig.

Prešernova družba za leto 1973

Prešernova družba je že v prvih dneh novembra začela razpošiljati naročnikom koledar in knjižno zbirko za leto 1973. Bogato opremljeni Prešernov koledar je tokrat v koledarskem delu posvečen 400-letnici kmečkih puntov na Slovenskem, ki jih je z zanimivimi ilustracijami opremil arh. Boris Kobe. Pretežni del vsebine koledarja pa je

posvečen sodobnim slovenskim pisateljem, ki so predstavljeni z odlomki iz pomembnejših del ali z izvirnimi črticami. Tudi letošnja knjižna zbirka je nadvse bogata: Miško Kranjec je v poljudni obliki napisal kroniko slovenskih kmečkih uporov pod naslovom »Zimzelen na slovenskih tleh«. Dr. Boris Kuhar je izdal zanimivo poljudno razpravo »Odmirajoči stari svet vasi«, Tone Gaspari pa je izdal povest »Druga mati«. Iz klasičnih del slovenske književne zakladnice so izbrali Janka Kersnika »Ciklamen« in »Agitator«, prevodno književnost pa zastopa roman Pearl S. Buckove »Potonika«. Prešernova družba je letos ponovno poskrbela za prijetno in poučno branje, ki je resnično primerno in dostopno vsakomur. Ne smemo pozabiti, da so to knjige, ki so tudi po ceni prilagojene našim poprečnim žepom.

Kulturni dom v Sovodnjah

V Sovodnjah pri Gorici (Italija), kjer je večina prebivalcev Slovencev, so pred kratkim odprli nov kulturni dom, ki je namenjen kulturnim in športnim društvom slovenske narodnostne manjšine v tem kraju. Dom so postavili s prostovoljnim delom in prispevki. Sovodnje so postavili za vzgled pametnega sodelovanja med Italijani in Slovenci, ki živijo na istih tleh.

Domačija — galerija

V Seliščih v radgonski občini je domači slikar Lojze Veberič v kmečki hiši odprl prvo slikarsko galerijo v tem koncu naše dežele. Galerijo je imenoval »Domačija«, uredil pa jo je ob pomoči kulturnih ustanov in delovnih kolektivov. Lastnik te nenavadne galerije želi, da bi se tu srečevali številni mladi likovni ustvarjalci iz Pomurja in iz drugih krajev Slovenije.

Zimska turistična sezona pred vrati

Zimsko-športna sezona v Sloveniji se je že začela in vse kaže, da so se letos nanjo slovenski zimski športni centri kar dobro pripravili. Povsod želijo, da bi se njihovi gostje kar najbolj prijetno počutili.

Na Pohorju bo do sezone zgrajena nova asfaltirana cesta od Slapa do hotela Belle-

Zima na Gorenjskem — Dražgoše. V ozadju Ratitovec

vue. Obratovati bo začela tudi nova smučarska vlečnica Videc. Na Golteh bodo uredili za okrog 40 hektarov novih smučišč in montirali tri nove montažne vlečnice. Na Voglu novih smučarskih naprav ne bo, zato pa bodo letos bolje pripravili smučišča. Na novem smučišču Zatrnik pri Bledu imajo smučarji na voljo pet žičnic. Do zimske sezone bosta v Kranjski gori zgrajena dva nova hotela: hotel Alpina s 180 ležišči in garni hotel Gorenjke, ki bo imel 150 ležišč. Na Vitrancu so končali rekonstrukcijo zgornjega dela sedežnice, uredili so nova smučišča in drugo. Nova žičnica bo začela delovati tudi v Podkorenu. Omenimo naj še, da bo trgovsko podjetje Belje na Kranjski gori v kratkem odprlo trgovino z jugoslovanskimi specialitetami.

Vesna Vulović v ČSSR

Vesna Vulović, naša stevardesa, ki je edina preživela nesrečo jugoslovanskega letala nad ozemljem ČSSR v letošnjem januarju, je v začetku novembra obiskala ljudi, ki so ji takrat rešili življenje. V kraju Srbska Kamenica so jo imenovali za častno občanko. Vesna je obiskala tudi zdravniško osebje, ki ji je prvo nudilo zdravniško pomoč.

slovenija v svetu

Ljubljanska banka v ZR Nemčiji

V Frankfurtu na Maini bo v kratkem začela delovati prva jugoslovanska banka, ki je bila ustanovljena v tujini. To je »Ljubljanska banka AG«, ki sicer posluje v nekaterih zahodnoevropskih državah že nekaj let. Poslovanje Ljubljanske banke s tujimi partnerji je že izredno živahno. Samo plačilni promet med Deutsche Bank in Ljubljansko banko znaša več sto milijonov mark na leto.

po sloveniji

Spomenik in nova tovarna

V Turnišču v Pomurju so v nedeljo, 22. oktobra, svečano odkrili spomenik narodnemu heroju Štefanu Kovaču. Na svečanosti je govoril pisatelj Miško Kranjec, nekdanji soborec in prijatelj Štefana Kovača. Povedal je, da je bil Štefan Kovač vedno v ospredju boja za pravice delovnega človeka in da v tem boju ni nikoli omahoval. Mlada generacija naj si njegov lik vtisne v spomin in naj ji postane simbol za bodoče življenje in delo. Kip, ki ga je izklesal po svoji zamisli akademski kipar Franc Kiraly, stoji pred osnovno šolo, ki nosi ime narodnega heroja Štefana Kovača.

V Turnišču ima svoj obrat znana tovarna čevljev Planika iz Kranja, ki se uspešno razvija. Isti dan, ko so odkrili spomenik narodnemu heroju Štefanu Kovaču, so položili temeljni kamen za gradnjo nove tovarne obutve. Tovarna bo veljala 40 milijonov dinarjev in bo zaposlila petsto delavcev, kar je za Turnišče in okoliške kraje velikega pomena.

Štoklje si še vedno iščejo gnezda po prekmurskih vaseh

Ob zlatem jubileju novi načrti

V oktobru je Mesna industrija Pomurka v Murski Soboti slavila zlati jubilej svojega obstoja. V tej industriji dela danes sedemsto delavcev in nameščencev, ki so se ob jubileju odločili za nadaljnje povečanje tovarne. Nove gradnje bodo razdeljene v dve razdobji. V prvem, ki bo zaključeno l. 1975, bodo razširili in modernizirali klavnico s pripadajočimi objekti, kar bo veljalo 135 milijonov dinarjev. V drugem razdobju od l. 1975 do 1980 pa bodo renovirali in povečali predelovalne in poslovne prostore. V novih obratih bodo lahko letno zaklali in predelali 50.000 glav govedi in 200.000 svinj. Celotni dohodek pa se bo od lanskih 280 milijonov dvignil na blizu 900 milijonov dinarjev. In kar je pglavitno: zaposlili bodo blizu tisoč novih delavcev in strokovnjakov.

Novi most za petdeset tisočakov

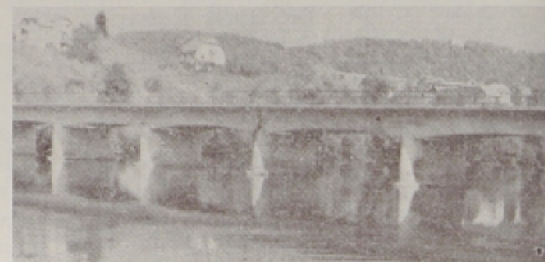
V Malem Krplivniku na Goričkem, kjer žive večidel vaščani madžarske narodnosti, je razbesnela voda ob letošnjih poletnih poplavah 14. julija takorekoč odnesla most, ki je bil edina zveza vaščanov z ostalimi kraji. Tako je 18 hiš z 80 prebivalci ostalo odrezanih od sveta, saj jih je na eni strani ločila državna meja, na drugi strani pa potok Krka. V najbolj kritičnih trenutkih so prebivalcem priskočili na pomoč vojaki mariborske garnizije, ki so vaščanom Malega Krplivnika v desetih dneh zgradili nov lesen most. Trideset vojakov je deset dni delalo od jutra do večera. Opravili so čez tri tisoč delovnih ur in veliko število strojnih ur. Tako so zgradili nov most, ki je 17 metrov dolg in pet metrov širok. Ker so vojaki opravili vse delo brezplačno, bo novi most stal občino le blizu petdeset tisočakov.

»Pekel« v Savinjski dolini

Blizu Šempetra v Savinjski dolini so nedavno odprli podzemeljsko jamo z lepimi kapniki, ki so ji dali vzdevek »Pekel«. Jama leži v kraju Kale. Obsega okrog šeststo metrov v spodnji in dvesto metrov v zgornji etaži prelepega podzemeljskega sveta polnega iskrecih stalagmitov in stalaktitov, ki jih je narava čudovito oblikovala. Turistično društvo iz Šempetra je jamo Pekel uredilo s sredstvi, ki so jih v ta namen prispevala nekatera podjetja in seveda s svojim društvenim denarjem. Veliko so pomagali tudi posamezniki s prostovoljnimi delom. Za zdaj so za obiskovalce v jami uredili blizu dvesto metrov prvega dela. Tod so napeljali električno razsvetljava in zgradili približno 60 metrov dobro zavarovanih brvi nad potokom Peklenščico, ki teče skoz jamo. Tako je lepa Savinjska dolina dobila še eno turistično privlačnost. Vsi, ki so doslej jamo obiskali, so navdušeni nad njeno enkratno lepoto. Menijo tudi, da bi morali to lepo jamo čimprej v celoti urediti za turistične obiske.

Tudi v Vinici nova tovarna

Vinica v Beli krajini, iz katere so se ljudje nad sto let izseljevali na tuje, ker ni bilo dela doma, bo prihodnje leto dobila svoj industrijski obrat. Letos, 28. oktobra, ko

Most v Vinici

Viničani praznujejo svoj krajevni praznik, je ta kraj doživel svoj zares veliki dan. Okrašeni buldožer je ob navzočnosti vseh vaščanov, ki so prihiteli z godbo in zastavami vaških organizacij, izkopal temelje za prvo viniško tovarno — novi obrat tovarne Novoteks iz Novega mesta. Računajo, da bo ta obrat dograjen prihodnje leto v maju. V začetku bodo zaposlili okrog tristo domačinov, v naslednjem letu pa še nadaljnjih sto petdeset. Poleg tovarne bo Novoteks zgradil tudi stanovanjski blok za strokovnjake, ki bodo prišli od drugod.

Novi most čez Savo v Brežicah

Darila izseljencev

Jugoslovanski izseljenci so vedno radi pomagali svojemu staremu kraju, posebej še, če je bilo treba podpreti zdravstvene ustanove. Tako so tudi zdaj ameriški rojaki, ki so doma iz Trebinja in okolice, začeli z denarno zbirko za opremo novega Medicinskega centra v Trebinju. Ob svojem nedavnem obisku v Jugoslaviji je rojak Božo Galeb izročil direktorju novega medicinskega centra v Trebinju dr. Dučiću prvih dva tisoč dolarjev, ki so jih trebinjski rojaki, ki žive v Kaliforniji, zbrali v ta namen. K tej vsoti je sam Božo Galeb prispeval največ — dvesto dolarjev. Z nabirko nadaljujejo.

Dne 13. septembra so v Sarajevu svečano položili temeljni kamen za nov bolniški objekt, namenjen zgodnjim raziskavam in odkrivanju raka na prsih. Za gradnjo so prispevali mestna skupščina v Sarajevu, občinska skupščina za družbeno aktivnost žensk, delovne organizacije iz Bosne in Hercegovine in drugih republik ter številni posamezniki. Imena darovalcev za to potrebno zdravstveno ustanovo bodo vklešana na spominski plošči v avli nove stavbe, ki jo nameravajo dograditi do konca letošnjega leta. Oddelek bo imel 40 postelj.

Pravice za koroške Slovence

V dneh, ko pišemo te vrstice, se še vedno zgrinjajo temni oblaki nad koroškimi Slovenci. Večdesetletne grožnje z genocidom so dosegle v preteklem oktobru nov vrhunec, še tako resna prizadevanja avstrijske zvezne in koroške deželne vlade pa nenehno popuščajo pritiskom nacionalističnih skrajnežev. Koroški Slovenci se zato upravičeno sprašujejo (Slovenski vestnik, Celovec, 10. nov. 1972), ali je Avstrija sploh pravna država, če v njej vlada neenakost pred zakonom, če oblasti same kršijo ustavo, če kaznujejo Slovence, nemški nacionalisti pa nezakonavno delujejo proti zakonom, če ekstremistične organizacije lahko neovirano ščuvajo na narodnostno mržnjo, če nasilneži lahko preprečujejo izvajanje mednarodne pogodbe.

Z državno pogodbo, ki je začela veljati leta 1955, je Avstrija prevzela nase tudi obveznosti glede zaščite slovenske in hrvaške narodnostne manjšine, ki jima mora zagotoviti vse pogoje za vsestranski etnični, gospodarski in kulturni razvoj. Minilo je 17 let, avstrijske oblasti pa niso storile še ničesar glede teh njenih obveznosti. Seveda pa so bile hkrati močno angažirane pri zaščiti pravic svoje narodnostne manjšine na Južnem Tirolskem. Po podpisu avstrijske državne pogodbe je prišlo celo do nekaterih uradnih ukrepov, ki so resno ogrozili interese slovenske in hrvaške narodnostne manjšine. Leta 1957 je bil osnovan Kärntner Heimatdienst, kar pomeni dejansko obnavljanje prej prepovedanih nacionalističnih in neonacističnih sil, ob popisu prebivalstva je bila ustanovljena nova kategorija »Vindšarjeva«, leta 1958 je bilo ukinjeno obvezno dvojezično šolstvo, ukinjena je bila uporaba slovenskega jezika v 6 od 9 sodnijskih okrajev. Slovenske organizacije na Koroškem so nenehno opozarjale na neizpolnjevanje 7. člena državne pogodbe, vendar brez uspeha. Tudi jugoslovanska vlada je izkoristila vsako priložnost za odločno zahtevo po doslednem izvajanju določb državne pogodbe.

Avstrijski parlament je letos končno sprejel zakon o postavitvi dvojezičnih napisov v 205 krajih na Koroškem, kar pa je izzvalo pravo protislovensko in protijugoslovansko gonjo. Neonacistične in šovinistične sile, od katerih je večina pod patronatom organizacije »Heimatdiensta«, so še pomostile svoj pritisk na pripadnike narodnostne manjšine, ki jih celo fizično napadajo, skrunijo partijske grobove, odstranjujejo dvojezične napise in drugo. Zato je jugoslovanska vlada v svoji noti avstrijski vladi z dne 6. novembra 1972 na prvem mestu zahtevala prepoved organizacije »Kärntner Heimatdienst« in vseh drugih organizacij, ki se ukvarjajo z Jugoslaviji sovražno dejavnostjo; take organizacije niso dovoljene po 9. členu državne pogodbe. Jugoslavija zahteva od avstrijske vlade tudi dosledno izvajanje zakona o dvojezičnih krajevnih napisih in nasprotuje kakršnikoli revizijam tega zakona, ki bi slonele na ponovnem preštevanju slovenske ali hrvaške manjšine. Jugoslovanska vlada pričakuje od avstrijske vlade tudi, da bo v dogovoru s slovensko in hrvaško narodnostno manjšino pristopila k popolnemu in doslednemu izvajanju 7. člena državne pogodbe in drugih mednarodnih aktov. V nasprotnem primeru bo jugoslovanska vlada prisiljena, da se kot sopolpisnica avstrijske državne pogodbe posluži še drugih sredstev, med katerimi sodi tudi internacionalizacija tega vprašanja.

M. K.

Sentjernej na Dolenjskem, še vedno pomemben trg

Prve kmečke pokojnine

Vaški pismonoše bodo od novega leta naprej raznašali v svojih velikih torbah tudi prve kmečke pokojnine. Vse enake: po 250 din na upravičenca in vse, kljub skromnim zneskom, težko pričakovane. V vozlastih in od trdega dela razbrazdanih rokah starih kmetov, prevžitkarjev in kajzarjev je doslej tako malokdaj zašuštel debel denar.

Za zdaj se bo gmotni položaj izboljšal samo najstarejšim in socialno najbolj ogroženim kmečkim ljudem, ker pač starostno zavarovanje kmetov šele letos urejamo in komaj oblikujemo namenski pokojninski sklad.

Pravico do pokojnine bodo s 1. januarjem 1973 dobili kmetje, prevžitkarji in kajzarji, ki bodo tega dne stari vsaj 75 let. Za kmete - borce pred 9. 9. 1943 je starostna meja znižana na 70 let, tistim, ki so socialno ogroženi in bodo upravičeni do varstvenega dodatka, pa celo na 60 let. Razen tega bodo morali prosilci dokazati, da so bili vsaj 5 let zdravstveno zavarovani in da so se v zadnjih 20 letih najmanj 10 let ukvarjali s kmetijstvom.

Ob priznanju pravice do pokojnine bo moral upravičenec izročiti svoje posestvo prevzemniku, ki se bo zavezal, da bo plačeval predpisane zavarovalne obveznosti za upokojenega kmeta. Vsak dvom, da gre za nekakšno obliko prisilnega odvzemanja zemljišč ostarelim kmetom, je seveda odveč; zavarovanec bo namreč

lahko obdržal kmetijo, če bo sam prevzel zavarovalne obveznosti.

Višino individualnih prispevkov za pokojninski sklad bodo odmerjale občinske davčne uprave, za kajzarje in kmete, ki nimajo nobenih dohodkov od posestva, pa bo družbena skupnost poravnala zavarovalne obveznosti prek občinskih in republiškega proračuna.

Prosilci za starostno pokojnino ali prevzemniki njihovih kmetij morajo letos prispevati v pokojninski sklad pavšalni znesek 475,50 din, 3,05 % katastrskega dohodka in dohodka od gozdov in od drugih prosilčevih dohodkov.

Na vsaki kmetiji bo lahko samo en zakonec dobil starostno pokojnino. Ko ta umre, preide pravica na drugega, če je tedaj prekoračil 65. leto. Kmetje - borci in vdove kmetov - borcev lahko uveljavijo pravico do družinske pokojnine 5 let poprej kot drugi, torej s 60 leti.

Upravičenec do družinske pokojnine, ki bo izenačena z osebno, bo seveda moral prevzeti obveznost, da bo sam plačeval predpisane prispevke ali pa bo moral podedovano posestvo izročiti tistemu, ki bo prevzel zanj to materialno odgovornost.

Tako kot vse druge pokojnine, bo Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS tudi starostne pokojnine kmetov usklajevala z gibanjem življenjskih stroškov in jih vsako leto valorizirala.

Trije zanimivi projekti

Slovenske delovne organizacije so sklenile v zadnjih letih s tujimi poslovnimi ali finančnimi ustanovami nekaj privlačnih pogodb o naložbah tujega kapitala: »Sava« (Kranj) bo v sodelovanju s »Semperitom« (Dunaj) polagoma uvajala v svojih kranjskih obratih proizvodnjo radialnih avtomobilskih gum, ki bodo pretežno namenjene izvozu, zato se je pozneje v ta zanimiv projekt vključila tudi mednarodna finančna korporacija »IFC« iz Washingtona, ki je prek svoje agencije »IICY« (London) pokazala veliko zanimanja za tiste projekte, s katerimi se slovenska podjetja vključujejo v mednarodno delitev dela; »TAM« (Maribor) je podpisala podobne pogodbe s svojim zahodnonemškim partnerjem, koncernom »Klöckner-Humbolt-Deutz« (Köln), ki bo vložil v projekt svoj kapital, pa tudi svojo tehnologijo v proizvodnji štiritaktnih avtomobilskih motorjev. To sta vsekakor najzanimivejša projekta med skupno dvajsetimi tujimi naložbami v Sloveniji, ki

so bile do 26. maja 1972 registrirane v zveznem sekretariatu za gospodarstvo.

»Projekt Sava« je pravzaprav največji slovenski projekt s tujimi naložbami, če upoštevamo skupna vlaganja tujih partnerjev: »Semperit« (Dunaj), »IFC« (Washington) in »IICY« (London) bodo skupno vložili v kranjski projekt 174, 348.000 dinarjev, kranjska »Sava« pa 347,652.000 dinarjev. V naši tabeli desetih največjih tujih naložb v Jugoslaviji (tabela številka 1) smo upoštevali samo posamična vlaganja tujega partnerja, medtem ko bi bila tabela nekoliko spremenjena, če bi upoštevali, kolikšen je bil delež tujih partnerjev skupaj v posameznih jugoslovanskih projektih.

V »projektu Sava« — nov obrat avtomobilske pnevmatike v Kranju — ne bo treba graditi vsega na novo: uporabili bodo nekatere sedanje zmogljivosti in prostore za proizvodnjo diagonalne avtomobilske pnevmatike; nova bo valjarna, konfekcija tovornih radialnih plaščev in skladišče izdelkov, medtem ko bo v drugih

proizvodnih oddelkih nova pravzaprav samo sodobnejša oprema.

Graditev in opremljanje novega objekta bosta postopna, s polno zmogljivostjo pa bo začel proizvajati okrog leta 1975.

Prve radialne plašče iz nove proizvodne enote »Sava« se bodo pojavile na tržišču že konec letošnjega leta, medtem ko bodo tri leta pozneje izdelali že več kot 600.000 radialnih plaščev! Celotna proizvodnja v »Savi« se bo v letu 1975 povečala na 1,500.000 avtomobilskih plaščev v diagonalnih in radialni izvedbi, to je na okoli 5.800 avtomobilskih plaščev na dan! Velike serije bodo seveda omogočile, da se bo »Sava« tudi v svojimi cenami konkurenčno pojavljala na svetovnem tržišču, kjer bo lahko koristila tudi marketing »Semperita« (Dunaj).

Res je sicer, da je proizvodnja avtomobilskih plaščev v Jugoslaviji v neprestanem porastu, toda kranjska »Sava« bomo prav s tem projektom, v katerem sodelu-

Deset največjih tujih naložb v Jugoslaviji

Domače podjetje	Tuje podjetje ali ustanova	Celotna investicija v dinarjih	Delež domačega in tujega partnerja	Delež domačega partnerja v dinarjih	Delež tujega partnerja v dinarjih
1. CRVENA ZASTAVA (Kragujevac)	Fiat (Torino)	810,153.460	74 : 26	597,653.460	212,500.000
2. CINKARNA (Celje)	Lacke und Farben (Berlin)	282,600.000	51 : 49	144,300.000	138,200.000
3. CRVENA ZASTAVA (Kragujevac)	IFC (Washington)				136,000.000
4. FAP-FAMOS (Beograd)	Daimler-Benz (Stuttgart)	752,000.000	85 : 15	636,000.000	116,000.000
5. SAVA (Kranj)	Semperit (Dunaj)	320,148.000	70 : 30	225,436.000	94,712.000
6. CRVENA ZASTAVA (Kragujevac)	Fiat (Torino)	593,750.000	89 : 11	531,250.000	62,500.000
7. KONUS (Slovenske Konjice)	Masny Prumusly (Praga)	134,800.000	56 : 44	752,200.000	59,600.000
8. UNIS (Sarajevo)	AB SKF (Göteborg)	86,000.000	51 : 49	43,800.000	42,200.000
9. TAM (Maribor)	Klockner-Humbolt-Deutz (Köln)	326,830.600	87 : 13	285,847.000	40,983.600
10. UNIS (Sarajevo)	Volkswagen (Wolfsburg)	166,200.000	77 : 23	128,700.000	37,500.000

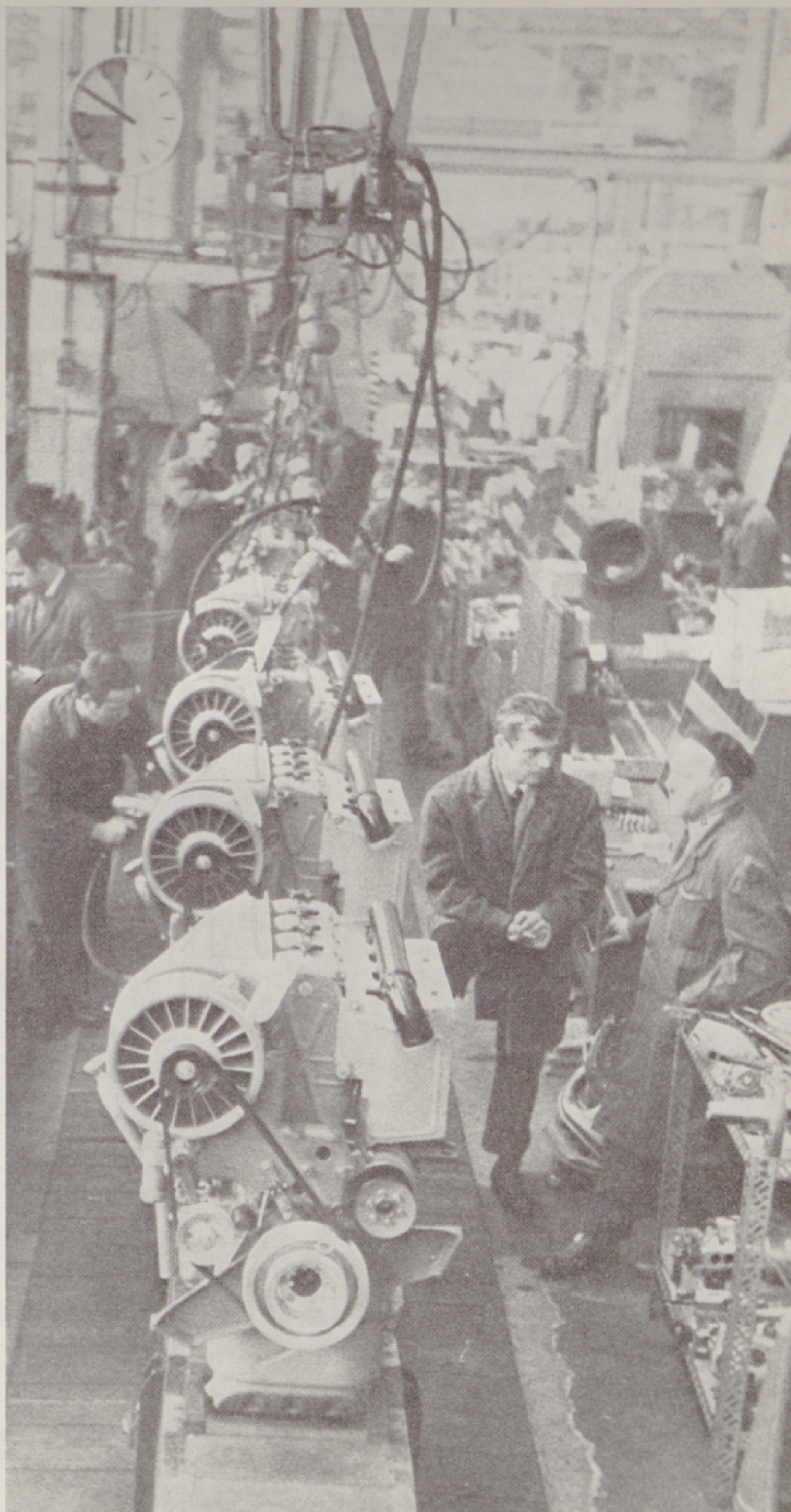
jejo tudi »Semperit«, »IFC« (Washington) in »IICY« (London) obdržala svoje vodilno mesto v državi s približno 37 odstotki jugoslovanske proizvodnje. »Sava« bo udeležena v celotnem projektu s 66,6 odstotki lastnega kapitala, »Semperit« s 27,9 odstotka in »IFC« (Washington) — skupaj z »IICY« (London) — s 5,5 odstotka. Zanimivo je vsekakor, da bo »Semperit« razen gotovinske vloge prispeval še polovico kapitalizirane licenčne pristojbine za prvih pet let, ki jo bo vložil kot svoj delež za osnovna sredstva.

Zanimiva je vsekakor tudi organizacijska oblika tega skupnega proizvodnega obrata »Sava« in »Semperita« v Kranju: v rednem delovnem razmerju bo nekaj nad 1.000 delavcev; enota bo imela samostojen obračun, vendar ne bo imela značaja pravne osebe; o poslovni politiki bo odločal poslovni odbor, v katerem bodo trije predstavniki »Sava« in trije predstavniki »Semperita« (Dunaj).

Podobne dimenzije je dobil medtem že tudi »projekt TAM Maribor«, pri katerem lahko pričakujemo, da bo dobil v naslednjih letih tudi podobne finančne razsežnosti. Podpredsednik mednarodne finančne korporacije »IFC« William Gaud je med nedavnim obiskom v Sloveniji izrazil pripravljenost korporacije, da bi se aktivno vključila s svojimi naložbami v zaokrožitev programa »TAM« v kompleksen proizvodni program po licencah tujega poslovnega partnerja »Klockner-Humbolt-Deutz« (Köln), ki je doslej že vložil 40.983.600 svojega kapitala v obrate za proizvodnjo štiritaktnih motorjev v Mariboru. »IFC« (Washington) je prispevala k temu projektu s svojimi posojili še 24.000.000 dinarjev, medtem ko se je celotna investicija že povzpela na dinarjev 350.655.400.

Tretji zanimiv projekt, ki je pravzaprav šele v porajanju, pa je vsekakor razvoj »Železarne Jesenice«, v katerem bodo sodelovala tudi nekatera vodilna slovenska podjetja, kot so »Gorenje« (Velenje), »Iskra« (Kranj) in še nekateri slovenski industrijski giganti, ki so spoznali, da bodo lahko rešili pereč problem reprodukcijskega materiala samo z lastnimi vlaganji v nadaljnji razvoj jeseniške železarne. Mednarodni finančni korporaciji »IFC« (Washington) in »IICY« (London) sta izredno pohvalno ocenili jeseniški projekt in izrazili svojo pripravljenost za finančno udeležbo v razvoju Jesenic. To je vsekakor projekt, ki je skorajda življenjskega pomena za nadaljnji razvoj slovenske predelovalne industrije.

Aco Pasternjak

Državna založba Slovenije

ima v svojem bogatem knjižnem programu številna dela, ki ne bodo našim rojakom v tujini samo dragocena vez z matičnim kulturnim središčem, temveč tudi pričevanje naše duhovne samobitnosti.

Založba posebej opozarja na naslednje knjige

SLOVAR SLOVENSKEGA
KNJIŽNEGA JEZIKA
I. knjiga 200 din 13,34 \$

SLOVENSKI IMPRESIONISTI
(likovna izdaja) 300 din 20,00 \$

UMETNOSTNI ZAKLADI
JUGOSLAVIJE
380 din 25,34 \$

Čop
RAJ POD TRIGLAVOM
(knjiga umetniških fotografij)
100 din 6,67 \$

Ivan Cankar
MY LIFE
(angl. izbor Cankarjeve proze)
48 din 3,20 \$

Ivan Cankar
THE BAILIFF YERNEY
(angleška izdaja)
30 din 2,00 \$

Alojz Gradnik
POEMS
(pesmi — angleški izbor)
10 din 0,67 \$

Zahtevajte informacije še o drugih naših izdajah. Naročila sprejema

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
61000 Ljubljana

Inozemski oddelek
Titova 25 — Jugoslavija

Založba Mladinska knjiga

Najlepše darilo otrokom je lepa slovenska slikanica.

Mladinska knjiga ima bogat izbor. Priporoča najlepše med njimi:

MIŠKOLIN, Josip Ribičič; broš. 24 din
KROJAČEK HLAČEK, Leopold Suhodolčan; broš. 15 din
MARTIN KR PAN, Fran Levstik; 31 din
PASTIRČEK, ljudska; 5 din
ZLATA PTICA, ljudska; 5 din
POVODNI MOŽ, ljudska; 5 din
TRIJE GREHI, ljudska; 5 din

Vse so bogato ilustrirali slovenski mojstri slikarji.

Knjige lahko naročite pri Mladinski knjigi, Izvojni oddelek, Ljubljana, Titova 3.

Centralni zavod za napredek gospodinjstva

LEPO IN UPORABNO

Narodne vezenine na Slovenskem — Pisane vezenine po štetih nitih (gorenjske vezenine s križci, belokranjsko tkaničenje, štepanje in raličenje)
Cena din 82,—

Ljudske vezenine na Slovenskem — Pisane, bele, zlate in črne vezenine po nariskih
Cena din 185,—

Slovenska ljudska noša
Tekst dopolnjuje 63 črnobelih in 50 celostranskih barvnih slik ter 18 krojnih pol.
Cena din 175,—
Knjige naročite pri

CENTRALNI ZAVOD ZA NAPREDEK GOSPODINJSTVA
61001 Ljubljana, Gradišče 2

Elektrotehnični izdelki široke potrošnje

Znaten del proizvodnega programa Iskre, največjega jugoslovenskega proizvajalca na področju elektromehanike, telekomunikacij, elektronike in avtomatike, obsegajo izdelki široke potrošnje.

K elektrotehničnim izdelkom široke potrošnje prištevamo predvsem aparate za gospodinjstvo, radio in TV sprejemnike, gramofone, električno ročno orodje in druge električne pripomočke s katerimi si pomagamo pri vsakdanjem delu in razvedrilu.

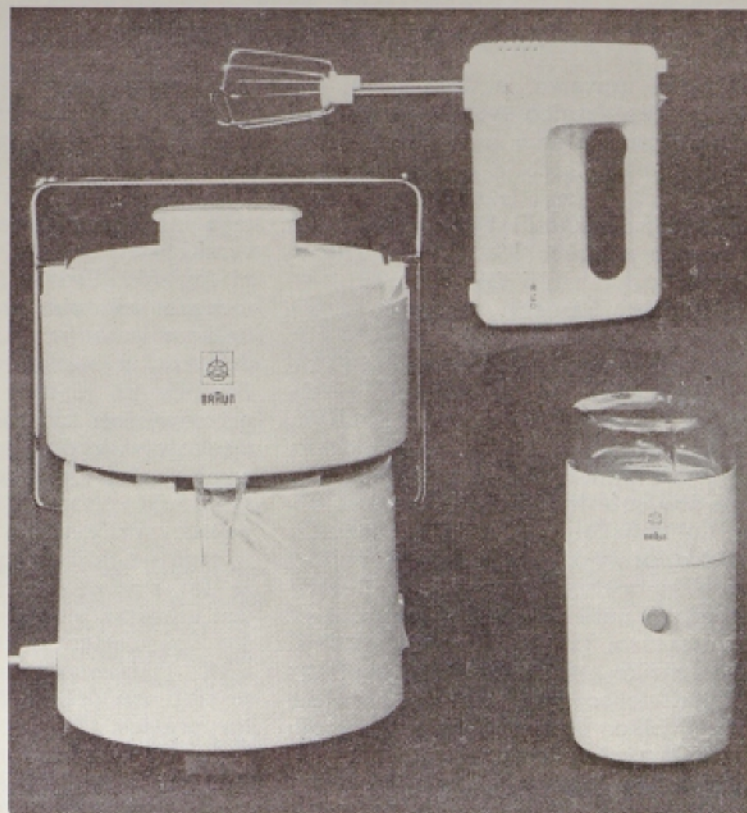
Kljub močni konkurenci domačih, predvsem pa uvoženih izdelkov te vrste, je Iskri uspelo, da se je z njimi na tržišču zelo uspešno plasirala. Zahvala gre predvsem Iskrinim strokovnjakom, ki neprestano izpopolnjujejo in dopolnjujejo proizvodni program, in s tem zagotavljajo izdelkom visoko kvaliteto ter sodobno obliko, z velikoserijsko proizvodnjo pa znižujejo proizvodne stroške in s tem ceno izdelkov. Da prizadevanja za proizvodnjo čim kvalitetnejših izdelkov niso bila zaman, priča dejstvo, da so Iskrini izdelki cenjeni tudi v tujini.

Zabavna elektronika

Iskrini izdelki zabavne elektronike imajo bogato tradicijo. Proizvodni program zajema več tipov radijskih sprejemnikov, gramofonov v mono in stereo tehniki, televizorjev itd., posebej pa je treba omeniti najnovejši model radijskega sprejemnika z oznako SAVICA in barvni TV sprejemnik PANORAMA '73. SAVICA je popolnoma tranzistoriziran namizni radijski sprejemnik, sodobno oblikovan, s kvalitetnim sprejemom programa na vseh treh valovnih območjih (UKV, KV, SV). Lahko ga dobimo kot samostojen radijski sprejemnik, ali pa z vgrajenim gramofonom ali kasetnim magnetofonom. PANORAMA '73 je barvni televizor, ki ga Iskra izdeluje v kooperaciji z znano angleško firmo BRC. Je v celoti tranzistoriziran, odlikuje pa ga zelo čista slika v naravnih barvah.

Gospodinjski aparati

Večino gospodinjskih aparatov izdeluje Iskra v kooperaciji z priznanimi tujimi partnerji. Sesalnike, stepalnice in univerzalne čistilnike z angleškim Hooverjem, sokovnike, mlinčke

za kavo brivnike itd. z zahodnonemškim Braunom itd. Ti izdelki so na našem trgu zelo iskani in Iskra, kljub nenehnem pospeševanju proizvodnje, komaj dohaja potrošnjo.

Električno ročno orodje

Iskrin proizvodni program električnega ročnega orodja se še vedno širi. Tudi na tem področju sodeluje z renomiranimi tujimi proizvajalci, kot je npr. nizozemski Skil. Za široko potrošnjo je najbolj pomembno električno ročno orodje, ki ga imenujemo orodje za dom in obrt: »KOMBI« garniture, ki poleg osnovnega orodja — električnega ročnega vrtnega stroja, vsebujejo tudi priključke, ki omogočajo obdelavo (žaganje, brušenje, vrtanje, poliranje itd.) materialov vseh vrst, vrtni stroji različnih moči in velikosti, električne ročne škarje, sekalniki pločevine, brusilni stroji različnih izvedb, krožne žage, vibracijski vrtni stroji za obdelavo trših materialov itd.

Poleg omenjenih izdelkov, zajema Iskrin proizvodni program tudi električne pripomočke, ki so takorekoč že postali artikli široke potrošnje. To so: avtomatski telefonski aparati, polnilniki avtomobilskih akumulatorjev, TV in UKV antene itd.

Trgovska mreža za prodajo Iskrinih izdelkov široke potrošnje zajema celotno Jugoslavijo, prek zastopstev pa tudi več evropskih, azijskih in ameriških držav.

Otroci izseljencev na ljubljanski univerzi

Ljubljanska univerza je pred tremi leti slavila petdesetletnico svojega obstoja in ob tej priložnosti smo tudi v naši reviji posegli nekoliko globlje v njeno zgodovino. Zato naj tokrat le na kratko ponovimo, da prvi zametki Univerze v Ljubljani segajo v konec 16. stoletja. Takrat so jezuiti organizirali filozofske in teološke študije. Elementi univerze so obstajali v raznih oblikah vse do leta 1919, ko je bila po dolgoletnih prošnjah in zahtevah Slovencev ustanovljena Univerza. Razvijala in širila je možnost študijev, rastle pa so tudi nove stavbe in poslopja za predavalnice, kabinete in laboratorije za študente in profesorje. Danes obsega ljubljanska univerza 10 fakultet filozofsko, pravno, za sociologijo, politične vede in novinarstvo, strojno, elektrotehniško, za naravoslovje in tehnologijo, za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, medicinsko ter biotehniško fakulteto. Vse fakultete so razdeljene še na odseke in oddelke. Univerza ima zaposlenih okoli 2500 pedagoško-znanstvenih delavcev.

V zadnjem času se na univerzo vpiše okoli 11.000 študentov letno. Poleg jugoslovanskih študentov je tu še približno 200 študentov iz tujine. V Ljubljano prihajajo na študij največ študentje iz nerazvitih arabskih in afriških dežel, zamejski študentje in potomci izseljenskih družin. Poglavitni vzroki, ki jih pripeljejo na našo univerzo so:

1. mednarodna pomoč in sodelovanje z nerazvitimi deželami,
2. osebni in politični vzroki,
3. želja po boljšem poznavanju materinega jezika in življenja v domovini staršev.

Za študente iz zamejstva in izseljenstva veljajo posebne ugodnosti. Zagotovljena jim je štipendija in stanovanje v študentskem domu ter še nekaj drugih olajšav.

Obvezno pa mora tak študent obiskovati tečaj slovenskega jezika.

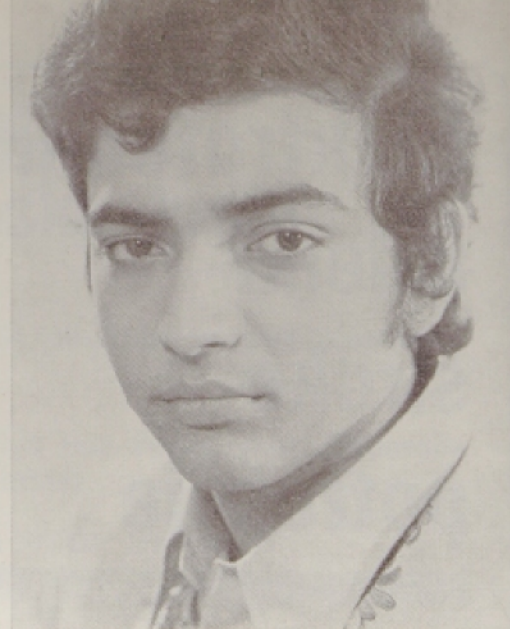
Ljubljanska univerza ima protokolarne stike z univerzo v Budimpešti, Minsku, Temišvaru, Bratislavi in Leipzigu. Poleg tega ima stike s številnimi drugimi univerzitetnimi središči v Evropi in Severni Ameriki. Protokolarni stiki mejijo na medsebojnih obiskih profesorjev, kakor tudi na izmenjavi pedagoško-znanstvenih delavcev in študentov.

Zanimiv pa je tudi podatek, kako je s priznavanjem srednješolskih spričeval in visokošolskih diplom na ljubljanski oziroma na tujih univerzah. Tuji državljani, ki se žele vpisati na ljubljansko univerzo, prilože spričevalo o končani srednji šoli, tega pa univerza preveri, če res ustreza tej stopnji izobrazbe. Za potrebe izven univerze priznava spričevala srednjih šol sekretariat za kulturo in prosveto SRS. Priznavanje naših spričeval je v pristojnosti države, kjer prosilec uveljavlja pravice. Po zakonu o nostrifikaciji univerzitetnih diplom dajejo mnenje o doseženi stopnji izobrazbe šole iz določenega področja. Priznavanje naših diplom je odvisno od države, kjer prosilec uveljavlja svoje pravice. To vprašanje je zaenkrat še najbolj urejeno z Italijo, tu se namreč prizna vsako spričevalo končane šole.

V zadnjem času je razveseljivo dejstvo, da narašča število študentov iz zamejstva in izseljenstva. V letošnjem letu je bilo vpisanih 50 študentov iz Italije ter 4 iz avstrijske Koroške.

Vsi kandidati, ki se zanimajo in bi želeli študirati na ljubljanski univerzi dobijo več informacij na tajništvu univerze, Trg revolucije 11/2, Ljubljana. Želja univerze in širše slovenske skupnosti je, da bi se ta oblika povezovanja slovenskih izseljencev z matično državo še razširila in poglobila.

Silvester Pust

Uspehi Ota Pestnerja

Na festivalu slovenske popevke 1971 je med drugim nastopil tudi petnajstletni Celjan Oto Pestner. V trenutku, ko je odpel Porentovo skladbo »Trideset let«, je na nebu slovenske zabavne glasbe vzšla nova zvezda. V zadnjih dveh letih je bilo podobnih uspehov še več, vendar pa je prvi še vedno najlepši.

Oto Pestner se je rodil 4. januarja 1956 v Celju. Njegovi predniki se aktivno ukvarjajo z glasbo in oče ima tudi svoj ansambel, v katerem se je Oto prvič predstavil občinstvu že v rani mladosti. Publika ga je navdušeno sprejela. Njegov nežni otroški glas se je razvijal do neslučenih višin. Nastopil je na številnih otroških festivalih, celo na Sanremskem festivalu otroške pesmi je sodeloval. Seveda so ga in ga še spremljajo na glasbene nastope starši, predvsem oče. Letos je junija spet nastopil na največji slovenski zabavnoglasbeni prireditvi, slovenska popevka 72. Prav tako kot lani mu je tudi tokrat s Privškovo kompozicijo »Mati, bodiva prijatelja« pripadlo prvo mesto žirije občinstva. Poleg tega je nastopal na številnih koncertih po vsej Jugoslaviji in tujini: v Subotici, Krapini, Sarajevu, Portorožu, Poreču, na Veseli jeseni v Mariboru, na Pokalu Evrope v Salzburgu. Dobil je številne nagrade in priznanja tako doma, kot v tujini.

Ob vseh nastopih in aranžmajih Oto pridno hodi v celjsko gimnazijo. Kot sam pravi, mu gre v šoli kar dobro. Med sošolci in profesorji je zelo priljubljen. Mladi Celjan se še ni odločil, ali se bo posvetil glasbi, kar bi se tudi najraje, ali pa bo študiral tehnične vede. Oto je dobil že številne vabljuje stalne aranžmaje, toda trenutno je zaradi šole vse odklonil. Sodeloval bo na izboru popevke, ki bo zastopala Jugoslavijo na popevki Evrovizije. Želi si, da bi bil izbran za to prireditev, ki bo letos v Luxemburgu. Prepričan sem, da bi v primeru, če bi bil izbran, svojo nalogo z žametnim in senti-

New Swing Quartet iz Celja je vedno bolj popularen — tudi zaradi Ota Pestnerja

mentalnim glasom, ki se lahko prilagodi vsaki melodiji, solidno opravil.

Oto Pestner je eden najbolj perspektivnih in najbolj nadarjenih pevcev slovenske zabavne glasbe, kar nam pove že to, da večina pesmi, ki jih posname, zasede zgornja mesta glasbenih lestvic, kakor tudi lestvic popularnosti.

Z njegovim likom pa je tesno povezana skupina New Swing Quartet. V tej skupini, ki prepeva največ blues in črnske duhovne pesmi, včasih tudi narodno zabavno glasbo, je tudi mladi Oto. So edini slovenski kvartet, ki poje štiriglasno in skoraj edina skupina v Jugoslaviji, ki prepeva predvsem črnsko duhovno glasbo. Poudariti velja, da niso beat ansambel, čeprav takih skupin na slovenskem primanjkuje. Svoj repertoar imajo po skupini Golden Gate Quartet iz Amerike, ki so jim vzor. Omeniti je potrebno, da se je v petih letih, kolikor kvartet obstaja, zamenjal le en član. Namesto njega poje sedaj prvi tenor Oto Pestner. Poleg njega pa so v skupini še: Hering Darko — drugi tenor, Razdevšek Rado — bariton in Petan Marjan — bas. Fantje so izdali pri RTV Ljubljana kaseto in posneli nekaj plošč.

New Swing Quartet nastopa na raznih koncertih, plesih in prireditvah širom Jugoslavije. Običajno jih spremlja ansambel »Črne vrane«.

Pogovor z njimi je potekal v zelo sproščenem vzdušju in nikakor ne smem pozabiti na to, da vas fantje, posebno pa še Oto prav toplo pozdravljajo in vam želijo mnogo užitka pri poslušanju slovenske, posebno pa še njihove glasbe.

Silvo Pust

Ansambel Henček gostoval v ZDA in Kanadi

Konec oktobra se je z večtedenskega gostovanja po Združenih državah Amerike in Kanadi vrnil ansambel Henčka Burkata iz Novega mesta. Po poročilih, ki smo jih prejeli, ugotavljamo, da je ansambel požel med poslušalci izredne uspehe. Številne pohvale grede tako godbenikom in pevcem kakor tudi napovedovalcu, humoristu Marjanu Robleku. Clevelandski dopisnik »Prosvete« Frank Česen je poročal, da je imel ansambel v Clevelandu pet nastopov, zadnjega pod pokroviteljstvom Kluba slovenskih upokojencev v Euclidu. Nastopil je tudi v televizijski oddaji »Polka Variety«.

Ker je Henčkov ansambel potoval v lastni organizaciji, žal ne vemo za vse kraje, kjer je nastopal.

Kaj je slovenska kuhinja?

Naša kuhinja v svetu ne slovi tako, kot slovi na primer francoska, vendar pa so bili naši kuharji na kuharski olimpiadi, ki je bila oktobra v Frankfurtu v Nemčiji, daleč pred Francozi in mnogimi drugimi, saj so si zaslužili zlato medaljo za hladne jedi in zlatega oskarja za narodne jedi. Le-te so bile tako zanimive in tako dobre za obiskovalce frankfurtskega sejma, da so jih razgrabili takoj, ko so bile naprodaj.

»Zakaj ste v Frankfurtu vzbudili toliko pozornosti?« smo povprašali tehničnega vodjo naše kuharske ekipe Toneta Strajnarja, mojstra kuhalnice iz ljubljanskega hotela »Slon«.

»Prvič smo nastopali na tej olimpiadi. Že to je bilo zanimivo. Kar pa se naših narodnih jedi tiče — te so neznane, pikantne ravno toliko, da marsikomu pašejo, poleg tega pa tudi njihova imena zvenijo dokaj privlačno.«

Nad jugoslovansko kuhinjo je bilo takšno navdušenje, da je nemška televizija pripravila posebno oddajo o njej. Dva naša kuharska mojstra sta 45 minut v studiu z 800 gledalci vrtela kuhalnico in pripravljala narodne jedi.

»Ko je bilo snemanje končano, so nemške gospodinje pa tudi moški stale v vrsti, da bi od naju dobili kak nasvet ali recept. Naval je bil tolikšen, da sva skoraj morala pobegniti skozi stranska vrata,« je povedal Tone Strajnar.

Med jedmi sta v Frankfurtu najbolj uspela srbski džuveč in makedonska žetvarska zakuska, takoj za njima pa naše prekmursko lükarsko meso. Prvi je pripravljen iz jagnjetovih plečk, krompirja, riža, paradižnika, paprike, feferonov, jajčevca, bučk, stročjega fižola, olja, popra, čebule in olja. Vse skupaj se duši na rahlem ognju, potem pa se peče v pečici. Tudi žetvarska zakuska je iz jagnjetine, narezane na koščke in pražena na čebuli skupaj s paradižnikom, papriko, feferoni in z narezanimi jagnjetovimi jetri. Na vrhu so še ocvrti možgani.

Lükarsko meso je svinjski hrbet, pečen v pečici skupaj s šalotko in krompirjem. Peče se uro in pol, vmes pa se ga večkrat zalije z belim vinom.

To so bile jugoslovanske narodne jedi s frankfurtske kuharske olimpiade. Zanimivo je to, da zunaj radi govorijo o jugoslovanski kuhinji, čeprav je »o njej težko govoriti. Doma jo pač delimo na makedonsko, srbsko, bosansko, slovensko, potem pa še posebej na pokrajinske kuhinje,« je k temu pripomnil Tone Strajnar.

»Kaj je sploh slovenska kuhinja?«

»Imamo slovensko kuhinjo, ki je sorazmerno bogata, vendar predvsem zaradi vpliva naših sosedov, zlasti Madžarov in Italijanov.«

»Torej lahko govorimo o slovenski narodni kuhinji?«

»Rajši bi rekel, da lahko govorimo o slovenskih narodnih jedeh, ki jih porazdeljujemo na jedila, ki jih naši kmetje pripravljajo ob kmečkih opravilih, in na jedila ob cerkvenih praznikih.«

»Nam lahko navedete kako drugo jed, razen potice, zelja, kranjskih klobas?«

»Kolin ne smemo omalovaževati, saj jih je več vrst, zlasti so pestre v Prekmurju, kjer imajo ajdove, prosenove, jetrne in druge klobase, pa bujto repo itd. No, sicer pa naj navedem na primer koščev zajtrk v Beli krajini. To je kos koruznega kruha, na katerem je jajčno cvrtje pomešano z bezgovim cvetom in narezano klobaso. Zraven sodi kozarec belokranjske črnine.«

In še bi jih Tone Strajnar lahko našteval, saj ima vsaka pokrajina svojo jed, ki je nekaj posebnega. Potica pa je tista, ki jo poznajo po vsej Sloveniji. Marsikdo si kdaj zaželi kako narodno jed, vendar pa naši gostinci, za to žal nimajo posluha. Imeli smo nekaj poskusov, ki so se izrodili. Tako v »Slonovi« restavraciji v Ljubljani.

»Tu so velikokrat krivi v strežbi, ker gostu ne znajo razložiti, kaj imajo, še zlasti ne, če je tujec, saj večinoma slabo govorijo tuje jezike. Še najlažje je pač naročiti dunajski zrezek s krompirjem.«

»Naj to pomeni, da je dunajski zrezek kar slovenska narodna jed?«

»Če mislimo na postrežbo po restavracijah, je to res najbolj pogosta jed.«

A. P.

Tone Strajnar, šef kuhinje v ljubljanskem hotelu Slon

Novi bovški hotel med gradnjo

Smučarski raj pod Kaninom...

Bovec, oktobra. V kaninskem pogorju nad Bovcem — to je skrajni zahodni predel Slovenije in Jugoslavije — ki je bil po II. svetovni vojni priključen k naši državi, gradimo velik smučarski center evropskega in svetovnega obsega. V celoti bo veljal okrog 120 milijard starih dinarjev, kar pomeni, da je to druga največja naložba vseh časov v naši republiki (največja je avtomobilska cesta Senj—Ljubljana—N. Gorica).

Po grebenih Kanina (2.570 m!) poteka jugoslovansko-italijanska državna meja, ki sodi med najbolj odprte meje v Evropi. In prav tod bomo čez dve leti odprli tudi smučarski meddržavni prehod, da si bodo smučarji iz ene ali druge države po lastni volji izbirali smuko na tej ali

Z novo žičnico se že lahko popeljemo pod vrh Kanina

oni strani. S kaninskim smučarskim središčem se lahko merijo samo največji evropski smučarski centri, zakaj tod se bo vsak dan lahko smučalo 14 do 15.000 bolj ali manj spretnih športnikov.

Osnovna žičnica (zaprte kabine za štiri osebe) je poskusno že stekla. Dolga je 5.700 metrov. Človeka v 57 minutah potegne iz doline na 2.222 m visoke Prestreljeniške pode, na katerih obleži sneg devet do deset mesecev na leto. Razen te osnovne velike žičnice se bo po kaninskem pogorju vrtelo še devet drugih vlečnic in sedežnic, ki bodo sončne smuke željne smučarje vlekli nazaj v breg.

A.T.C. Bovec je uradni naziv za tako imenovani Alpski turistični center v Bovcu, ki bo, če vreme ne bo preveč nagajalo, že letos pozimi, in sicer marca meseca sprejel po 3 do 4 tisoč smučarjev na dan. Vrtela se bo glavna žičnica in dve vlečnici ter sedežnica. Na vrhnji postaji (2.222 metrov nad morjem) grade veliko restavracijo s 300 sedeži, ki bo največja gostilna na tej višini v Jugoslaviji.

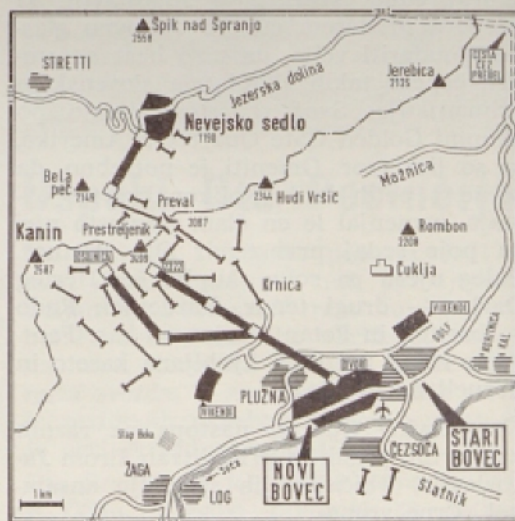
Tudi v dolini ne drže križem rok. V Bovcu bo poleg modernega Alp hotela vsak čas nared še en nov, izredno moderen hotel visoke B kategorije s kegljiščem in pokritim plavalnim bazenom. Že prihodnje leto bodo začeli graditi še en hotel tako, da bo kmalu na voljo čez tisoč postelj samo v Bovcu.

Celoten program A.T.C. predvideva tudi gradnjo letališča, helidroma (letališča za helikopterje) ter še kup raznih drugih stvari.

Posebej zanimivo in privlačno za to naše nastajajoče in največje smučarsko središče pa je dejstvo, da nastaja na meji, zakaj tudi na drugi strani Italijani ne drže križem rok. Tam imajo svojo gon-

dolsko žičnico in nekaj krajših vlečnic, sneg pa ostaja na obojnih straneh čez vse leto — tudi avgusta. To je Selva Nevea (snežno sedlo), Nevejsko sedlo, kjer se stikata Jugoslavija in Italija, naš Kanin in njihov Canin. Tod se bomo torej lahko na smučeh zapeljali čez državno mejo, kar bo posebej privlačno za vsakogar.

Glavna smučarska sezona na Kaninu bo spomladi in zgodaj poleti, ko so dnevi dolgi in je sonca na pretek. To bo prava sončna smuka, ki je nekaj najlepšega Od Bovca do morja je samo skok po čudoviti dolini bistre Soče, in sicer dobrih sto kilometrov.

Čez zimo zapade pod Kaninom tudi do šest metrov snega, zato res ne more pre zgodaj skopneti. Območje smučarskih prog in žičnic je narava zavarovala s podolžnimi grebeni, tako da tod ni vetra, ne snežnih plazov. Proge bodo dolge po več kilometrov ter primerne (po izbiri seveda), saj bodo posebej označene, za otroke in začetnike kakor tudi za najbolj zahtevne smučarje tekmovalce.

V Bovec že zdaj najraje zahajajo Nizozemci, številni Nemci in Italijani. Ob Soči stalno veje toplota z morja, tako da je poleti večkrat 30 stopinj Celzija, pozimi pa največkrat +8 stopinj. Megle sploh ne poznajo.

...in na Koroškem

Kakor smo prva leta po vojni hiteli industrializirati svojo deželo, tako zdaj hitimo z razvojem turizma. Prišli smo do spoznanja, da smo pravzaprav alpska dežela z mnogo zelenja in vrhov, ki bi jih lahko izkoristili ne le poleti, ampak tudi pozimi. Nekateri kraji, ki so izrazito alpski, so se prebudili prej, drugi kasneje. Tako je tudi s slovensko Koroško, ki se je pravkar pojavila s kopico obsežnih načrtov, kako v svoje kraje pribaviti čim več smučarjev pa tudi izletnikov.

Kadar govorimo o Pohorju, običajno mislimo na Pohorje nad Mariborom, medtem ko smo na zahodni del pogorja, ki sega do Slovenj Gradca in je dolg skoraj trideset kilometrov, kar pozabili. Pred kratkim sem si ta predel ogledal s športnega letala in videla, da je ta zeleni jezik pravzaprav povsem nedotaknjen in da načrti slovenjegraškega »Gozdnega gospodarstva« sploh niso domišljavi.

Gozdarji in turizem

Slovensko Koroško pokriva kar 66 odstotkov gozdov in tako ima »Gozdno gospodarstvo« iz Slovenj Gradca praktično pregled nad vsem tem obširnim ozemljem, kjer se hkrati tudi razvija turizem.

Smučišče na Mali Kopi

Zato so prišli na originalno misel in so pri svojem podjetju ustanovili še gostinško-turistični obrat, ki skrbi za razvoj turizma.

Pripravili so razvojni program slovenske Koroške za petnajst let naprej s trditvijo, da je ta predel še najbolj primeren za turizem. Začrtali so več krajev, v katerih se bo turistična dejavnost intenzivno razvijala. Tako naj bi vsak kraj kot Črna, Mežica, Sentanel, Prevalje, Ravne in Slovenj Gradec imel svoj turistični lokalni center. Ponekod so smučarske vlečnice že postavljene, drugod bodo šele zrasle. Gre šele za plahe začetke, ki so pokazali, da je na slovenskem Koroškem izredno veliko krajev, ki so primerni za smučanje.

Uršlja in Pohorje

Največja smučarska centra se bosta razvila na Uršlji gori nad Ravnami in na zahodnem Pohorju nad Slovenj Gradcem. Za začetek gradijo na Ošvenem pod Uršljo goro prvo smučarsko vlečnico. Do leta 1975 bo zrasla prva sedežnica, za njo pa druga, ki se bo povzpela na višino 1550 metrov in še nekaj manjših vlečnic. V načrtu je tudi drzna gondolska žičnica, ki bo povezovala Ivarčko jezerce z vrhom Uršlje gore, od koder bodo speljali smučarsko progo, ki bo dolga skoraj pet kilometrov. Vse območje nameravajo tudi povezati z asfaltiranimi cestami. Tako

Slovenj Gradec

naj bi tod nastalo smučišče, kjer bi našli svoj prostor tako začetniki kot vrhunski smučarji. Novi hoteli in manjši penzioni naj bi zrasli v večjih krajih v dolini kot v Rimskem vrelcu, v Kotljah in v Ravnah.

Največ pa v Slovenj Gradcu stavijo na zahodno Pohorje, proti kateremu je Kranjska gora prava ničla. Smučarska območja se raztezajo od Ribniške koče do Kremžarjevega vrha. Njihov razvoj pa navezuje nase tako Mislinjsko kot zgornjo Dravsko dolino.

Drzna vlečnica na Mali Kopi

Lopate so najprej zasadili na Mali Kopi, kjer so lani postavili eno najbolj drznih smučarskih vlečnic v Evropi v dolžini 1420 metrov in z višinsko razliko 480 m. Ob njej so letos speljali dve progi, eno lažjo in drugo tekmovalno, ki se stekata na spodnji postaji vlečnice v grebenu, ki je bil doslej povsem neobljuden in tudi ceste ni bilo. To so zgradili letos in to od Vuzenice prek Svetega Primoža do vlečnice.

Na Mali Kopi bo letos še tekla manjša vlečnica, primerna za slabše smučarje in za otroke. Tik pod vrhom je »Partizanski dom«, ki so ga letos pozno jeseni preuredili v ličen hotelček s 70 ležišči. Prihodnje leto bo poleg doma zrasla nova brunarica, v kateri bo samopostrežna restavracija, garderoba, popravljavnica smučí in podobno. Mali Kopi se namreč obeta večje naselje zasebnih in družbenih vikendov, ki bodo zgrajeni v enotnem lesenem slogu in bodo s svojo arhitekturo popestrili okolico.

Žičnice na Veliki Kopi pa so še na papirju. Vse vlečnice bodo med seboj povezali tako, da se bodo smučarji lahko smučali vse od Pungrata do Kremžarice in imeli 120 hektarov smučišč, ki bodo urjena. Medtem pa je Pungrat, na katerem je zdaj ena sama bolj ali manj zapuščena planinska koča, predviden za hotele z napravami za rekreacijo in s pokritim zimskim bazenom.

Področje proti Ribniški koči je še nedotaknjeno. Kasneje pa ga nameravajo prav

tako vključiti v razvoj turistične dejavnosti.

Manjši smučarski center nastaja tudi tik nad Slovenj Gradcem, ker so lani zgradili dve vlečnici na Rahtelu. Namenjeno je domačinom in popoldanskim pa tudi večernim smučarjem — del proge bodo namreč pozimi osvetlili.

Krediti za kmečki turizem

V ves ta razvoj turizma na slovenskem Koroškem pa nameravajo pritegniti tudi kmete in uvesti tako imenovani kmečki turizem. »Gozdno gospodarstvo« zbira okrog sebe napredne in pridne kmete, ki so pripravljeni sodelovati. Za zdaj so dali na seznam deset raztresenih kmetij in jim dodelili posebno ugodne kredite, s katerimi kmetje urejajo svoje kmetije. Pri načrtovanju jim pomaga arhitekt tako, da bi vse teklo po načrtih in v slogu. Kmetje urejajo sobe, dnevne sobe, kopalnice pa tudi centralno kurjavo. Vsak naj bi imel od deset do petnajst sob in jih oddajal tako poleti kot pozimi in hkrati prodajal tudi svoje kmetijske izdelke. Tako kmetje ne bi ostajali ob strani napredka, ampak se bodo počasi vanj vključili in po svoje pripomogli k uspehu. Marsičesa se lahko naučijo pri sosedih na avstrijskem Koroškem. Pozimi pa so na vrsti še tečaji za gospodinje; učijo se ravnati z gosti, kuhati in drugo. Letošnjo zimo bo pet urejenih kmetij zaoralo ledino na področju turizma.

Partizanski dom pod Malo Kopo

Staro in novo Savinjski

Slovenija je hribovita dežela, kjer se prepletajo ravnine in hribovja, med katere se zajedajo ožje ali širše doline, poti, ki so si jih utrle vode iz osrčja gorskih masivov. Ena takih dolin, ki jih mnogi po lepoti pripisujejo celo prvo mesto, je Gornjesavinjska dolina, kjer je rečica Savinja od nekdanjega ledenika izdolbila prehod skozi gorovja proti obrobju zahodne Panonske ravnine. Po dnu doline, ki je ponekod travnato, drugje pa spet padajo gozdnata pobočja prav do vodnih bregov, si sledijo večja naselja. V ravnini že bolj bahava, zgoraj stisnjena med bregove in v soteske stranskih pritokov. Po rebreh, kjer se je gozd umaknil travi in po ozkih dolinah, kjer se je vodna moč ujela v kolesa žag in redkejših mlinov, so raztresene samotne kmečke domačije, ponekod dve skupaj, ponekod spet ena sama, kot bi velika roka razprla svoje prste nad tem svetom in nanj spustila prgišče hišk.

Kmetijstvu prvo mesto

Do teh domačij se skozi gozdove in prek strmih pobočij zvijajo gozdne ceste, žile življenja in napredka teh krajev, ki jih moramo prištevati med naprednejše kraje naše republike.

Sedež velike občine, ki meri 509,8 kvadratnega kilometra in ima 15.120 prebivalcev, je Mozirje, prijazen kraj, kjer se križajo ostanki starega trškega in novega mestnega načina življenja. Prebivalstvo mozirske občine se preživlja s kmetijstvom (38,2%), z industrijo (13,5%), gozdarstvom (10,5%) pa še z drugimi manj pomembnimi panogami. Od teh omenimo še gostinstvo in turistično dejavnost, ki v teh krajih zavzemata kar pomembno vlogo, le da se ne pojavljata povsod samostojno, pač pa sta v sklopu takoimenovanega kmečkega turizma. Močne kmetije, ki se sicer ukvarjajo z živinorejo, imajo tudi penzijske usluge za večje število gostov.

Pa se ustavimo še pri kmetijstvu, ki je tako vzorno organizirano, da ne mine teden, da bi ne prišle na obisk ekskurzije iz drugih občin in republik. Kaj je temu vzrok. Raztresene in odročne kmetije bi bile lahko simbol zaostalosti in revščine, pa vendar ni tako. K modernizaciji je pripomogla predvsem razgledanost tamošnjih ljudi in pa poslušnost vodilnih občinskih mož za vse, kar je sodobnega in naprednega. Tako je skupščina občine Mozirje podprla kmečko prebivalstvo z nasveti, ki jih dajejo prav za določene specialnosti ustanovljene službe, poleg tega pa tudi z visokimi posojili in drugimi ugodnostmi za izobraževanje in nabavo potrebnih tehničnih sredstev.

Panorama Mozirja — nastaja povsem novo mesto

Ljubno — turizem na prvem mestu

Na spodnji postaji žičnice na Golte

Govčeva domačija v Robanovem kotu

v zgornji dolini

Letos 34000 litrov mleka

Ko so zadnji sončni žarki že zlatili vrhove skalnih gora, smo po ozki makadamski cesti prišli do Govčeve kmetije v Robanovem kotu. Govčevi se sicer pišejo Vršnik, vendar se jih bolj drži staro hišno ime.

»Z živinorejo smo začeli že 1967. leta«, nam je dejala gospodinja Nina Vršnik. »Večkrat smo šli na ekskurzije v Avstrijo in si ogledali tamkajšnji način živinoreje, mnogo pa smo se posvetovali tudi z domačimi strokovnjaki.«

Govčeva kmetija meri v celoti 87 hektarjev, vendar je v tem številu zavzet svet gor do skalnih vrhov, torej tudi neuporaben. Razen živine ne goje nikake druge kulture, saj se ne izplača. Že takoj ob prihodu so me opozorili na tanke žice, napete ob poteh, naj se jih ne dotikam, ker je v njih elektrika, ki ima tu vlogo pastirja. Tudi hlev je naj-sodobneje opremljen, kar omogoča z manj dela doseči večje uspehe in vzdrževati večje število živine.

»Dnevno prodamo 140 litrov mleka, ki ga vsak dan pride do glavne ceste Iskat tovarnjak«, je pripovedovala gospodinja. »Vsega skupaj letno oddamo 34 tisoč litrov mleka.«

Industrija temelji na lesu

Zaradi neugodnih prirodnih razmer in posebno še zaradi sorazmerno pozno razvitega prometnega sistema, se je začela industrializacija pojavljati pozno. Od tod tudi sorazmerno nizka naseljenost, saj živi v občini Mozirje le 30 prebivalcev na kvadratni kilometer. Nedvomno je najmočnejši industrijski objekt Gozdna in lesna industrija Nazarje (GLIN), saj zaposluje 1420 delavcev in letno predela 105.000 kubičnih metrov lesa. To podjetje je tudi sicer poseglo v razvoj občine, saj so na njenem območju zgradili kar 300 kilometrov gozdnih cest in tako povezali z dolino 90 odstotkov gorskih kmetij.

Po številu zaposlenih sledijo Glinu tovarna modne konfekcije Elkroj v Nazarjah, gradbeno podjetje Gradbenik na Ljubnem, lesno podjetje za izdelavo stavbnega pohištva in montažnih počitniških hišic Smreka v Gornjem gradu, obrat Gorenje v Nazarjih in obrat usnjarske industrije Konus v Spodnji Rečici.

Posebno poglavje gospodarstva pa je iz leta v leto naraščajoči turistični promet. Gornja Savinjska dolina je med prvimi v Sloveniji, ki je »uvedla« tako imenovani kmečki turizem, katerega korenine segajo še pred drugo svetovno vojno. Kmetje so si pri svo-

»Dobrodošli v Lučah« vam zaželijo že ob vstopu v kraj

jih kmetijah zgradili ob finančni pomoči občine lično opremljene prostore in turisti, ki se odločijo za letovanje na taki kmetiji, se tam tudi hranijo. Tako so si v mozirski občini gozdarstvo, kmetijstvo, industrija in turizem krepko segli v roke in povedli ljudi blagostanju naproti.

Gostje se radi vračajo

Največji in zadnji turistični center mozirske občine so Golte, kamor je podjetje Izletnik iz Celja pred nekaj leti zgradilo žičnico. Golte mrtve sezone skorajda ne poznajo, največji obisk pa zabeležijo pozimi, ko se tam ob nedeljah in praznikih zbere tudi več kot pet tisoč smučarjev.

Ko se vozimo po asfaltirani cesti po dolini Savinje navzgor, si slede vasi druga za drugo, dokler ne pridemo v večji kraj Ljubno. O lepoti tega kraja nas prepriča že prvi vtis, ko se nam odpre panorama s ceste. Ljubno si je že v 15. stoletju priborilo trške pravice, danes pa kraj šteje skoraj 700 prebivalcev. Ker tu Savinja dobiva mirnejši tok, ki se kmalu zatem izravna v ravnino, so v starih časih tu povezovali splave in z njimi tvorili les celo v Romunijo. Dandanes je to popolnoma izumrlo, le prvo nedeljo v avgustu prirede Ljubenci tradicionalni flosarski bal, ko po vodi še zaplove lesen splav s turisti na krovu.

Kjer se dolina razširi in dobi Savinja pritek Lučnico, stoje Luče, kraj, ki ga živita gozdarstvo in turizem. Lučani imajo več gostišč, v stilno zelo lepih hišah pa oddajajo

sodobno opremljene tujske sobe. Vas bo v prihodnje dobila najbližjo zvezo s »kranjsko«, saj je gozdna cesta, ki bo po dolini Podvolovljeka Savinjsko dolino močno približala Ljubljani, že dolgo v gradnji in baje manjka le še nekaj kilometrov.

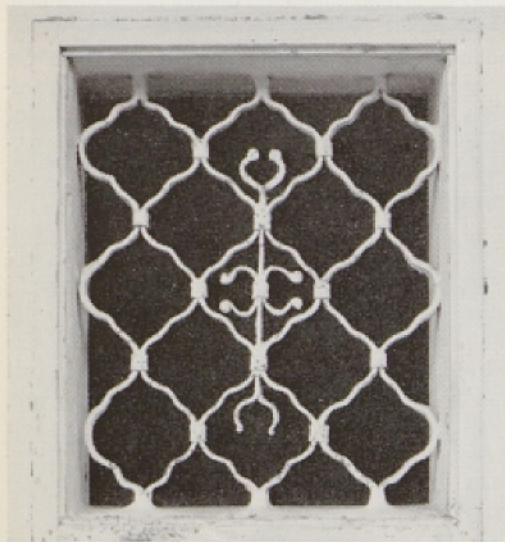
Od Luč dalje se dolina zajeda skoz apnenčasto sleme. Na desni strani so vhodi v Trbiško zijalko in Rjavčevo jamo, dve malo znani kraški jami v teh krajih. Reka je stisnjena med navpične stene in tvori krasne tolmune. V tej soteski je tudi presihajoči studenec Igla, ki je dobil ime po ozkem, zašiljenem skalnem stebru. Malo dlje se odcepi cestica v Robanov kot, kjer je na rava tako prvobitno ohranjena in nudi toliko lepote, da bo verjetno proglašen za narodni park.

Cesto skoz ožine ob Savinji so zgradili šele 1894. leta. Najstarejši Solčavci še pomnijo, da so morali sedemnajstkrat prečkati Savinjo, da so prišli v Luče. O kakem prevozu pa ni bilo govora. Solčava je v dolini zadnja pa zato najbolj tipična slovenska vas. Cesta se konča v ledeniški Logarski dolini, ki z Okrešljem v znanstveni literaturi slovi po izjemni lepoti. Njena posebnost so prostranost, svetlost, kontrasti na obeh straneh z visokogorskim ozadjem, ki zapira dolino z vseh strani. Pod temi stenami se rojeva Savinja, ki že tu dobi nekaj manjših pritokov v obliki visokih slapov. Logarska dolina je tudi izhodišče za planinske ture v Savinjske Alpe.

Tekst in slike
Janez Zrnc

Od Suhe do Sorice

Gorenjska v pozni jeseni. V rahli meglici prazni kozolci — gorenjski totemi; veje, ki so se še pred kratkim šibile pod težo sadov, so gole, polja in travniki čakajo na belo odejo, na počitek. Potujmo po tej gorenjski pokrajini od Suhe do Sorice. Vstran od vasi, kot da ne bi spadala k njej, dviguje svoj čebulasti, s škrikljem kriti zvonik cerkvice na Suhi. Na zunaj bela, znotraj živo pisana kot pavji rep. Obočne pole njenega porezbiterija so v resnici take, kot da bi pisana ptica razprostrla svoj rep. Oko se veseli teh živahnih barv »kranjskega prezbiterija«. Zakaj »kranjskega prezbiterija«? To je nekak skupni imenovalac srednjeveškega načina poslikave gotških cerkvic pri nas. Seveda to ni izključno naš recept, saj podoben način poslikave sega v širši vzhodno alpski prostor, vendar je na Kranjskem doživel svojo najbolj zrelo obliko in tudi najdlje živel. Slovenija je na stalnem prepihu med vzorci strožjega Severa in vselejšega Juga našla svoj način kako, kje in kam razporediti vse te svetnike, zgodbe,

Okenske mreže na Gorenjskem

vso to nebeško in zemeljsko družbo. Red je zavladal med njimi, red, ki so ga poznali in upoštevali srednjeveški mojstri čopiča — slikarji freskanti. Vendar ta red ni bil tako strog, da ne bi mogla nastati cela vrsta inahčič »kranjskega prezbiterija« po vsej Sloveniji. Slikarji so poznali pravila iz grafičnih listov, ki so jim služili za predloge. Predloga pa je vedno le predloga, mogoče jo je spreminjati, ji dodati ali odvzeti. Tako so delali tudi srednjeveški mojstri: s svojimi barvami so pripovedovali, eni z večjim znanjem in fantazijo, eni z bolj, drugi z manj pisano paleto vse te zgodbe stkane na stenah in obokih srednjeveških cerkvic. Kako — na to nam odgovori eden najboljših

primerov prav ta na Suhi. Vsa ta pisana celota je delo mojstra, ki ga je sredi 15. stoletja zanesla pot k nam s Primorskega, le prav spodnji pas podob v prezbiteriju je leta 1530 doslikal Jernej iz Loke, prvi po imenu znan slikar na Loškem.

Starodavna Loka, ki varuje svoje stoletno življenje in živi svoj »danes«, leži na razpotju ali združitvi dveh dolin. Ena je slikovita dolina med Lubnikom in Križno goro — dolina Selščice. Tod teče bistra voda v veselje otrok, ki se ob njej igrajo, voda, ki je raj postrvi in ribičev. Ob Selščici stoji mlin, mlin v Veštru. Od daleč nas pozdravi svetlo pročelje gorenjske hiše s kovanimi gavtrci v malih oknih. Le od daleč se zdi tako, ko pa stopimo čez prag, smo stopili v grobnico. Mlin v Veštru je nekdanja izdana partizanska tehnika in danes spoštljiv spomenik. Ga je opazil ribič, ki namaka trnek le nekaj streljajev dlje? Vedo zanj otroci, ki se igrajo ob vodi? V tej okolici je še več takih spomenikov: srepe line sivega bunkerja ob mostu pri Praprotnem; vas položena na prisojno polico Jelovice, ki je gorela kot baklja, ki je bila zavržena z zemljo — Dražgoše — živ spomenik na mrzli januarski dan leta 1942. V mladem brezovem gaju pa se pod bregom Stripniškega hriba beli znamenje, ki je delo mojstra Plečnika. Pod stropom visijo leseni koli — devetnajst jih je — za devetnajst talcev, ustreljenih spomladi leta 1943.

Soteska se oži. Cesta se vije ob vodi, spremlja jo zdaj na eni, zdaj na drugi strani. Lubnik in Križna gora — tesno sta stopila skupaj, kot da bi hotela zadržati bistro Selščico, hitečo k sovodnji. Ko se soteska ponovno razširi, so tu polja, zorana zemlja, zeleni travniki, bele poti — stkana preproga, položena med obronke Loškega pogorja — to je dolina Bukovščice. In v dolini vasi: Bukovica, Srednja vas, Selce, v vaseh pa se prepleta staro in novo, ohranjeno in za vedno izgubljeno. Staro in novo v nasprotju in skladu. Tu je še precej starih hiš, seveda pa veliko več novih. Nove so se v Selcah združile ob robu vasi, zaživele sodobno, po svojih merilih in prepustile staro jedro naselja mogočnim gruntarskim hišam. Svetla in visoka so ta pročelja, pod sivimi škrikljastimi strehami. Skladen je ritem kovanih mrež, ujetih v kamnite okvire, poudarjen je vhod, vrata bogato rezljana. Podobar Grošel je taka vrata še rezljal pred kakimi stotimi leti, izdeloval pa je tudi plastike svetnikov in znamenja ob poteh. Blaževčeva Micka pa je pridno slikala podobe na steklo. Hudomušne zgodbe na živo pisanih panjskih končnicah je pripovedovala domača podobarska delavnica.

Crngrob. Foto: Janez Klemenčič

Le eno hišo v Selcah danes še krasijo rezljana vrata, v izbah ni več podob na steklu, v kotu ne poslikane skrinje. Čebele že zdavnaj ne poznajo več pisanih vrat svojega doma. Vse to je danes iskana dekoracija sodobnega meščana.

Strma pobočja Gladkega vrha, škedla, Strmca — svetla od sonca in neba. Na dnu, v tesni senčni debri leži dolina. V dolgi, sklenjeni vrsti nekam tuje, nenavadne hiše. Pod oboki mostov hiti Sora. To so Železniki — stoletja naselje fužinarjev.

Takole pravi Valvazor: »Ime se je rodilo iz kovinskega sadu, namreč železa. Delijo se v dva dela, ki sta četrta ure vsakebi. So last deželnega kneza in imajo mnogo velikih in lepih zidanih hiš. Tu izdelujejo mnogo železa, iz njega pa vsake vrste orodja, zlasti obilo žebeljev. Mnogo železa izvažajo v Italijo, ker tod močno trgujejo z Italijani.«

Vodna moč, železna ruda in rudarski regal, ki so ga v 13. stoletju dobili freisinški škofje, lastniki vsega loškega ozemlja, od cesarja, to so bili le pogoji. In te so loški gospodarji znali izkoristiti. Ob hitro tekoči vodi v tesni dolini so se naselili fužinarji iz Furlanije. Dva plavža sta talila železno rudo; Selščica je bila razcepljena v vodne kanale, vigenjc ob vigenjcu je izrabljal nje moč in v fužinah poganjal težko kladivo. Dela in kruha je bilo za 2000 ljudi. Fužinarji so uživali svoboščine, vendar pa plačevali dajatve in v vojnem času branili loški grad. Fužinarji so izrabljali nenehne spore med freisinškimi škofi in deželnim knezom. Fu-

žinarji so bili premožni, okoliško kmečko prebivalstvo — revno. Tako so nastajala nasprotja, spori, ki so ostali še dolgo potem, ko je zlata doba fužinarstva v Železnikih že davno minila. Leta 1901 je plavž v Železnikih zadnjič talil rudo. V vigenjcih je postalo tiho, velika kladiva so utihnili. Železniki so zaspali. Ruda je postajala vse dražja, primanjkovalo je oglja, k temu je pridala svoje še močna konkurenca angleške in švedske industrije in ne nazadnje visoka carina. Prišla je doba kapitalizma — fužinarstvo — petstoletno življenje Železnikov je zamrlo.

Železniki danes ne spijo več. Potomci nekdanjih fužinarjev delajo za stroji v sodobnih tovarnah, v mehanični delavnici in v usnjarni. Pozabili so na zlate in težke čase, pozabili na vigenjce, fužine, železovo rudo. So res vse pozabili? Stari osamljeni sivi plavž jim to brani, stari plavž in še marsikaj. Železniki zbirajo svojo preteklost v stari Plavčevi hiši, kjer urejujejo fužinarsko zbirko in ne samo fužinarstvo ampak tudi dejavnost gozdno lesnega gospodarstva vse Selške doline. Ob vodni poti so stoletja pele tudi žage, raznih vrst, večje in manjše, take ob močnejši vodni strugi in take ob manjših potokih. Gozdarji so sekali zeleno bogastvo gozdov, žage so žagale les na različne načine. Krovci so z lesenimi skodlami, tukaj jim pravijo »šinkeljni« prekrivali strehe, sodarji so izdelovali sodčke, v katerih so tovarniki tvorili blago čez Petrovo brdo v Trst. Z izdelki drvarjev, žagarjev in sodarjev se srečujemo v Plavčevi hiši.

V kraju, kjer so možje talili rudo in kovali, drvarji žagali in tovarniki tvorili pa je pod ženskimi prsti nastajala fina, tanka čipka. Čipke so nastajale v enakomernem ritmu desetih spretnih prstov, v plesu neštetihi niti. Nastajal je vzorec za vzorcem, enostaven in zapleten.

Mogočni zid na severni strani doline je Ratitovec. V zavetju njegovih južnih strmin so položene soriške vasi. To je valovit svet, senožeti, njive in mecesnovi gaji, prijazne hiše, prekrite s škripljem. To je svet poln lirične lepote, ki jo je vpiljal vase, da jo prelije v barve Ivan Grohar. Na njegovih platnih je zazvenela zemlja, se dan spreminjal s svetlobo, življenje narave z igro letnih časov.

V Sorici je bil doma. V tej okolici je kot deček pastiril in opravljal delo malega hlapca. Prav tukaj pa je segel tudi po čopiču in barvah, ustvaril svoja zgodnja dela, svoje prve slikarske poskuse.

Ob stoletnici njegovega rojstva so na njegovi rojstni hiši v Sorici odkrili spominsko ploščo in v župnišču pripravili razstavo Groharjevih mladostnih del. Tam stoji tudi njegovo slikarsko stojalo, tu je ostal slikarjev obnošen suknjič, paleta in spomin, spomin, ki ni otožen, spomin, ki je oživel nekdanje sanje slovenskih impresionistov — slikarsko kolonijo. — Groharjevo slikarsko kolonijo.

Breda Kovič

Vas Sorica je ena izmed najlepših slovenskih vasi. Foto: Ančka Tomšič

Kje povsod živijo Slovenci

K sodelovanju so vabljeni vsi rojaki po svetu

V letu 1973 bo uredništvo »Rodne grude« uvedlo v reviji novo rubriko »KJE POVSDO ŽIVIJO SLOVENCİ«, ki pa jo bomo urejali predvsem s sodelovanjem naročnikov in bralcev naše revije, izseljenskih društev in organizacij ter vsakega posameznega rojaka na vseh celinah sveta. Na osnovi doslej znanih podatkov bomo vsak mesec v letu 1973 objavili zemljevid držav, v katerih bodo označena mesta, kjer živijo in delajo naši izseljenci pa tudi naši delavci, ki so le začasno na tujem.

Prosimo vas, da vsak mesec skrbno pregledate zemljevid in v primeru, da na njem ne boste našli mesta, v katerem ali v bližini katerega živite, nam pišite in nas opozorite na pomanjkljivosti ali tudi na napake. Hkrati bomo v legendi zapisali tudi število Slovencev v posamezni pokrajini ali mestu, — če nam bo seveda znano — in tudi pri tem vas prosimo za pomoč.

Vaš pripombe in dopolnitve bomo vsak mesec objavljali z vašim imenom v rubriki z naslovom »Zemljevid slovenstva dopolnjujejo«.

Rezultate našega skupnega dela — z vašim sodelovanjem izpopolnjeno karto slovenstva — bomo objavili v »Rodni grudi« januarja 1974, najbolj prizadevne sodelavce pa bomo nagradili z lepimi nagradami. Bolj natančen načrt naše skupne akcije bomo objavili še v prihodnji številki Rodne grude.

Da boste boljše informirani, vam že danes navajamo vrstni red držav, ki bodo vsak mesec na zemljevidu. Morda pa nekateri naši rojaki že razpolagajo s številkami in mesti, kjer živijo Slovenci, in nam bodo podatke lahko poslali že vnaprej. Vsem tem velja še naša posebna zahvala.

V januarjski številki bomo razgrnili pred vas celotno sliko sveta in na njej vseh 44 držav, v katerih Rodna gruda vsak mesec obiskuje domove naših rojakov.

Potem pa bodo sledili podrobnejši zemljevidi posameznih držav in v njih mesta, v katerih živijo Slovenci, zemljevidi, ki jih boste vi dopolnjevali:

V februarju: Belgija, Nizozemska, Luxemburg; v marcu: Avstrija; v aprilu: Nemčija; v maju: Italija, Švica, Francija, Lichtenstein; v juniju: Vel. Britanija, Skandinavske in vzhodne države; v juliju-avgustu: Združene države Amerike; v septembru: Kanada; v oktobru: Avstralija; v novembru: Južna Amerika; v decembru: Afrika.

Dragi rojaki po svetu! Prav vsi ste vabljeni k sodelovanju. Čim več nas bo na delu v tej skupni akciji, tem natančnejši bo končni zemljevid. Prosimo vas, da o naši akciji »Kje povsod živijo Slovenci« obvestite tudi svoje znance in prijatelje.

Pišite nam čimprej in sporočajte svoja mnenja in dopolnitve za rubriko: »Zemljevid slovenstva dopolnjujejo«!

Vnaprej vsem prisrčna hvala in lep pozdrav!

Na vrhu Šmarne gore so še sledi obrambnega zidu

Poldne ob enajstih

Dolgo časa je šmarnogorska cerkev in obzidje okrog nje žalostno propadalo. Streha je popustila in vlaga je že načela znamenito Langusovo fresko na stropu glavne kupole. Regionalni ljubljanski zavod za spomeniško varstvo je tako zadnji hip začel z obnavljanjem in Šmarni gori napovedal nove čase.

Šmarna gora sodi med pomembne kulturno-zgodovinske spomenike v Sloveniji. Zlasti zanimivo je obzidje protiturškega tabora, ki je okoliškim prebivalcem nekdanj služil kot zatočišče pred Turki. Prvo kamenje so znosili skupaj že leta 1471, ko so Turki že ogrožali tedanjo Kranjsko deželo. Kres, ki so ga zakurili kot znamenje, da se bližajo sovražniki, pa so kurili na bližnjem vrhu Grmade. Menijo, da od tod izhaja tudi ime hriba. Nekdanji tabor je dobro ohranjen, le sem in tja ga bodo morali zakrpati. Medtem pa so stavbe na obzidju, ki so včasih sodile k župnišču na Šmarni gori, že precej razpadle. Te zgradbe nameravajo počasi obnoviti in jih nameniti tako imenovane-mu javnemu programu. V njem bodo morda napravili muzej ali pa gostinski prostor.

Prešeren in pripovedka

Na zavodu govorijo, da bi en prostor morda posvetili pesniku dr. Francetu Prešernu. Ta je namreč često zahajal na

goro, kjer je župnikoval njegov stric. In Prešeren ne bi bil Prešeren, če gori ne bi posvetil pesmi.

Kaže, da je Prešeren povzel snov za svojo pesem iz ljudske pripovedke o Šmarni gori. Opisuje hudobnega graščaka, ki je zapeljeval mladenko in jo pustil nosečo. Umrta je na porodu; dečka, ki ga je rodila, pa je vzel puščavnik, ki je živel na Šmarni gori. Kasneje se ta deček vrne na Šmarno goro iz Rima kot duhovnik. Na smrt bolni graščak mu prepusti grad in da sezidati cerkev na mestu, kjer je še sedaj.

Poldne zvonijo ob enajstih

Tudi cerkev ima svojo zgodovino. Menda so bile kar štiri na tem mestu. Prvo omenjajo stari zapisi že leta 1216, drugo leta 1432, za tretjo ne vedo, medtem ko so sedanjo začeli zidati leta 1711. Načrte je napravil znani slovenski baročni arhitekt Gregor Maček. To je cerkev z dvema kupolama. Ker je streha popustila, so nedavno staro bakreno pločevino zamenjali z novo tako, da je cerkev stilno ostala ista, kot je bila.

Popravili so tudi streho na zvoniku. Ta je ločen od cerkve in je v turških časih služil kot obrambni stolp. Nekdanje zvonove v zvoniku je pobrala prva svetovna

vojna. Tako so leta 1928 kupili nove in še večje. Samo en zvon tehta 3496 kilogramov in ga je na vrh privleklo več deset volov in tristo možakov. Zvon je še vedno na vrhu gore, le da njegovega zvonjenja v dolini ni več čuti. Ubija ga avtomobilski hrup na ljubljanskih cestah. Zanimivo je to, da poldne na Šmarni gori zvonijo ob enajstih dopoldne. Pravijo, da so se ob tej uri nekoč Turki zaustavili na sedlu Šmarne gore, kjer jim je pot zaustavila Marija in od takrat naprej zvonijo ob enajstih. Tako pripoveduje legenda.

Potica šmarnogorske gostilničarke

V nekdanji mežnariji je še vedno gostilna. To je zanimiva stara kmečka gostilna, saj nosi še lepe lesene strope iz leta 1754. Polna je le ob nedeljah in praznikih, drugače pa gostilničarka Gabrijele Štraus dokaj sameva na Šmarni gori, pa naj speče še tako okusno orehovo potico. Ko smo bili zadnjič pri njej na obisku, je namreč po njeni potici dišalo že zunaj hiše.

Tudi gostilni se obetajo novi časi. Zavod za spomeniško varstvo jo namerava obnoviti v starem stilu; ohranili bodo tako lesen strop kot velbano vežo in nekdanjo krušno peč. V okolici gostilne je zrastle nekaj prizidkov, ki kazijo podobo Šmarne gore. Zato bodo vse, kar ne sodi zraven, počasi porušili in ostalo bo tisto; kar je zgodovinsko pomembno in lepo. Gre za razne lope, drvarnice in kurnike. Dela tečejo sicer počasi, ker za take reči vedno primanjkuje denarja, vendar bodo počasi načrte le speljali do konca. Tako bo Šmarna gora nedvomno postala mikavnejša in bo privabila več obiskovalcev, kot jih je doslej.

Če bi bila Šmarna gora človek, bi lahko bila upravičeno užaljena. Včasih, zlasti med obema vojnama, je bila namreč glavna izletniška točka za Ljubljančane, medtem ko jo danes radi obidejo. Kaže, da je zanje predaleč. Na Šmarno goro se gre namreč še vedno tako, kot se je hodilo nekdanj, se pravi peš. Od vznožja do vrha je slabo uro hoda skoz prijeten gozd. Za cesto, ki naj bi peljala do sedla, se mnenja krešejo. Eni so za, drugi proti, ker trdijo, da bi avtomobili pokvarili še ta intimni kotiček v bližini Ljubljane. Prav imajo.

Albina Podbevšek

Kulturno-zgodovinske spomenike na Šmarni gori obnavljajo

Obvestila

Smučarji, na tekmovanje!

SPD »Triglav« v Švici bo tudi to zimo pripravilo smučarsko tekmovanje, II. slovenski izseljenski veleslalom na znanem smučišču v züriški okolici. Lanskega podobnega tekmovanja se je udeležilo prek sedemdeset tekmovalcev in pričakujejo, da bo vsaj toliko tekmovalcev tudi na drugem veleslalomu. Tekmovanje bo v drugi polovici februarja na Oberibergu. Društvo vabi vse slovenske smučarje v Švici in v sosednjih državah, da se prijavijo na to zanimivo slovensko tekmovanje. Prijavite se čimprej na naslov: Slovensko planinsko društvo »Triglav«, 8706 Meilen, Seestr. 358 ali na telefon 01 — 73 48 28.

Rojakom v okolici Uhingena!

Skupina Jugoslovanov, ki živimo v Uhingenu in bližnji okolici, smo zelo navdušeni športniki in v tujini najbolj pogrešamo organizirano športno udejstvovanje. Vabimo vse bralce in prijatelje, ki se prav tako navdušujejo za šport, da se nam javijo, če živijo kje v naši bližini. Stuttgartsko društvo »Triglav« ima športno sekcijo, vendar pa je to za nas predalet, da bi se lahko vključili vanjo. Odločili smo se, da bomo sami poskušali organizirati športno društvo. Pomoč nam je obljubil gostilničar Toni Sikojević, ki je doma iz Splita in ima v Uhingenu gostilno. Pri njem lahko dobimo nekatere dneve v tednu prosto dvorano, kjer bi lahko igrali šah in bi imeli sestanke. Pri njem se že zdaj sestajamo ob sobotah in zaplešemo ob zvokih polk, valčkov in popevk, ki jih zaigrajo Slovenci — »Veseli fantje« pod vodstvom Franca Zupančiča. Kličemo vse prijatelje športa, javite se nam! Za začetek bi pričeli s šahom, nogometom in kegljanjem, pozneje pa bi vpeljali še nekatere druge športne panoge. Javite se pri meni osebno ali pa na naslov: Toni Sikojević, Gasthaus Zum Löwe, Uhingen 7336, Kirchstr. Uhingen je majhno mesto, ki leži med Ulmom in Stuttgartom, in je 6 km oddaljeno od Göppingena. V tej okolici živi menda nekaj tisoč Jugoslovanov, a nimamo nobenega kluba, kjer bi se sestajali.

Edmund Šalamun
7336 Uhingen, Unterebahnhof str. 7/1

Višje naročnine

Žal vam moramo tudi mi, kot vrsta slovenskih listov, sporočiti novico o povišani letni naročnini. Vzdržali smo dalj kot kdorkoli, saj cene nismo spreminjali vseh dvajset let izhajanja, vsi pa vemo, da cene nenehno rastejo tudi drugod po svetu, ne samo pri nas doma. Torej: nova letna naročnina »Rodne grude« bo v letu 1973 zvišana s 3 na 5 dolarjev. Izračunali pa jo bomo za vsako državo oziroma valuto posebej. Nove cene bomo objavili v januarjski številki »Rodne grude«. Upamo, da boste to sprejeli z razumevanjem.

Uprava »Rodne grude«

Še nekaj dni in že bomo »skočili« v novo leto. Ne tako pogumno kot skakalec v Planici, raje se bomo držali trdne zemlje. Vsem želimo v novem letu veliko zdravja in sreče! Rojakom pa, ki nas boste obiskali ob novoletnih praznikih — dobrodošli!

Nove davčne olajšave v ZR Nemčiji

Najnovejše uradne določbe, ki so bile objavljene v Lohnsteuer-Durchführungsverordnung in Lohnsteuer-Richtlinien 1972, prinašajo nekaj sprememb davčnih predpisov v ZR Nemčiji. Te spremembe bodo prvič veljale ob davčnem obračunu za leto 1972, ki se bo izvajal v prvih mesecih prihodnjega leta (Lohnsteuer-Jahresausgleich 1972).

Najpomembnejše spremembe se nanašajo na določbe o **dvojnem gospodinjstvu** (Doppelte Haushaltsführung). Po dosedanjih določilih je bilo delavcem priznано dvojno gospodinjstvo pod naslednjimi pogoji:

1. da je bil delavec oženjen,
2. da je zakonski tovariš delavca živel v Jugoslaviji.

V teh primerih je imel naš delavec v ZR Nemčiji naslednje davčne olajšave:

- a) zmanjšanje davčne osnove za 9 oziroma za 11 DM na dan odvisno od višine zaslužka) glede na življenjske stroške. Primer: $350 \text{ dni} \times 11 \text{ DM} = 3.850 \text{ DM}$ na leto;
- b) zmanjšanje davčne osnove za stroške potovanja v Jugoslavijo (največ 52 potovanj na leto oziroma enkrat na teden);
- c) zmanjšanje davčne osnove za višino zneska, ki ga je delavec v ZR Nemčiji plačal za stanovanje.

To določilo velja tudi v prihodnje, vendar pa je spremenjena točka a) in c). V prihodnje se bo delavcem priznala davčna olajšava v znesku 11 DM na dan ne glede na višino zaslužka. Olajšava za stroške stanovanja se bo priznala pavšalno v znesku do 150 DM na mesec brez posebnih dokazil. Če ima delavec za stanovanje večje izdatke, bo moral to dokazati in davčna uprava bo upoštevala. Spremembe v zvezi z dvojnimi gospodinjstvom so posebno pomembne za samce in tudi za zakonce, če sta oba zaposlena v ZR Nemčiji.

Tako samci kot zakonci, če sta oba živeča v ZRN, niso imeli doslej nikakih olajšav v zvezi z dvojnimi gospodinjstvom. Nove določbe računajo odslej tudi nanje. Če imajo samci in zakonci, ki so skupno zaposleni v ZR Nemčiji, kakršnekoli izdatke v zvezi s stanovanjem, ki ga imajo v Jugoslaviji, imajo pravico na:

- a) zmanjšanje davčne osnove za stroške potovanja od delovnega mesta v Nemčiji do svojega stanovanja v Jugoslaviji. V poštev vzamejo največ dvanajst takih potovanj na leto, t. j. eno

potovanje na mesec. Vsa potovanja je treba dokazati z voznimi kartami ali pa je treba pokazati potni list, če je prizadeti potoval z lastnim vozilom. Za višino stroškov je odločilno:

- cena vozne karte, če je prizadeti potoval z vlakom, avtobusom ali z letalom,
- število kilometrov (od delovnega mesta do stanovanja v Jugoslaviji), če je delavec potoval z lastnim avtomobilom. Vsak kilometer se obračuna po 36 pfenigov, vendar pa samo v eni smeri. Primer: $1200 \text{ kilometrov po } 36 \text{ pfenigov} = 432 \text{ DM}$.

- b) zmanjšanje davčne osnove za stroške stanovanja v ZR Nemčiji v znesku 5 DM na dan, pavšal brez posebnih dokazil. Večje stroške bo davčni urad upošteval le ob predložitvi dokazil.

Nejasno je še vprašanje, kako bodo samci ali zakonci, kjer sta oba zaposlena v ZR Nemčiji, dokazali davčnemu uradniku, da imajo izdatke v zvezi s stanovanjem, ki so ga zadržali v Jugoslaviji. To pa ni prav zapleteno. Prizadeti delavec mora od pristojnega občinskega urada v Jugoslaviji dobiti potrdilo z naslednjo vsebino:

»S tem potrjujemo, da ..... (ime in priimek, datum rojstva), ki je začasno zaposlen v ZR Nemčiji, v kraju ..... upravlja s stanovanjem, ki je opremljeno z njegovim pohištvom.«

S takim potrdilom bo zadoščeno davčnemu uradu, da bo brez nadaljnega preverjanja upošteval nastale stroške. Te davčne olajšave ne smemo podcenjevati. Oglejmo si le en primer: Samec, ki ima na leto 15.000 DM zaslužka, plača 2.402 DM davka. Če izkoristi omenjeno davčno olajšavo, t. j. 150 DM na mesec za stroške v zvezi s stanovanjem in recimo vsaj dve potovanji na leto v Jugoslavijo z lastnim avtomobilom, se mu bo davčna osnova zmanjšala za 2.664 DM. Računajmo: $15.000 - 2.664 = 12.336 \text{ DM}$. Na to osnovo bo plačal 1.743 DM davka. Razlika je torej 659 DM!

Poudariti pa moramo še nekaj. Delavcem, ki prejemajo terenski dodatek, se zmanjša stanovanjska olajšava za višino terenskega dodatka.

In še ena novost je v davčnih predpisih. Vsak delavec, ne glede na zakonski stan ali gospodinjstvo, ki prihaja prvič na

delo v ZR Nemčijo, ima pravico do znižane davčne osnove za:

- a) stroške potovanja do delovnega mesta v ZR Nemčiji,
- b) stroške za prehrano v prvih 14 dneh bivanja v ZR Nemčiji v znesku 22 DM na dan brez posebnih dokazil. Skratka $14 \text{ dni} \times 22 \text{ DM} = 308 \text{ DM}$;
- c) stroške za stanovanje v prvih 14 dneh bivanja v Nemčiji v višini 20 DM na dan brez posebnega dokazovanja. To je: $14 \text{ dni} \times 20 \text{ DM} = 280 \text{ DM}$.

Seveda pa te davčne olajšave ne veljajo za delavce, katerim je delodajalec zagotovil brezplačno stanovanje in hrano.

Razen navedenih novosti v davčnih predpisih ni drugih sprememb. Olajšave, ki smo jih navedli, bodo prišle v poštev prvič ob davčnem obračunu za leto 1972. Poskrbite torej, da boste pravočasno imeli pri roki potrebna potrdila!

Novoletni obiski

Ob novoletnih praznikih pričakujemo v Jugoslaviji obisk velikega števila naših rojakov, ki so začasno zaposleni v raznih evropskih državah. Skupno pričakujemo, da bo prišlo v domovino okrog 300.000 naših delavcev, od katerih naj bi bilo kakih 25.000 Slovencev. V nekaterih slovenskih krajih bodo pripravili z rojaki sestanke, kjer bodo lahko dobili vse potrebne informacije glede socialnega zavarovanja, zaposlovanja idr. Še posebej bodo zavodi za zaposlovanje pripravili podrobnejše podatke o vseh prostih delovnih mestih v Sloveniji. Na obisk rojakov iz tujine so družbeno-politične organizacije opozorile tudi kadrovske službe v posameznih podjetjih.

V preteklih letih so skoraj vse občinske skupščine, s področja katerih je večje število ljudi v inozemstvu, organizirale sestanke z njimi, ko so bili na obisku v domovini, vendar pa ti sestanki niso imeli povsod enakega uspeha. Zato so sklenili, da bodo letos sestanke organizirali samo tam, kjer so sami delavci zanje zainteresirani. V vseh drugih krajih bodo zaradi obiskov rojakov iz tujine uvedli dežurstva v posameznih službah, občinske upravne organe pa so opozorili, naj bi v okviru potreb čimhitreje reševali zadeve rojakov iz tujine.

Marija Kurent

Tri slovenske učiteljice v Baden Würtembergu

Novo šolsko leto se je pričelo tudi za nas, slovenske učiteljice v tujini. To jesen je sekretariat za šolstvo imenoval na delovna mesta v ZR Nemčiji še dve novi učiteljici in sicer Marijo Kurent in Milico Pukelj.

Naša naloga v tem šolskem letu je organizacija slovenskega pouka v čim širšem obsegu po pokrajini Baden Würtemberg. Prvi dan pouka je bil 2. oktobra v Sindelfingnu, kjer obiskuje slovenski pouk 23 učencev. Večino otrok vozijo starši z osebnimi avtomobili in moram priznati, da so vsi slovenski šoli izredno naklonjeni. Več kot polovica otrok iz tega novoustanovljenega oddelka je rojena že v Nemčiji, zato z njimi ne moremo delati po načrtu, ki ga predvideva šola. Prve ure posvečamo predvsem seznanjanju z materinim jezikom.

O nadaljnjem delu bom še poročala, vendar pa naj že zdaj omenim, da doslej delujejo slovenski oddelki v Degerlochu, Untertürkheimu, Zuffenhausenu, Ostheimu, Vogelsangu, Reutlingenu in Sindelfingnu. Tik pred otvoritvijo so oddelki v Ravensburgu, Aalenu, Pforzheimu, Mannheimu in Esslingenu.

V imenu slovenskih otrok in učiteljic vam pošiljam pozdrave iz Stuttgarta.

Dragica Nunčič, slov. učiteljica v Stuttgartu

Drugi občni zbor SPD »Triglav« v Švici

V Meilenu ob Züriškem jezeru je bil v soboto, 11. novembra, drugi letni občni zbor Slovenskega planinskega društva »Triglav« v Švici. Prek sto zbranih članov je poslušalo zanimiva poročila o delu v preteklem obdobju, po končanem občnem zboru pa je bila še zabava, na kateri je igral slovensko-švicarski ansambel. SPD »Triglav« v Švici je v svojem osnovnem namenu — združevanje slovenskih

Milica Pukelj

rojakov v Švici — v celoti uspelo. Na prireditve, ki so jih pripravili med letom, je prišla večina naših rojakov, ki so zaposleni v tem delu Švice, povsem razumljivo pa je, da so bile najboljše obiskane plesne prireditve. Pripravili so tudi izlete, ki so bili izredno dobro obiskani.

Iz poročil na občnem zboru je bilo razvidno, da bo tudi odslej največja pozornost posvečena vsakoletnemu planinskemu plesu, ki naj bi ostal nekakšna elitna prireditev, na katerega bodo tudi povabili ansambel iz domovine. Za vse ostale prireditve bodo skušali ansambel dobiti v Švici, kjer že obstajajo dobre slovenske instrumentalne skupine. Med največjimi uspehi SPD »Triglav« v preteklem letu je bila organizacija prvega izseljenskega veleslaloma, ki se ga je udeležilo prek sedemdeset tekmovalcev iz vse Švice. Ker je domača ekipa osvojila prvo mesto in prehodni pokal Slovenske izseljenske matice, je društvo dolžno organizirati to tekmovanje tudi v prihodnjem letu in bo v drugi polovici februarja pod pokroviteljstvom tovarne smuči Elan iz Begunj na Gorenjskem.

Pomembna točka v programu SPD »Triglav« je tudi povezovanje z drugimi slovenskimi društvi tako v Švici kot v drugih državah. Prijateljsko že sodelujejo s podružnico Jugoslovanskega kluba v Amriswilu, katere predsednik Dari Košorok se je tudi udeležil občnega zbora, in s SKUD »Triglav« v Stuttgartu, ki je prav tako poslalo svoje zastopstvo na občni zbor v Meilen; vodil ga je član odbora Tine Brojan. V začetkih je še navezava stikov s Kulturno-prosvetnim društvom Slovencev »Triglav« iz Nürnberga v ZR Nemčiji.

Odbor SPD »Triglav« so iz upravičenih razlogov zapustili štirje člani, zato bo do prihodnjega občnega zbora v manjšem sestavu. Predsednik društva bo tudi v prihodnje prizadevni Avgust Teropšič. Občnega zbora sta se udeležila tudi prestavnika iz domovine — Slovenske izseljenske matice in Zveze kulturno-prosvetnih organizacij.

J. P.

»Triglav« iz Nürnberga: »Dobimo se v Münchnu«

Privlačni plakati so z zidov münchenske prestolnice vabili naše rojake v slovenskem in nemškem jeziku na VELIKO SLOVENSKO SREČANJE v Bürgerbräukeller, restavraco v centru mesta, ki je bilo v zadnjem času središče pozornosti vse svetovne javnosti.

Slovenski klub »Triglav iz Nürnberga, ki je organiziral to srečanje, je k sodelovanju povabil tudi Slovensko izseljensko matico iz Ljubljane, uredništvo Antene, Ljubljansko banko in znanega gledališkega igralca Milana Kalana.

V prvem mraku, ki je sledil lepi, sončni nedelji 1. oktobra 1972, so se zbirale posamezne skupinice naših rojakov pred vhodom dvorane. Ogromna, prostorna dvorana, bi lahko sprejela nad tisoč ljudi, gostov pa je bilo komaj za domačo, kmečko ohcet. Minila je že ena ura od uradno predvidenega začetka programa, slabo je kazalo. Predsednik društva, naš rojak Franc Gerjovič, je hodil naokrog mrkega obraza. Ansambla Lojzeta Landekarja in Jožeta Ekarta pa sta kljub temu neutrudno igrala in dajala korajžo peščici prisotnih. Na začetku druge ure igranja in petja pa kakor da bi se odprla skrivna vrata, prihajale so skupina za skupino. V naslednjih dvajsetih minutah so napolnili dvorano skoraj do zadnjega kotička.

Pričel se je program, govori, muzika, petje, skeči. Program je vodil Milan Kalan, oblečen v pristno gorenjsko narodno nošo, ki je k vsemu dajal še lepši videz domačnosti. V pravem gorenjskem dialektu, z okroglimi in bodičastimi, je zabaval staro in mlado, predvsem pa mlade, ki sestavljajo večino gostujočih delavcev na tujem. Posamezni pari plesalcev so že med programom brusili svoje pete, da jim je zmanjkovalo sape. Za popestritev programa je poskrbelo še uredništvo Antene, ki je pripravilo posebni točki zabavnega kviza ter zmagovalce nagradilo z long play ploščami domačih ansamblov, ki jih je izdala in podarila rojakom tovarna gramofonskih plošč HELIDON.

Ne smemo pozabiti besed rojaka Gerjoviča, ki je dejal, da velika navzočnost naših rojakov na tem srečanju izpričuje, da so tako kot v Nürnbergu tudi v Münchnu dani pogoji za ustanovitev slovenskega kluba, ki lahko tako organizirano nastopa vsepovsod, tudi do nemških oblasti, ki bi bile pripravljene v sodelovanju s pristojnimi službami v domovini rešiti marsikateri problem naših rojakov.

Milan Kozolec

»Tovarišica, ne domov...«

Petek, 25. 8. 1972

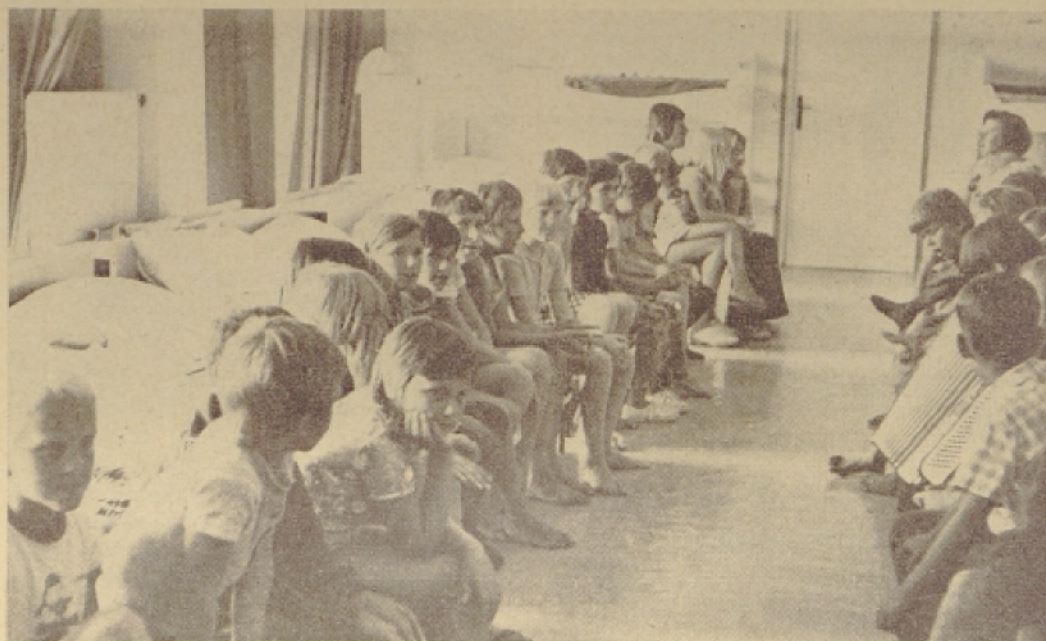
Najavilo se je sončno, a nekoliko hladno jutro. Andrej Modič nima več vročine, vendar je bolje, da še ostane v postelji. Ima apetit in tudi lička postajajo zopet nežno rdeča. Drugi naši varovanci sobe št. 7 so zdravi in se vesele sonca in mirnega morja, ki nas pozdravlja že osemnajsti dan. Upajmo, da nas bo danes zopet ogrel tako, kot prve dni naših počitnic.

Sobe nismo mogli urediti tako lepo, kot bi bilo potrebno. Otroci so v mislih že na poti k svojim staršem. Morje jim je v prvih štirinajstih dneh kar sipalo svoje lepote, sonce jih je ogrelo in jim počrnilo mlada telesca.

Dopoldne smo olupšali s sončenjem. V vodo nismo smeli, ker je bila temperatura morja prenizka. Starejši fantje so igrali košarko. Najmanjši pa so vneto nabirali školjke. Učenec Robi me je že dalj čas nemo opazoval in kar čutila sem, da bi rad bil v moji bližini. Prisedel je. »Danes sem pa žalosten,« je dejal. Stisnila sem ga k sebi, in mu skušala ob tem dokazati, da je moj in da ga imam rada. »Zakaj,« sem radovedno vprašala fantka, ki me je gledal z velikimi, otožnimi očmi, kot bi mi hotel pojasniti, da mu vse to ne zadošča. »Ker ni pri meni mamice,« je dejal, se naslonil name in zajokal... Kosilo je bilo dobro in je teknilo vsem otrokom. Radi jedo, večkrat naroče celo po dva obroka. Po obveznem počitku smo smeli popoldne v vodo. Po kopanju so se otroci takoj preoblekli v suhe kopalke. Čuvamo naše otroke, kolikor zmoremo, da se zdravi in veseli poslovijo od počitniškega doma v Savudriji.

Današnji dan mi je postregel še z eno življenjsko resnico in sicer to, da je otroku za njegov razvoj in občutek varnosti potrebna ljubezen.

Med učenci iz Stuttgarta je pomešanih 11 ljubljanskih otrok. Tako so naši mladi zdomci še bolj vezani na materinsko besedo. Med seboj se razumejo, saj so tudi to skromni otroci naših delavskih družin. Celo pet rejenčkov je med njimi. Mirko Rošar, moj največji fant, jih ima posebno rad. Nocoj se je zgodilo nekaj nenavadnega. Bled, nekoliko zaostal v telesnem razvoju, Vinko Keržan iz Ljubljane, je dobil močne živčne napade. Ko smo se vsi že veselili poti k staršem, nas je ta nemo in otožno opazoval s svoje postelje. To noč, tik pred 11. uro, pa me je začel klicati in dejal, da ga zelo boli želodec.

Ob slabem vremenu smo zapeli kar v spalnici

Nisem ga mogla potolažiti, zato sem poklicala bolniško sestro; medtem so bolečine naraščale in otroček mi je v rokah skoraj otrdel. Močni krči so mi ga v naročju popolnoma zvlili. Po dveh injekcijah bolečine niso popustile, otrok je padel v nezavest. Klicali smo zdravnika in ta ga je takoj napolnil v bolnico v Koper. Spominjam se, kako mi je med bolečinami stiskal roko in me prosil: »Tovarišica, ne domov, raje v bolnico!« Ta njegova nenavadna prošnja mi je dala povod, da sem šla z vzgojiteljem k njegovim omarici. Našla sva stekleničko s tabletami. Otrok je bil epileptik in nihče nas ni o tem obvestil. Kako? Kdo se briga za njegov telesni in duševni razvoj? Mati? Saj živi pri tujcih, v družini, ki ima 5 svojih otrok in še tri rejenčke! Tudi Vinko je eden tistih! Doma ni ljub-

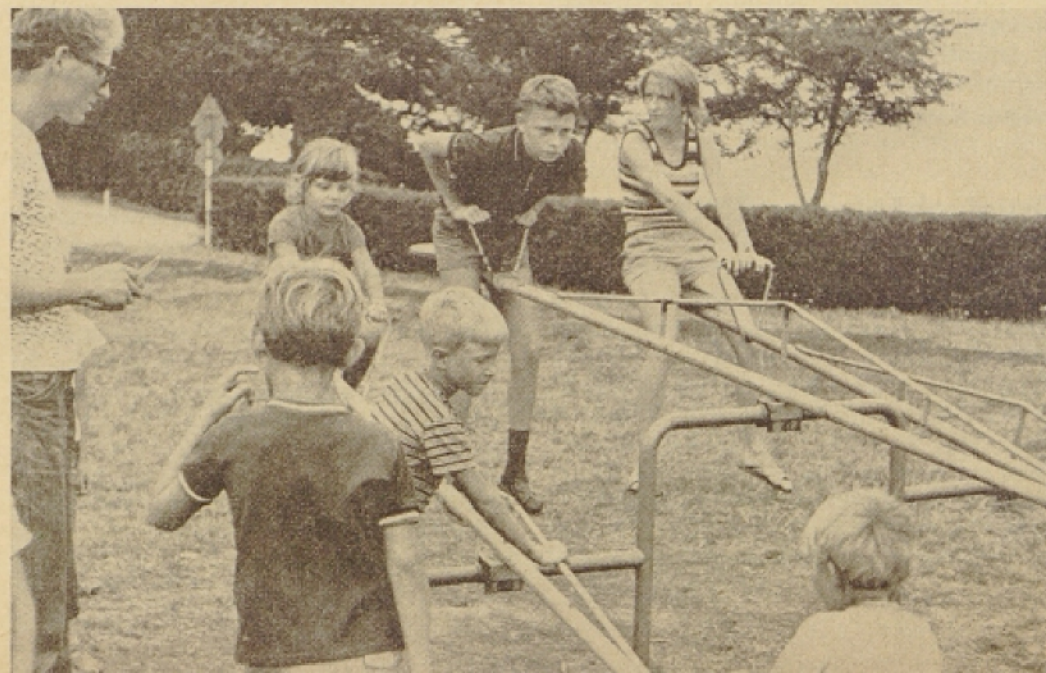
ljen, nima osnovne hrane, ki daje otroku občutek sreče in moči, zato tava sam bolan in otožen...

Tiho se sprašujem: kakšna si ti mati tega fantka, ki ga daješ v rejo drugim, namesto da bi ga vzgajala ti, ki si nosilka srečne bodočnosti svojega sina. Se sploh zavedaš, da imaš čast nositi ime »MATI«! Koliko topline, nege in ljubezni si dala svojemu sinu? Te sploh pozna? Morda bi te omehčal njegov krik, njegovi podzavestni gibi in bolečine, ki jih ni mogel skrivati. Kjerkoli si, pohiti, še je čas, da ujameš njegovo roko in ga ljubeče vodiš na zahtevni poti skozi življenje...

Ko so novemu dnevu tekle prve minute, sva z vzgojiteljem Tonetom pokrila razgaljene fantke in tudi midva legla k počitku.

D. N.

Ko ni bilo za kopanje v morju, smo se zabavali na gugalnicah

»Bodi priden in pošten...«

Zgodilo se je nekega oktobrskega večera letos, ko sem se vračal z obiska pri prijatelju v Stuttgart. Sprehajal sem se po mestnih ulicah in si ogledoval izložbe. Vstopil sem v lokal in si naročil kavo, ob kateri sem sedel precej časa, K mi mizi je prisledlo nekaj mož srednjih let. Ogovorili so me in kmalu smo bili v pogovoru. Spoznal sem, da so bili Nemci. Tudi oni so ugotovili, da sem tujec in z menoj so postajali vse bolj prijazni. Pričeli so naročevati pijačo, končno pa so mi pričeli ponujati celo denar, ki ga pa, čeprav ga nisem imel veliko, nisem hotel vzeti. Takoj se mi je zdelo sumljivo, zakaj so tako ustrezljivi. Na vse sem pomišljal, dokler nisem spoznal, kaj pravzaprav hočejo od mene. Po dolgem klepetanju s to družbo sva ostala pri mizi samo še jaz in nek moški visoke postave in svetlih las. Bil je lepo oblečen in dostojno ostrižen, vendar pa vse preveč zgovoren, kar mi ni bilo preveč všeč.

»Jaz sem Johann,« se mi je predstavil po dolgem času.

»Jaz sem pa Ivo, Jugoslavija,« sem odvrnil jaz.

»Kako ti je všeč tu pri nas. Upam, da ti je lepo, kaj ne? Če bi želel ostati tu, ne skrbi. Vse ti lahko uredim, če mi boš kolega.« Takoj mi je bilo jasno, zakaj približno gre in kaj namerava.

»Všeč mi je tukaj, tudi prijatelja sva lahko,« sem dejal, »ostati pa tukaj ne morem, ker nimam ustreznih dokumentov.«

Segel je v suknjič, izvlekel iz njega neko knjižico in dejal: »Tu imaš vse. Drugega ne potrebuješ.«

To je bila osebna izkaznica nekega nemškega mladeniča mojih let. Naslova se ne spominjam, ker je bil zame predolg in pretežak, da bi si ga zapomnil. Nato je izvlekel še potni list in vozniško dovoljenje. Vse to sem z navideznim veseljem spravil v žep. In že sem bil »nemški državljan«.

»Dobiva se jutri zjutraj ob 6.30 pri železniški postaji. Velja?«

»Velja,« sem mu odgovoril, »toda kaj naj oblečem za delo? Obleke, ki jo imam na sebi, je škoda.«

»Tudi za to bom poskrbel.«

Iz žepa je privlekel šop ključev. Bil so od garderobnih omaric, ki jih imajo na železniških postajah. Zapustila sva lokal. Odpeljal me je na železniško postajo. Odpiral je vrata omaric kar zaporedoma, menda štiri. Tu je imel spravljene razne predmete, razne torbice, veliko obleke in drugo.

Ponudil mi je ključ in rekel: »Tu imaš vse, kar potrebuješ.«

»Strinjal« sem se z vsem, kar mi je rekel, ob tem pa sem mislil na to, kako bom vse izpeljal. Užival sem ob tem, da sem končno naletel na priložnost, da lahko igram vlogo »detektiva«, čeprav sem vedel, da mi ne bo lahko. Vztrajal sem vedno pri istem, zmaga mora biti moja. Poslovia sva se že, jaz pa sem razmišljal, kako naj ga zasledujem, čeprav bi lahko končal že tu. Sam pri sebi sem si dejal, da ga bom sledil še naprej. Ulice so močno razsvetljene, kaj kmalu me lahko opazi in filma bi bilo konec. Spomnil sem se še nečesa, kar mi je pomagalo bliže k cilju.

»Ali imaš morda zame kako sobo, kjer bi lahko prenočil. V tem mestu ne poznam nikogar,« sem mu rekel.

»Imam, toda moja žena... No, ja, bo že nekako, samo če si res prijatelj.«

»Se vprašaj!« sem mu odločno odgovoril.

»No, pa v redu. Prespal boš pri meni. Samo eno vprašanje še imam zate.«

Z očitno radovednostjo, previdno, na drugi strani grobo me je vprašal: »Si že kdaj odpiral avtomobil nasilno, brez ključev?« Molčal sem, ker še vedno nisem bil prepričan, kdo je ta človek, ali naj mu rečem resnico ali naj se mu zlažem. Končno pa sem se odločil za laž.

»Sem, sem že!« Poskočil je od veselja, da mu je uspelo pridobiti »prijatelja«, sovrstnika. Izza pasu je privlekel izvijač. »S tem izvijačem sem odprl že veliko avtomobilov, odnesel že veliko dragih stvari. Montiram radioaparate, odnašam torbice in kar pač najdem v avtomobilu, nikoli pa ne odpeljem avtomobila.«

Hladno sem čakal samo še na to, saj bi rad, da bi imel čimveč dokazov za policijo. Odpravila sva se na akcijo.

»Ivo, ti pojdi po desni strani ulice in glej, kateri avto ima radioaparat, torbico, plašč ali kaj podobnega!«

»Brez skrbi,« sem mu obljubil.

»Ko zagledaš kaj takega, samo zažvižgaj.«

»Prav, saj znam žvižgati,« sem odvrnil. Razšla sva se. On je šel po levi strani ulice, jaz pa po desni, vzdolž parkiranih avtomobilov. Tako mimogrede sem videl marsikaj skoraj v vsakem avtomobilu, toda čakal sem, da bo prvi zažvižgal on. In res. Nekaj metrov naprej zaslišim žvižg. Samo trenutek in že sem bil pri njem.

»Lep avto, ali ne?« je rekel proti meni, ko je zagledal v njem tisto, kar je iskal. Vedel sem, da bom moral biti previden, če želim, da mi bo uspelo.

Izza pasu je privlekel izvijač, ga nastavil na okence pri volkswagenu ter ga s silo odprl.

»Daj, pomagaj!« mi je zašepetal. — Ti bom že pomagal, sem si mislil. Stopil sem korak nazaj, ga udaril z vso močjo tako, da je padel po tleh. Iznajdljiv pa je bil tudi on. Ponovno je segel po nečem, za kar sem mislil, da je pištola. Bil sem golih rok, zato sem se tudi jaz vrgel na tla, da se zaklonim za avtomobil. Medtem je izkoristil priložnost ter stekel po ulici v smer, kot so drveli avtomobili. Poberal sem se in stekel za njim. Da mi ni pobegnil mi je kot naročeno pomagal voznik nekega avtomobila, ki ga je zadel z blatnikom tako, da je naju oba vrgel po cesti. Mene zato, ker sem mu bil čisto za petami ter ga držal za ovrtnik suknjiča. Kar vesel sem bil, ko sem na tleh zagledal kri. Vedel sem, da se ta kri razlikuje od krvi poštenega človeka, zato mi je srce bilo čisto mirno. Počutil sem se srečnega, da sem zmagal, ter se lahko sam prepričal, da pravica vedno zmaguje nad krivico.

Da je bila zmaga moja, sem vedel, toda policija je z menoj ravnala nekaj časa ravno tako, kot da sem tudi jaz eden izmed tistih, ki... Odpeljali so me na kriminalistični oddelek. Najtežji trenutek zame je bil, ko so me vklenili in dali na moje nedolžne roke lisice... Tega nisem mogel prenesti, ne da bi jim rekel: »Hotel sem vam samo pomagati, zdaj pa ravnate z menoj tako grobo.« Pozneje sem spoznal, da so z menoj ravnali povsem pravilno, kajti kdorkoli bi se lahko naredil lepega in tako skušal zakriti sledi, da bi potem nadaljeval svojo nepošteno pot.

Nekaj časa sem bil tudi v samici, toda tudi to sem hladno prenašal, saj sem vedel, da o meni ne vedo ničesar in da v tem času zbirajo vse mogoče podatke. Ko sem gledal skoz okence, zastrto z rešetkami, mi je bilo prav zanimivo.

Prav takrat sem morda šele znal preceiniti, kaj pomeni poštenje. V sebi sem začutil ponos nase in na mojo mamo, ki me je tako lepo vzgajala, da raje dam svoje, kot pa da bi vzel tisto, kar ni moje. Ko si le enkrat oblečeš suknjo tatu, si je ne slečeš do groba.

Takrat sem bil brez denarja in brez dela, potikal sem se med tujimi ljudmi, vendar pa se nisem hotel spoprijateljiti z nekom, ki si služi kruh tako, da krade iz avtomobilov. Tudi vam vsem, ki ste morda prav tako mladi kot jaz in ste prišli v tujino, da si nekaj prislužite, svetujem: ne bodite prijatelji vsakomur, ki ga srečate.

Vsem, ki ste pravkar prebrali mojo zgodbo, ki seveda ni napisana z večšo pisateljsko roko, naj še enkrat zatrdim, da se mi je to resnično zgodilo. Ob tem dogodku sem še najbolj hvaležen moji mami, ki me je tako lepo vzgajala. Ponosen sem nanjo in vedno, kamorkoli grem, me spremljajo njene besede, ki mi jih je govorila še kot otroku: »Bodi priden in pošten!«

Ivo

Izboljšanje socialne varnosti naših delavcev v ZR Nemčiji

Konec oktobra 1972 so bili v Beogradu pogovori med delegacijama jugoslovanskega in nemškega zavarovanja zaradi izboljšanja postopka pri uveljavljanju pravic iz sporazuma o socialni varnosti med obema državama. Na jugoslovanski strani so sodelovali predstavniki vseh republiških in pokrajinskih skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, na nemški pa predstavniki delavskega, nemeščenskega, rudarskega, pomorskega in železniškega zavarovanja. Razgovori so trajali tri dni in so prinesli dobre rezultate, ki bodo prišli v prid našim delavcem, zaposlenim v Zvezni republiki Nemčiji.

Na pogovorih sta obe strani nadrobno pregledali obstoječe obrazce in potrdila za uveljavljanje pravic jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji, posebej še, kako je potrebno izpolnjevati zdravniška mnenja, ki jih dajejo jugoslovanske invalidske komisije o delanezmožnosti jugoslovanskih delavcev, ki so na delu v Zvezni republiki Nemčiji. Prakso bo potrebno poenotiti, saj nekatere komisije izpolnjujejo potrdila, mnenja in izvide celo v cirilici, kar predstavlja seveda za nemško stran nerešljiv problem. Drugi sklop vprašanj se je dotikal izplačevanja dajatev invalidskega in pokoj-

ninskega (rentnega) zavarovanja iz ene države v drugo. Nemška stran se je namreč pritožila glede počasnega izplačevanja njihovih rent prek jugoslovanskih bank, ki odlašajo z izplačilom. Obratno je jugoslovanska stran želela, da bi se tudi v jugoslovanske dajatve iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja izplačevale naravnost upravičencem, ki živijo v Zvezni republiki Nemčiji, vendar nemška stran zaenkrat na to še ni pristala, češ da gre za vprašanje poračunavanja obveznosti med obema stranema, kar terja izplačevanje prek nosilcev nemškega zavarovanja.

Mnogo časa je delegacijama vzelo vprašanje informiranja jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji o njihovih pravicah pa tudi obveznostih iz nemškega zavarovanja. Nemška stran je opozorila, da uvaja nemško zavarovanje s 1. 1. 1973 novo obliko dokazil o zavarovanju, in sicer zavarovalni znesek (Versicherungsweisheit) namesto dosedanjih zavarovalnih kartic (Versicherungskarten). To je potrebno zaradi prehoda na elektronsko obdelavo zavarovalnih podatkov in je nemška stran že dosedaj izdala nekaj informativnih publikacij v nemškem in srbsko-hrvatskem jeziku za jugoslovanske delavce v Zvezni republiki

Nemčiji. Podobno je nemška stran izdala nekaj publikacij tudi o novostih v nemškem rentnem sistemu, ki s 1. 1. 1973 prinaša nekatere bistvene spremembe (npr. znižanje starostne meje na 63 oziroma celo 62 let starosti, povečanje minimalnih rent, ugodnosti za ženske zavarovanke in podobno). Tudi jugoslovanska stran je zagotovila, da bo jugoslovanskim delavcem že pred odhodom v Zvezno republiko Nemčijo priskrbelo informacije o prvih korakih, ki jih morajo napraviti pri nemških oblastnih in drugih organih, med drugim seveda tudi pri organih socialnega zavarovanja. Ugotovljeno je bilo namreč, da število zahtevkov iz invalidskega in pokojninskega zavarovanja v ZR Nemčiji še zdaleč ni sorazmerno z velikim številom naših delavcev, zaposlenih v tej državi.

Od prek 30 vprašanj, ki so bila na dnevnem redu pogovorov, je ostalo nerešeno le eno samo, in sicer vprašanje, kdo mora izplačevati otroški dodatek za otroke, ki živijo v Jugoslaviji, kadar obstaja pravica do dodatka v obeh državah, vendar se dodatek v Jugoslaviji ne izplačuje zaradi prekoračenja premoženjskega cenzusa. Tu bo treba počakati, kaj bo o tem rekla nemška judikatura, ki ji je bilo to vprašanje predloženo. dr. Lev Svetek

Ratificirana je konvencija med Jugoslavijo in Francijo

S PODROČJA OSEBNEGA IN RODBINSKEGA PRAVA

Jugoslovanska zvezna skupščina je ratificirala konvencijo o pristojnosti in o zakonu, ki se uporablja na področju osebnega in rodbinskega prava, ki je bila podpisana v Parizu, dne 18. maja 1971. Konvencija je pričela veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SFRJ, to je z dnem 20. oktobra 1972.

Konvencija se dotika štirih področij osebnega in rodbinskega prava, in sicer pravne sposobnosti, sklenitve in razveze zakonske zveze ter razmerij med starši in otroki.

Osebnostne stanje neke osebe in njeno pravno sposobnost ureja glede na novo konvencijo zakon tiste države-podpisnice, katere državljan je tista oseba. Za jugoslovanske delavce, ki živijo ali delajo v Franciji, velja torej za urejanje njihovega osebnega stanja in pravne sposobnosti jugoslovanska zakonodaja (če so ostali jugoslovanski državljani).

Enako velja jugoslovanska zakonodaja za jugoslovanske delavce-jugoslovanske državljane v Franciji glede lastnosti in pogojev, ki so potrebni za sklenitev zakonske zveze. Pač pa velja francoski zakon, ko gre za presojo pogojev glede krvnega sorodstva in sorodstva po svaštvu, kadar se sklepa zakonska zveza

pred francoskimi oblastmi. Isto velja za obliko sklenitve zakonske zveze, kadar se sklepa le-ta v Franciji. Kadar sta zaročenca oba jugoslovanska državljana, lahko skleneta zakonsko zvezo tudi pred jugoslovanskim konzularnim zastopnikom v Franciji.

Če pride do razveze zakonske zveze, velja jugoslovanska zakonodaja tudi v primerih, ko je bila zakonska zveza sklenjena v Franciji, in sicer takrat, kadar sta oba zakonca jugoslovanska državljana. Če pa nista, velja zakon države, kjer imata zakonca svoje skupno stalno prebivališče, oziroma zadnje skupno prebivališče. Tožba za razvezo se vložijo pri sodišču tiste države-podpisnice, na območju katere sta imela zakonca zadnje skupno prebivališče. Če sta nazadnje živela v Franciji, bo torej pristojno francosko sodišče. Pristojno pa je tudi sodišče države-podpisnice, kjer ima toženi zakonec svoje stalno prebivališče. In končno je pristojno v primerih, ko sta oba zakonca državljana ene države-podpisnice, sodišče tiste države-podpisnice. Če sta torej oba zakonca jugoslovanska državljana, je lahko pristojno bodisi francosko sodišče (kadar oba prebivata stalno v Franciji, bodisi jugoslovansko (kadar sta oba ju-

goslovanska državljana, oziroma prebiva eden od njiju, ki je tožena stranka, v Jugoslaviji).

Konvencija ureja precej nadrobno tudi primere, ko gre za razmerja med starši in otroki državljanov ene in druge države-podpisnice. Načelno ureja ugotavljanje otrokovega zakonskega rojstva ter razmerij med starši in otroki nacionalni zakon obeh zakoncev, kadar sta oba jugoslovanska državljana (ali oba francoska državljana), sicer pa zakon tiste države-podpisnice konvencije, na ozemlju katere imata svoje stalno prebivališče oziroma zadnje skupno prebivališče.

Za ugotavljanje nezakonskega očetovstva je odločilen zakon tiste države-podpisnice, katere državljan je otrok ob rojstvu, če pa je zanj ugodnejše, zakon tiste države, katere državljan je otrok ob priznanju očetovstva ali izdaji sodne odločbe, kadar se očetovstvo ugotavlja v pravdi. Razmerje med starši in nezakonskimi otroki ureja zakon tiste države-podpisnice, katere državljan je otrok. Za jugoslovanske državljane velja torej, da dobi nezakonski otrok jugoslovansko državljanstvo, četudi je rojen v Franciji.

dr. Lev Svetek

Olajšave pri izdajanju izpiskov iz matičnih knjig med Jugoslavijo in Belgijo

Dne 24. septembra lanskega leta je bila v Beogradu podpisana konvencija o izdajanju izpiskov iz matičnih knjig in oprostitvi legalizacije med Jugoslavijo in Belgijo. Jugoslovanska zvezna skupščina je dne 5. oktobra letos ratificirala to konvencijo tako, da se je pričela uporabljati z dnem 20. oktobra 1972.

S konvencijo sta se Jugoslavija in Belgija obvezali, da bosta druga drugi brezplačno izdajali prepise ali izpiske listin o državljanstvu, ki se nanašajo na državljane države-prosilke, in to takrat, kadar je zaprosilo namenjeno za uradne potrebe ali v prid ubožnih oseb. Hkrati sta se obe državi obvezali, da bosta druga drugi brezplačno izdajali prepise ali izpiske listin o državljanstvu za osebe, katerih državljanstvo ni niti jugoslovansko niti belgijsko, kadar je zaprosilo namenjeno za uradne potrebe. Zaposlilo mora vložiti diplomatsko predstavništvo ali konzulat države-prosilke pri organu, ki je pristojen za izdajanje listin. V zaprosilu se mora na kratko navesti njegov namen, to se pravi, ali gre za uradno potrebo ali za ubožnost prosilca.

Poglejmo sedaj, za katere listine gre. Predvsem so to izpiski iz rojstne matične knjige, listine o prijavi rojstva mrtvorojenega otroka, listine o prostovoljnem priznanju nezakonskega očetovstva ali sodne odločbe v primerih, ko se je očetovstvo ugotovilo v pravdi, potem izpiski iz poročne matične knjige in iz mrliške matične knjige in končno listine ali odločbe o državljanstvu, kakor npr. o razvezi zakonske zveze, o posvojitvi, pozakonitvi s posvojitvijo in podobno.

Pri tem ugotavljajo določbe konvencije, da izdaja prepisa ali izpiska iz matičnih knjig ne vpliva na državljanstvo prizadete osebe.

Kadar imajo prepisi in izpiski listin o državljanstvu podpis in pečat organa, ki jih je izdal, ni potrebna overitev teh listin, da bi bile veljavne za drugo državo-podpisnico konvencije. Le ob resnem dvomu ima vsaka prizadeta oseba ali vsak organ obeh držav pravico zahtevati od pristojnega organa druge države podpisnice, naj preveri verodostojnost listine.

V Jugoslaviji so ti organi republiški sekretariati za pravosodje, v Belgiji pa ministrstvo za pravosodje. Dopisovanje lahko teče v vseh jugoslovanskih jezikih, na belgijski strani pa v francoščini, flamščini in nemščini.

dr. Lev Svetek

vprašujete – odgovarjamo

Gradim hišo

V Nemčiji delam že štiri leta in se nameravam v kratkem vrniti. V domačem kraju si gradim hišo, imam pa težave z nabavo gradbenega materiala. Ali lahko cement in opeko kupim tukaj v Nemčiji in to pripeljem v Jugoslavijo?

Franček T., Nemčija

Po predpisih Zakona o prometu z blagom in uslugami z inozemstvom, zasebni uvoz gradbenega materiala iz inozemstva v Jugoslavijo ni dovoljen.

Cerkveni davek

Tu, kjer sem zaposlen, dela večja skupina jugoslovanskih rojakov. Mnogi se pritožujejo, ker jim od zaslužka stalno odtegnejo znaten znesek na račun cerkvenega davka in to kljub temu, da niso katoličani. Vprašujejo me, kaj naj store in jaz vprašujem vas in prosim za odgovor.

Pavle J., Avstrija

Cerkvenega davka ne bodo odbili tistim delavcem, ki bodo v davčni prijavi v rubriki »Religion« navedli: »Ohne Konfession« (brez vere) ali »Serbo orthodox« (srbsko pravoslavni), musliman itd. Če bi delavcu cerkveni davek kljub eni teh navedb v davčni prijavi odtegnili, se naj pritoži na pristojno davčno upravo.

Betonski mešalec

S svakom nameravam v domačem kraju zgraditi hišo, zato bi rad od tukaj, kjer sem začasno zaposlen, poslal betonski mešalec za dvesto litrov z dizel motorjem za 3 KS. Koliko carine bi moral plačati za ta mešalec?

Jože R., Nemčija

Betonske mešalce lahko uvozijo le poklicni gradbeniki, ki imajo svoje registrirano gradbeno podjetje, ker mešalci za beton ne spadajo k predmetom za gospodinjske potrebe. Carina za omenjeni mešalec bi znašala 2.384,00 dinarjev.

Zdravstveno zavarovanje za starše

Ze nad eno leto delam v Nemčiji. S svojim zaslužkom vzdržujem družino: ženo, otroka in svoja starša, ki sta oba že onemogla in nimata sredstev za preživljanje. Zanima me, ali sta tudi oče in mati upravičena po mojem socialnem zavarovanju do brezplačne zdravniške pomoči, kakor sta to moja žena in otrok?

Lojze I., Nemčija

Nemški organi socialnega zavarovanja priznajo pravico do zdravstvene zaščite tudi staršem zavarovanca, če ta dokaže,

da jih večidel on vzdržuje s svojim zaslužkom. Če je torej pri vas tako, morate pristojnemu uradu za socialno zavarovanje predložiti ustrezno potrdilo da starše vzdržujete.

Rad bi se zaposlil doma

Po osmih letih, ki sem jih preživel v tujini, se želim vrniti in zaposliti doma. Sem izučen ključavničar. Zanima me, ali bom dobil primerno zaposlitev? Če se takoj ne zaposlim, ali bom v času, ko bom brezposeln, socialno zavarovan?

Vinko O., Holandija

Svetujemo vam, da se že pred povratkom obrnete na zavod za zaposlovanje na področju, kjer se želite zaposliti. Tako boste najlažje in najhitreje prišli do ustrezne zaposlitve. Glede socialnega zavarovanja med event. začasno nezaposlenostjo, pa se takoj po povratku v domovino javite pri pristojnem zavodu za zaposlovanje in zahtevajte pojasnila glede vaših pravic v času brezposelnosti. V vsakem primeru pa obstaja možnost, da po povratku v domovino sami podaljšate svoje pokojninsko ali invalidsko zavarovanje s tem, da vplačate predpisani mesečni znesek.

Pravica do stanovanja

Prosim za nujen odgovor: ali se mi lahko odvzame pravica do stanovanja, v katerem stanujemo z družino (midva in dva otroka) že pet let, a sem jaz zdaj začasno na delu v Avstriji? Na to delo sem bil poslan po posredovanju Zavoda za zaposlovanje in to iz razloga, ker domače podjetje, kjer sem prej delal, ni več delalo s polno zmogljivostjo in so začeli delavce odpuščati. Zdaj sem zelo v skrbeh, ker mi je žena pisala, da od stanovanjskega podjetja vprašujejo, kdaj se bo družina izselila, ker da jaz, ker delam v inozemstvu nimam več pravice do stanovanja?

Janez M., Avstrija

Če imate najemno pogodbo, če v redu plačujete stanarino in vzdržujete stanovanje, vam zato, ker ste začasno na delu v inozemstvu, ne morejo odvzeti stanovanjske pravice, zlasti ne, ker ste šli na delo v tujino iz razlogov, ki jih v pismu navajate. Če bo vaša žena dobila pismeni nalog za izselitev, naj to takoj sporoči pristojni skupščini občine in prosi za zaščito.

Posvetovalnice za jugoslovanske delavce pri Arbeiterwohlfahrt-u v ZR Nemčiji

Naslov društva Arbeiterwohlfahrt, oddelek za tuje delavce:

Bundesverband der Arbeiterwohlfahrt, 53 Bonn, Ollenhauerstr. 3

Telefon: 02221/22 31 84 - 88

Abteilung Ausländische Arbeitnehmer

Skupni naslov vseh pokrajinskih posvetovalnic:

Arbeiterwohlfahrt, Beratungsstelle für jugoslawische Arbeitnehmer (+ naslov)

Schleswig-Holstein
23 Kiel
 Holstenstr. 51-53
 Tel.: 0431/51711-12

Hamburg
2 Hamburg 13
 Rothenbaumchaussee 44
 Tel.: 0411/457151-52

Bremen
28 Bremen
 Kohlhöckerstr. 13
 Tel.: 0421/327004

Niedersachsen
33 Braunschweig
 Helmstedter Str. 163
 Tel.: 0531/75865

3 Hannover
 Posthornstr. 30
 Tel.: 0511/445683

45 Osnabrück
 Spindelstr. 26 a
 Tel.: 0541/56263

332 Saltzgitter-Lebenstedt
 Breite Str. 27
 Tel.: 05341/43601

Nordrhein-Westfalen
51 Aachen
 Gartenstrasse
 Westpark
 Tel.: 0241/73785

48 Bielefeld
 Arndtstr. 8
 Tel.: 0521/63511

463 Bochum
 Untere Marktstr. 3
 Tel.: 02321/60304

53 Bonn-Bad Godesberg
 Koblenzer Str. 40
 Tel.: 02229/57044

46 Dortmund
 Schumannstr. 6
 Tel.: 0231/812437

4 Düsseldorf
 Graf-Adolf Str. 63-65
 Tel.: 0211/16261

41 Duisburg
 Friedrich-Engels-Str. 42
 Tel.: 02131/401367

43 Essen
 Schützenbahn 11-13
 Tel.: 05434/238641

465 Gelsenkirchen
 Margaretenhof 14
 Tel.: 02322/64429

58 Hagen
 Böhmerstr. 11
 Tel.: 02331/23429

586 Iserlohn
 Viktoriastr. 24
 Tel.: 02371/22114

5 Köln
 Magnusstr. 2
 Tel.: 0221/244661

415 Krefeld
 Westwall 29
 Tel.: 02151/26847

509 Leverkusen-Wiesdorf
 Kaiserstr. 3
 Tel.: 02172/73888

44 Münster
 Dammstr. 21
 Tel.: 0251/75090

59 Siegen
 Freundenberger Str. 16
 Tel.: 0271/516445

565 Solingen
 Kölner Str. 45
 Tel.: 02122/18096

56 Wuppertal-Barmen
 Bachstr. 5 a
 Tel.: 02121/555567

Rheinland-Pfalz

54 Koblenz
 Bahnhofstr. 31
 Tel.: 0261

67 Ludwigshafen
 Maxstr. 63
 Tel.: 0621/511706

65 Mainz
 Kaiserstr. 26-30
 Tel.: 6131/25898

Saarland

66 Saarbrücken
 Hohenzollernstr. 160
 Tel.: 0681/65034

Hessen

61 Darmstadt
 Nieder-Ramstädterstr. 13
 Tel.: 06151/447000

6 Frankfurt 1
 Münchener Str. 48
 Tel.: 0611/252467

35 Kassel
 Ruhlstr. 6
 Tel.: 0561/14384

605 Offenbach
 Herrnstr. 14
 Tel.: 0611/881236

633 Wetzlar
 Moritz-Hensold-Str. 6
 Tel.: 06441/6788

62 Wiesbaden
 Wellritzstr. 49
 Tel.: 0621/301476

Baden-Württemberg

708 Aalen
 Bahnhofplatz 36
 Tel.:

746 Balingen
 Wilhelmstr. 25
 Tel.: 07433/6710

726 Calw
 Marktplatz 1
 Tel.: 07051/8551

798 Ravensburg
 Schussenstr. 12
 Tel.:

78 Freiburg
 Brombergstr. 34
 Tel.: 0761/75350

Socialni delavec

Kemperle Kristina
 Mesić Mandica
 Božović Dragomir

Čalić Ivan

Koren Franc

Lazarević Dimitrije

Grujičić Stojan

Majerle Zalka

Šimaneč-Rajter
 Aleksandar

Milošević-Gobac
 Mirjana

Bartulović Jozo

Lakčević Mihajlo

Despi Vlado

Lončarić Vid

Billich Veseljka
 Čerkez Hajrija
 Sedaj Franklin

Valdec Mihajlo

Bedeković Franjo

Džakula Branko

Würth Robert

Djekić Petar

Laznik Milan
 Božić Miodrag

Micek Stanislav

Živković Novak

Ošap Jovan
 Propadović Raško

732 Göppingen
 Uhländstr. 5
 Tel.: 07161/69420

69 Heidelberg
 Jahnstr. 28-30
 Tel.: 06221/44020

71 Heilbronn
 Bahnhofstr. 27
 Tel.: 07131/85862

75 Karlsruhe
 Kaiserstr. 91
 Tel.: 0761/64212

714 Ludwigsburg
 Solitude-Str. 41
 Tel.: 07141/26091

68 Mannheim
 Murgstr. 11
 Tel.: 0621/371931

735 Pforzheim
 Jahnstr. 31
 Tel.: 07231/16131

703 Böblingen
 Maxplatz 23

741 Reutlingen
 Hofstadt 7
 Tel.: 07121

707 Schwäbisch-Gmünd
 Turlensteg 32

717 Schwäbisch-Hall
 Gelblinger Gasse 83
 Tel.: 0791/71481

77 Singen
 August-Ruf-Str. 8

7 Stuttgart
 Weissenburgstr. 14
 Tel.: 0711/600509

72 Tuttlingen
 Möhringerstr. 68
 Tel.: 07461/5925

79 Ulm
 Neue Str. 93
 Tel.: 0731/64356

Bayern

89 Augsburg
 Georg-Haindl-Str. 3
 Tel.: 0821, 22929

867 Hof
 Von der Taun Str. 15

896 Kempten
 Keselstr. 37
 Tel.: 0831

8 München 21
 Von der Pfordten Str. 44
 Tel.: 0811/565721

85 Nürnberg
 Marthastr. 60
 Tel.: 0911/590758

84 Regensburg
 Richard-Wagnerstr. 2

87 Würzburg
 Berliner Platz 10
 Tel.: 0931/51619

Berlin

1 Berlin 19
 Suarezstr. 11
 Tel.: 0311/3063141

Socialni delavec

Cerovina Milenko
 Mamula Vera

Kreković Mirjana

Jovanović
 Aleksandar

Andonovski Savo
 Hmelaš Dragutin

Čupović Zdravko

Rostohor Pavel

Sitzler Olga

Muratović Ermina

Adžić Radovan
 Zbil Oto

Pošer Davorka

Ivčić Jovan

Greben Jože
 Hasagić Miniba

Brun Julije
 Gorup Marta
 Jordanov Velimir
 Popović Branko

Hudin Nevenka

Ignjatijeff Danica

Blagojević Mihaina

Momirovski Toma

Juraković Zvonimir

Ilinčić Rajko
 Pavlović Mira

Redžek Ela
 Nikolin Justin

Šikloši Tereza

Hercegov Obrad

Janković Damjanka
 Lanzke Hans
 Škorić Djuro
 Zakrajšek Janez

Zlatniki »zlatih dob«

Dvoje numizmatičnih razstav v Sloveniji je ob koncu tega leta odprlo javnosti pogled v sicer manj znane, toda vseeno upoštevanja vredne slovenske kulturne zakladnice: numizmatična razstava, ki so jo pripravili sodelavci Mestne hranilnice v Celju pod pokroviteljstvom Ljubljanske banke, in razstava, ki jo je v stebriščni dvorani Mestne hiše v Kranju pripravilo numizmatično društvo za Gorenjsko iz Kranja.

Obe razstavi sta pritegnili pozornost ljubitelje starin in lepih umetnosti, še zlasti pa sta bili zanimivi za odrasčajočo mladino, ki v šolah spremlja dogajanja na področju Slovenije skozi zgodovino. Na drugi strani pa je bila razstava privlačna tudi za obiskovalce likovnih razstav, saj so stari novci tudi s te plati prava zakladnica likovnih možnosti in zmožnosti v davni.

Posebej celjska razstava je bila zanimiva z več strani. Bila je pravi odsev burne in zanimive zgodovine mesta ob Savinji. Zanj so prispevali kovance nekateri posamezni numizmatiki iz Celja in okolice, zlasti pa eden največjih in najbolj uspešnih zbiralcev novcev v Sloveniji, Vinko Jordan iz Gotovelj pri Žalcu. Njegova numizmatična zbirka je nastajala v obdobju štiridesetih let. V tem času je nekdanji gradbeni tehnik zbral vse mogoče kovance, ki so mu bili dosegljivi. Med njimi vzbuja pozornost cela galerija starogrških in rimskih srebrnikov in zlatnikov, tako velika, da domala ni rimskega cesarja še tako kratke dobe, ki v zbirki ne bi bil zastopan. Prgišče keltskih novčičev te popelje med najzgodnejšo zgodovino Celja in okolice, zlatnik kralja Matjaža v burno zgodovino teh tal. Nekaj sto razstavljenih

Pogled v Viteško dvorano kranjske mestne hiše, kjer je bila numizmatična razstava. Foto: Egon Kaše

Sevniški grad. Foto: Janez Zrnec

kovancev so prave redkosti, dragocenosti, s katerimi bi se ponašala vsaka javna zbirka. Medtem ko je celjska predstavitev starih kovancev predstavljala pravo improvizacijo, pa so v Kranju opravili — s strokovnega gledišča — popolnejše delo. Kranjska raz-

stava v Viteški dorani Mestne hiše se je omejila na eno samo obdobje, in sicer na obdobje od leta 1521 do konca prve svetovne vojne, ko je krožil po naših krajih habsburški denar. Namen te razstave je bilo prikazati tipe avstrijskega denarja, ki je krožil pri nas kot zakonito plačilno sredstvo. V 400 letih, ki jih obsega ta razstava, pomenijo zlasti tisti drobni srebrniki, ki so nastajali v kovnicah v Sloveniji in na Koroškem, za nas posebno privlačnost, saj je širši javnosti pravzaprav manj znano, da so denar kovali tudi pri nas.

Numizmatični razstavi v Celju in Kranju sta opravili spoštljivo kulturno nalogo. Medtem ko o izredno bogatih numizmatičnih zbirkah v Sloveniji, o tistih, ki so v posesti muzejev, le redkokdaj kaj zremo in so javnosti praktično nedostopne, pa so se numizmatiki sami, zavedajoč se premalo znanih kulturnih zakladov v Sloveniji, odločili pokazati javnosti svoje zbirke in jo tako spodbuditi k večjemu razumevanju za to kulturno vejo zbirateljstva.

Slovenija, ki je bila v davni področje različnih interesov, je ohranila vso to zgodovino še najbolj verno izpričano s starimi kovanci. Zato je njihovo ohranjanje toliko bolj dragoceno. In ne samo dragoceno, tudi poučno je.

Peter Breščak

»Mi smo prišli pred vrata...«

»Mi smo prišli pred vrata...« Tako so se pred štirimi stoletji — in verjetno že dosti prej — oglašali o praznikih pred slovenskimi domačijami božični ali novoletni koledniki. To omenja Primož Trubar v svojem Katekizmu iz l. 1575.

Koledniki — kdo so biti to? Marsikateri mladi niti ne ve natanko, kaj naj si pod tem predstavlja.

Za konec leta — o božiču in novem letu, pozneje tudi za praznik treh kraljev — so do nedavnega hodili in tu in tam (npr. na Koroškem) še dandanes hodijo možje, fantje ali otroci od hiše do hiše, zapoje posebno pesem («kolednico») ali pa celo zaigrajo kratek prizor s petjem. S tem spomnijo domače, kakšen praznik se obhaja ali da je novo leto na pragu, in jim hkrati zaželejo sreče in zdravja. To je veljalo posebno ob novem letu. V zadnjih časih so se navadni koledniki ob novem letu umaknili odraslim godcem, muzikantom. Le-ti so sami hodili po vaseh in muzicirali pred hišami, voščili novo leto in sprejemali za to darove v naravi ali denarju.

Pravo koledovanje se je tako umaknilo na dneve okoli božiča, od 18. stoletja dalje pa so se pojavljali po vaseh in mestih okoli praznika treh kraljev še trikraljevski koledniki. Nazadnje se je božično koledovanje združilo s trikraljevskim. Tako se starejši še zdaj spominjamo častitljivo opravljenih »treh kraljev«, ki so se ustavili pred hišo s svojo razstavljeno zvezdo na dolgi palici in zapeli:

Mi smo sveti trije kralji,
Gašper, Miha, Boltežar...

Trikraljevski koledniki so torej hodili nemara le dobrih 200 let, zato pa ima koledovanje za konec leta — naj se še tako čudno sliši — za seboj izročilo več tisočletij. Božični koledniki so začeli nastopati seveda šele po pokristjanjenju. Kdaj, tega točno ne vemo. Pred koncem srednjega veka prav gotovo ne.

Vemo pa, da so bili obhodi ob novem letu znani poganskim narodom v starem veku. Najbolje jih poznamo pri starih Rimljanih. Le-ti so prirejali bučne obhode v začetku januarja, ki so ga v svojem koledarju imenovali »januarske kalende«. »Kalende« so sčasoma imenovali tudi obhode same. Ko so prišli naši slovanski predniki v 6. stoletju ali morda še kaj prej na Balkan, so spoznali »kalendne« obhode Rimljanov in Bizan-

tincev. Tudi Slovani sami so — kakor vsi evropski narodi — prirejali ob koncu leta podobne obhode. Bodi kakorkoli, prevzeli so grško-rimsko ime in jim ga nadeli. Tako so tudi Slovani poslej »koledovali«, udeležence obhodov so imenovali »kolednike«, obredne pesmi, ki so jih vmes prepevali, so bile »koledne ali »kolednice«, običaj ali obred pa je bil in nam je še danes »koledovanje«.

Vprašali boste: Rimljani in Slovani in drugi narodi so prirejali ob koncu leta posebne obredne obhode. A čemu in zakaj?

Odgovor je nenavaden. Obred sega prav v prva tisočletja človekove kulture, izhaja iz vere v duhove prednikov. Le-ti naj bi se — po tej veri, ki ji pravimo animizem, tudi manizem — zlasti v času zimske teme, ob izteku starega leta vračali na ta svet. Mrtve prednike so si predstavljali nekoliko svojevrstno: bili so baje hudobni in dobri hkrati. Kaznovali so napake živčih, a prinašali so tudi blagoslov za novo leto.

Duhovi pa so nevidni. Kako so mogli živi videti in vedeti, da se duhovi prednikov oglašajo po njihovih domovih? Za to so skrbele tajne zveze moških, ki jim je bila glavna naloga češčenje mrtvih prednikov. Člani tajnih zvez so se ob določenem času konec leta našemili, da jih ni bilo moč spoznati. V ekstazi, ki jo poznamo še dandanes pri mnogih primitivnih ljudstvih, je vsakega našemljenca »obsedel« duh prednika. Tako »obsedeni« našemljeni so nato v skupini obiskovali naselja in domove, kaznovali posameznike in zapuščali nevidni »blagoslov«. Živi so jim v znamenju pokore in v zahvalo za blagoslov dajali darove, žrtve.

Stare verske predstave so polagoma opešale, zbledele, oživelo pa je veselje do šemljenja, ki je ena izmed značilnih lastnosti človeške narave. Nabožni obred se je sprevrgel v burko. Takšnega so spoznali Slovani na tleh rimskega imperija. Kmalu pa so se tudi njihovi podobni obhodi pod vplivom krščanstva zmaličili. Poganske predstave je nova vera zadušila, ostala pa je želja po šemljenju, po sproščenem norenju. Velik del obhodov se je nato — še na ena nenavadna ugotovitev — razlili v predpustni čas. Danes se seveda nobeni naši maškari ne sanja, odkod njeno šemljenje pravzaprav izvira!

Toda pustne šeme so le eden izmed ostankov davnih poganskih obhodov. Šle so svojo pot. V ljudski duši, v ljudskem verovanju

pa je vendar do nedavnega še ostala potreba, da si — v podzavestnem spominu na davne čase — na pragu novega leta pridobiš nadnaravne sile, ki naj ti v novem letu naklonijo svoj »blagoslov«: srečo, zdravje, dobro letino.

Zato se je del takih obhodov, dasi v spremenjeni obliki, obdržal. Krščanstvo jim seveda ni bilo prijazno. Oslabilo jih je. V ta namen jih je razbilo na različne dneve in jim dalo celo drugačno, »krščansko« lice. Najlepši primer za to je miklavževanje, kjer sv. Miklavž pravzaprav za silo zakriva izrazite ostanke poganstva.

Kaj pa božično koledovanje? Tudi ono se je naslonilo na starodavno izročilo »obhodov«, sprejelo njihovo obliko in ime. Toda vsebina je povsem nova, je čisto krščanska. Božični koledniki so oznanjali blagovest Kristusovega rojstva, izražali veselje ob prazniku, ki je poleg velike noči največji praznik krščanstva. Božični praznik odseva tudi iz nekdanjih novoletnih kolednic, ki so se kajpak, kakor smo že rekli, umaknile posvetnim kolednikom. Obojne, božične in stare novoletne, so se naposled, tudi to smo že omenili, združile z dokaj mlajšimi trikraljevskimi kolednicami.

Koledniki vseh vrst so ohranili značilnost svojih davnih prednikov. Tudi oni prosijo, še več, terjajo, dar — dar, ki je bil nekoč žrtev, odkup dohodom prednikov in zahvala za blagoslov. Hišo, ki se jim ni oddolžila, so prekleli. Še dokaj nedolžna je grožnja dolenjskih treh kraljev:

Če nam ne boste nič darval,
vam bomo bajto spodkopál!

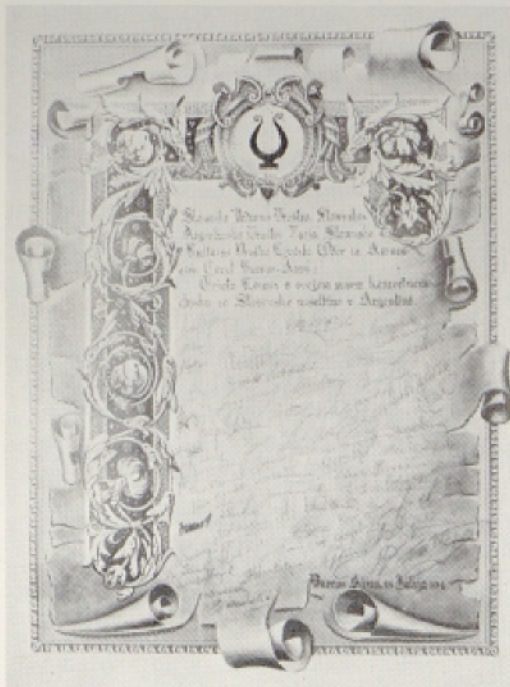
Koledovanje sodi danes pri nas v zgodovino. Zavest, da si je treba ob prihodu iz starega v novo leto zaželeli sreče, tista zavest, ki je bila gibalno koledniških obhodov na koncu leta, pa ni umrla. Slejkoprej si za novo leto sami drug drugemu želimo sreče in vsega dobrega, želimo si tisto, kar pravi danes že pozabljena šegava koroška kolednica:

Oj, kole, kole, koledo,
leto lépo, mlado:
da bi prav veselo blo,
imelo mastno brado!

Dr. Niko Kuret

»Odkritje iz Slovenije«

Spominska diploma z več deset podpisov naših rojakov. Ob gostovanju v Argentini so jo triu Lorenz podelila slovenska društva v Buenos Airesu.

»Neprekosljiva raven«, »Čudežna soigra treh dovršenih umetnikov«, »Odkritje iz Slovenije«, »Svetovna kategorija«, takšne kvalifikacije so dosegli prej v Argentini popolnoma neznaní bratje Lorenz v pičlih dvajsetih dneh, brez kakršnekoli reklame. Naši vrli fantje so poslušalce najprej navdušili v lepi, moderni dvorani Kulturnega centra mesta Buenos Aires, dan nato pa v odličnem ambientu drugega največjega opernega gledališča v Latinski Ameriki, v Teatro Argentino v La Plati. Zaradi nerodnosti njihovega managerja je bilo sprva pri organizaciji turneje nekaj težav, ki pa nam jih je s skupnimi močmi uspelo razvozlati.

Ljubljanski gostje so nam nudili štiri slogovno popolnoma različne skladatelje: Haydn, Turina, Dvořak, Ramovš. Značaj vsakega posebej je bil stilistično točno zadet, kot je to slišati le malokdaj. Haydnov ljubki trio je bil podan naravnost z luksuriozno tehniko in lahkoto. Impresionističnega Španca Turina so obdali s kopreno fantazije, okrasili z baržunastim zvokom. Ramovševi »Kontrasti« so bili podani z občutno prizadevnostjo, saj je šlo za slovensko skladbo, ki je povrhu še posvečena samemu triu Lorenz. Ta skladba in nje izvedba je doživela prepričljiv uspeh, na drugem koncertu v Buenos Airesu pa se je aplavz še zvišal za deset decibelov. Navdušeni dolgoletni mladeniči so doumeli, da ti mladi Slovenci govorijo eden in isti jezik kot argentinski

sodobni ustvarjalci. Prav tako smo ob Dvořakovih »Dumkah« začutili, da so umetniki doma med cvetočimi polji in dehtečimi gaji. Matija, Primož in Tomaž so, ko jih spoznaš, trije popolnoma različni značaji. Kot je vsak zase osebnost, tako je tudi vsak zase dovršen umetnik. Potem pa, ko se združijo v trio, se pojavijo še trije drugi umetniki soigre, rafiniranega pretehtavanja barv ter sorazmerij. Glasbeni ravnatelj teatra Rivera Indarte, Mo. Juan José Rossi, iz province Cordoba mi je pisal po nastopu Lorenzov: »Trio Lorenz je najpopolnejše, kar mi je bilo dano slišati že veliko veliko let nazaj. Poleg tega so me do dna duše ganili. Ta trio je ena edina, sama oseba, četudi ga tvorijo trije zelo veliki umetniki (»tres grandisimos artistas«).« Znamenita cordobska umetnica mi je pisala o triu Lorenz: »Una sola palabra cabe: Estupendo!« (Ena sama beseda je na mestu: očarljivo.) Tudi mene samega je presunilo doživetje, tri osebe, ena sama duša v popolnosti in lepoti.

Ugledni in drugi največji buenosaireški dnevnik »Clarín« je po drugem koncertu objavil recenzijo izpod peresa zelo upoštevane glasbenega kritika in predavatelja Napoleona Cabrera. Že sam naslov je v čast vsemu našemu narodu: »Odkritje iz Slovenije«. Kritik ne skopari s superlativnimi ocenami tria in tudi — dotlej Argentini neznanega — slovenskega skladatelja Primoža Ramovša. Tudi vsi drugi kritiki so odlično ocenili tako trio Lorenz kot skladatelja Ramovša. Trio Lorenz je tako nad vse častno predstavil slovensko glasbeno kulturo tudi v Argentini. Zato gre vsa čast ljubljanski glasbeni akademiji in profesorjem, ki imajo največ zaslug za vzgojo bratov Lorenz.

V nekaj dneh je imel trio Lorenz v Argentini kar osem koncertov, ki razen treh prvotno niti niso bili predvideni, temveč so sledili kot dosežek predhodnega uspeha. Po pomembnosti dvoran so med njimi posebno važni uspehi v veliki dvorani Kulturnega centra mesta Buenos Aires, v državnem Teatru Argentino La Plata, glavnem mestu federalne države Buenos Aires in v državnem Teatro Rivera Indarte v mestu Córdoba ob vznožju andskih Kordiljer, z univerzo iz 17. stoletja (»Córdoba docta«). V gledališču Rivera Indarte, na sedežu Filharmonije province Cordoba, so nastopili kot gostje Cordobske zvezne države.

Marian Drago Šijanec

K prejšnjim poročilom o turneji tria bratov Lorenz v Latinski Ameriki dodajamo še zgornji prispevek našega uglednega rojaka, ki se je izredno uveljavil v argentinskem in svetovnem glasbenem življenju. Zaradi omejenega prostora smo morali prispevek nekoliko skrajšati.

Tudi Slovenska izseljenska matica ima svoje jubileje. Lani je praznovala dvajseto obletnico ustanovitve. Letos, v drugi polovici oktobra, pa je izšel in tudi takoj pohitel med naročnike v svet dvajseti letnik matičnega Slovenskega koledarja. Navada je, da se ob jubilejih ozremo tudi nazaj. V besedi, s katero je pred dvema desetletjema pospremil na pot prvi letnik koledarja njegov glavni urednik in prvi predsednik Slovenske izseljenske matice Tone Seliškar, je med drugim povedal tudi tole:

»S kakšnim namenom prihaja ta koledar med vas? Kot prijatelj k prijatelju, še več, kot brat k bratu, da bo vez med nami čvrsta in bratska, dokler bo živel slovenski izseljenec. Ta koledar pa naj ne ima samo tega rodoljubnega namena! Kakor vidite, sodelujejo v njem tudi izseljenci sami iz ZDA, Belgije, Francije, Holandije, Argentine in drugih dežel. Ta koledar naj postane resnična knjiga zgodovine slovenskega izseljenstva! V njem naj se od leta do leta kopičijo vsi znameniti zgodovinski, kulturni in politični zapiski slovenskih naselbin z vsega sveta, od prvih časov slovenskega izseljenstva do danes. Le na ta način bo slovenskemu narodu ohranjena zgodovina slovenskih izseljencev, brez katere ne bi bilo popolne zgodovine slovenskega naroda...«

Matičin koledar skozi vsa leta to svojo nalogo zvesto izpolnjuje. V vsakem letniku del vsebine zajema dogodke iz zgodovine naših izseljencev, izseljenskih društev in naselbin v posameznih deželah. Koliko se je skozi leta tega nabralo, nazorno prikazuje bibliografski pregled Jožeta Bajca, objavljen v letošnjem jubilejnem koledarju. To gradivo je še posebej dragoceno zato, ker so to pričevanja samih izseljencev od katerih mnogih danes že ni več. V koledarju pa so njihova doživetja in spomini ohranjeni. Seveda je Slovenski izseljenski koledar, ki se od lani imenuje Slovenski koledar, v enaki meri objavljal tudi gradivo iz naše tukajšnje stvarnosti. O vsem novem in zanimivem pri nas so na njegovih straneh spregovorili znani avtorji: novinarji, kulturni delavci, razni strokovnjaki, znanstveniki itd.

In letošnji dvajseti jubilejni letnik koledarja? Že takoj, ko ga boste vzeli v roke, vas bo prav gotovo prijetno presenetil. Saj je že na zunaj dragocen. Na moderno urejenem ovitku je današnji Portorož. Kot jubilejno darilo bralcem, je letos koledarju priložen še poseben stenski koledar z dvanajstimi podobami v barvah, ki predstavljajo stare slovenske domačije iz raznih predelov Slovenije. Od koder koli pri nas ste doma, na eni od strani tega koledarčka boste prav gotovo našli podobo domače hiše vaših prednikov. V koledarju pa boste k tem slikam prebrali tudi poseben članek, ki pripoveduje o Kmečki hiši na Slovenskem. Veliko bi lahko zapisali, če bi se hoteli vsaj čisto na kratko ustaviti ob posameznih sestavkih tega lepega, vsebinsko pestrega in bogatega koledarja. Pa saj ga boste brali in presodili sami. Prepričani smo, da ga boste zares veselili. Ob koncu naj omenimo še to, da je skozi dvajset let nadvse prizadevno in z ljubeznijo spremljala vsak letnik koledarja vse od prvih dni njegovega nastajanja pa do rojstva, njegova urednica, zadnja leta odgovorna urednica Mila Šenkova. Uredil ga je uredniški odbor. Glavni urednik jubilejne izdaje je Drago Seliger. Ovitek in notranje strani pa je sodobno oblikoval Peter Žebre.

IS.

Belgija

Sekcija za udeležence v odporiškem gibanju

Pri Kulturno-prosvetnem društvu Jugoslavija v Seraingu je bila pred nedavnim ustanovljena sekcija za naše rojake, ki so v zadnji vojni aktivno sodelovali v belgijskem odporiškem gibanju. Dne 13. septembra je imela ta sekcija svojo prvo sejo, na kateri so razpravljali o svojih naloga in sprejeli v zvezi z njimi več sklepov.

Rojaki bodo s pomočjo te sekcije ob sodelovanju Zveze borcev Jugoslavije laže reševali razne svoje zasebne in splošne probleme. Predvsem pa bo nudila sekcija pomoč tudi tistim nekdanjim našim aktivistom v odporiškem gibanju, ki doslej iz kakršnihkoli razlogov niso uspeli priti do svojih pravic. Na seji so tudi sklenili, da bodo občini v Seraingu predlagali postavitev spominske plošče jugoslovanskim borcem in poimenovanje ene izmed ulic. Zvezi borcev NOV v Jugoslaviji pa bodo poslali predlog, da najde način, po katerem bi tudi vsem našim izseljencem, ki so sodelovali pri belgijskem odporiškem gibanju, dala odgovarjajoče priznanje.

Anglija

Trojčki v Londonu

Mlada Jugoslovanka Darinka je pred nekaj leti prišla v London, da se izpopolni v gostinski stroki in nauči angleščine. S podobnimi nameni je prišel tja tudi lajijski kuhar rojak Tomislav Ivanović. Spoznala sta se, zaljubila in poročila. Nedavno pa sta dobila trojčke — dve deklici in sinka. Seveda sta ponosna in srečna, pa tudi v skrbeh, saj mala kletna sobica, kjer sta doslej živela, ni primeren dom za takšno številno družinico. Prvo pomoč sta dobila od jugoslovanskega konzulata v Londonu, pa tudi naše gospodarske organizacije, ki imajo svoja zastopstva v Angliji, so obljubile, da bodo pomagale mlademu paru, ki se namerava kmalu vrniti v domovino.

ZDA

Pomembni društveni jubileji

Dne 30. septembra so v Slovenskem centru v Chicagu priredili slavnosten banket s kulturnim programom ob 25-letnici ustanovitve krožka št. 9 Progresivnih Slovenk Amerike. Pozdravni govor je imela glavna tajnica Progresivnih Slovenk Josie Zakrajškova. V kulturnem programu so sodelovali znani solisti:

Ob obletnici

V letošnjem decembru se spominjamo nadvse pomembne obletnice. Iztekajo se tri desetletja od zasedanja prvega slovenskega narodnega kongresa, ki je bilo 5. in 6. decembra 1942 v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu. Ko se je sredi krvave vojne vihre, ki je pretresala vso Evropo, mali uporni slovenski narod ramo ob rami s svojimi jugoslovanskimi brati boril za svobodo, so se v Ameriki zbrali Slovenci, predstavniki društev in organizacij vseh strank in prepričanji, da se pogovore in ukrepajo v pomoč svoji deželi, ki so jo okupatorji izropali in opustošili.

Petstoosemindvajset delegatov se je zbralo v dvorani Slovenskega narodnega doma. Med njimi so bili najvidnejši ameriški Slovenci. Zastopani pa so bili skoraj vsi kraji v Ameriki, kjer so živeli naši ljudje. Publicist Janko Rogelj, takratni predsednik Slovenskega narodnega doma, je o tem dogodku zapisal: »V svojem 50-letnem življenju v Ameriki sem doživel dva velika in veličastna slovenska dneva. Prvi je bil otvoritev Slovenskega narodnega doma na St. Clair aveniji, dne 1. in 2. marca 1924, drugi pa Slovenski narodni kongres dne 5. in 6. decembra 1942, na katerem smo ustanovili SANS — Slovensko-ameriški narodni svet. To so bili prisrčni, slavnostni in veličastni dnevi. Izredni in nepozabni!«

Za kongresnega predsednika je bil izvoljen Vincent Cainkar, predsednik Slovenske narodne podporne jednote, ki je predsedoval tudi pripravljalnemu odboru Jugoslovanskega pomožnega odbora — slovenske sekcije (JPOSS). Začetek je bil zelo slovesen. »Sešli smo se,« je v uvodu dejal pred-

sednik, »da pokažemo, da se ameriški Slovenci dobro zavedamo težke situacije, da skupno manifestiramo, kako želimo pomagati in da smo pripravljeni doprinesiti svoje žrtve v teh kritičnih časih v polni meri ter da se obenem zavedamo, da tako združeni in enotni lahko največ storimo ne samo za novo domovino, temveč tudi za brate in sestre v stari domovini...«

Kadetke Slovenske ženske zveze so poklonile kongresu ameriško in slovensko zastavo, ki so ju prinesle na oder, zatem pa je koncertna pevka Anna Zarnikova zapela ameriško in slovensko himno.

V kongresni odbor so še izvolili: za prvega podpredsednika Marie Prilandovo, za drugega pa Antona Zbašnika. Za tajnika sta bila imenovana Joseph Zalar in Louis Beniger, za zapisnikarja pa Jacob Zupan in Aleksander Urankar.

Slovenski narodni kongres je sprejel številne sklepe in izvolil organe, ki naj bi naloge navedene v teh sklepih uresničili. Še pred koncem istega leta je imel izvršni odbor v Chicagu svojo prvo sejo. Takšno je bilo rojstvo SANS — Slovensko-ameriškega narodnega sveta, organizacije, ki je postala splošno znana po svoji vsestranski pomoči domovini — moralni in materialni. Z besedo, pisano in govorjeno, so si naši ameriški rojaki živo prizadevali, da bi čimbolj pomagali svojemu staremu kraju. Materialna pomoč, poslana po SANS slovenskim bolnišnicam, šolam in drugim ustanovam pa je preseгла milijon dolarjev vrednosti. Nikoli ne bomo pozabili te pomoči. In zato je trideseta obletnica zasedanja Slovenskega narodnega kongresa velika obletnica vseh nas.

IN.

Tončka Simčičeva, Ann Jane Derossett in duet Slavica Fisher in Konrad Novak. Krožek št. 9 Progresivnih Slovenk v Chi-

cagu je bil ustanovljen 17. septembra 1947 na pobudo znane društvenice Frances Vider, ki je bila tudi prva predsednica. Ta krožek je bil prizadeven posebej še pri zbiranju pomoči za domovino v prvih povojnih letih.

V oktobru je praznovalo 60-letnico obstoja v Clevelandu društvo Kras št. 8 Ameriške dobrodelne zveze. Društvo so 8. decembra l. 1912 ustanovili ameriški Kraševci. Zdaj ima nad šeststo članov v oddelku za odrasle in dvestopetdeset

Za Miss SNPJ za leto 1973 je bila izvoljena Linda Roginski, članica krožka št. 33 iz Amridge, Pa. Nova miss mladinskih aktivnosti je Donna Volf iz Clevelanda, miss talent pa Susan Stritar iz Waukegana

članov v mladinskem oddelku. Družina Kapelj ima pri društvu kar 31 članov. Jubilej so praznovali 14. oktobra v Slovenskem domu na Holmes ave. Tudi Slovenski delavski dom v Clevelandu je oktobra slavil jubilej — 45-letnico obstoja. V Slovenskem delavskem domu sta aktivna že od svoje ustanovitve: Mladinski pevski zbor in pevski zbor Jadran, ki sta nastopila tudi na jubilejnem slavu doma.

Kdo je bil prvi slovenski Amerikanec?

Veliko so o tem že razpravljali. Naš znani Clevelandčan, publicist Frank Česen pa je prišel do zanimivega odkritja pri svojem brskanju po starih knjigah in zapiskih. Iz njegovega članka v Prosveti objavljamo kratek povzetek.

»Dosedanje zgodovinske razprave o prvih Slovencih v Severni Ameriki so vedidel prezrle, da je prvi Slovenec, kolikor nam je mogoče dokazati, prispel v Ameriko že zelo zgodaj. Bil je to jezuitski pater Mark Anton Kapus, ki je bil rojen leta 1657 v Kamni gorici na Gorenjskem, umrl pa je leta 1717. Dokaze imamo, da je ta misijonar prišel že leta 1687 v sedanjo mehiško provinco Sonora, ki je južno od sedanje državne meje v Arizoni. Kot jezuitskemu predstavniku vseh misijonov v provinci je segalo njegovo delovno področje daleč v sedanjo Arizono. Obsegalo je približno celotno ozemlje, ki smo ga v ZDA pridobili s takimenovano Godsden Purchase leta 1853. Kamnogoričan misijonar Kapus je bil v zgodovini Severne Amerike edini Slovenec, ki ima tudi zasluge za zemljepisna odkritja. Leta 1694 je bil član odprave, ki je odkrila, da Kalifornija ni otok, kakor so prej domnevali španski pomorščaki. Čeprav so Kapusa v njegovem času Slovenci dobro poznali, je pozneje njegovo ime ostalo pozabljeno.«

Vidite, tako se naši Kamnogoričani lahko ponašajo, da so imeli že pred dvesto petinosemdesetimi leti svojega Amerikanca, ki je bil tudi ugleden in učen mož.

Bahorjeva iz Pittsburgha — zlati par

Naša agilna rojakinja Mary Skerlongova iz Pittsburgha, ki je tam znana tudi kot voditeljica slovenske radijske ure, nam je sporočila, da sta naša naročnika Mary in Mike Bahorjeva iz Pittsburgha postala letos poleti zlati par. S tem v zvezi nam je posredovala tudi nekaj podrobnosti, ki jih objavljamo, njej pa se za prijaznost zahvaljujemo.

Mary in Mike Bahor sta doma iz Belčje-ga vrha blizu Dragatuša pri Črnomlju. Oba sta se rodila leta 1900. Tri sinove imata in hčerko in lep kupček vnukov. Ti so v nedeljo 25. junija letos pripravili svojim ljubim staršem ob njuni zlati po-

Člani in odborniki društva »Triglav« v Rosariu, Argentina. V prvi vrsti je v sredi častni predsednik Ivan Kokič, poleg njega pa konzul B. Rubeša. Zada je tamburaški orkester »Zagreb«. Slika je bila posneta leta 1945.

roki lepo slavje, da sta bila veselo presenečena.

Slavje je bilo na domu sina Franka, kamor so šli po skupni maši, ki jo je opravil domači župnik Ferdinand Demshar. Navzoči so bili: sin Frank z ženo Mary in dvojčkoma Brusom in Brainom, sin Mike z ženo in hčerkico Jenifer, sin Edvard z ženo Kay in hčerkama Susan in Janett ter hčerka Rosemary z možem Billom in sinom Bobom. Poleg družine so se lepe družinske slovesnosti udeležili številni prijatelji in upokojenci iz Pittsburgha. Prepeval je Slovenski oktet, ki ga vodi sin Frank. Poleg teh je za dobro voljo skrbel tudi znani Jake Derlink s svojo harmoniko. Tako je res moralo biti imenitno in čeprav je vmes že nekaj mesecev, tudi naše uredništvo zlatemu paru iskreno čestita z željo, da bi skupaj srečna praznovala še dosti jubilejev.

Prav radi objavljamo tudi njuno naslednjo zahvalo: »Prav lepo se zahvaljujemo za lepo počastitev svojim otrokom, Oktetu in vsem našim prijateljem, med temi posebej še Mary Skerlongovi za objavo v Slovenski radijski uri ter Frances Vo-

dopivec, ki je spekla tako lep in dober svatbeni kolač. Hvala tudi za vsa darila in pismene čestitke. Mike in Mary Bahor.«

Argentina

Jugoslovanski center v Rosariu

Primorski Slovenci, ki smo se priselili v Rosario v Argentini, smo živo čutili potrebo po svojem društvu. že v letih 1928 in 1929 smo se sestajali v gostilni, katero je vodil domačin. Tam so bili storjeni tudi prvi koraki za naše društvo, ki smo ga imenovali Slovensko delavsko društvo Triglav. Pravi oče tega društva, ki si je najbolj prizadeval za njegovo ustanovitev, je bil Jože Sigulin. Med ostalimi prizadevnimi pa moram omeniti Karla Sigulina, Ivana Kreblja, Franca Mezgeca, Franca Mezgec Čergol, Alojza Ipvca, Alojza Ivansiča, Angela in Eugena Kurtina, Antona Veliščka, Ivana Mauriča, Ludvika Toroša, Alojza Lipičarja, A. Bizjaka in pisca teh vrstic. Precej je bilo tudi tistih, ki jih danes ni več med nami, a zaslužijo, da jih omenim. To so bili: Franc Kastelic, Franc Mirc, Karel Lako- vič, Edvard Toplikar, Rafael Drufovka in še nekateri.

Enako prizadevne kakor moške so bile tudi naše žene in dekleta. Spodbujale so nas pri igrah in petju ter so bile vedno z nami tudi pri vajah.

Pri gradnji poslopja za društveni dom se je najbolj prizadeval Anton Velišček. Pa tudi drugi so pridno sodelovali. Nekateri so pomagali pri gradnji kar po ves teden, drugi ob sobotah in nedeljah, vsi seveda brezplačno. Celu opeko so nam v ta namen podarili. Zato smo še posebej ponosni na našo lepo društveno dvorano, ki je bila resnično zgrajena s skupnim trudom zavednih tovarišev.

Končno smo spoznali, da je naša peščica Slovencev premalo, da bo boljše, če se

Ob zlati poroki Mary in Mikea Bahor iz Pittsburgha. Na sliki po svečanem poročnem obredu: sin Eddie, hčerka Rosemarie, zlatoporočnica in sin Frank

združimo z ostalimi jugoslovanskimi društvi, ki so bila ustanovljena leto prej. Dne 30. septembra leta 1946 smo se združili. Pod streho našega »Triglava« je nastal Jugoslovanski center. Nanj smo zelo ponosni, le to nam je hudo, da so še vedno med nami nekateri rojaki, ki se ne zavedajo, kolikšnega pomena je ta Center za nas in za naše otroke. Letos 27. avgusta smo v naši dvorani praznovali 43-letnico društva. Prireditelj je namenil sedanji odbor v počastitev ustanoviteljem vseh treh jugoslovanskih društev, ki zdaj združena delujejo pod isto streho. Sodeloval je tudi tamburaški in pevski zbor »Zagreb«, ki nas je prav veselo presenetil z lepimi jugoslovanskimi pesmimi; enako nas je navdušila tudi argentinska folklorna skupina. V počastitev ustanoviteljem sta spregovorila predsednik društva Miro Medica in naš konzul Branko Rubeša. O delu našega društva pa je govoril Jože Sigulin.

Za okusno domače kosilo so se potrudile naše žene. Pripravile so nam pristne kranjske klobase z zeljem in piščance na ražnju. Po kozarcu dobrega vinca smo tudi po domače zapeli in se v prijetni družbi lepo imeli do pozne ure. Tudi našo drago revijo Rodno grudo smo se spomnili in sklenili, da vam skupno pošljemo iskrene pozdrave!

Anton Brišar

Avstralija

Začeli bomo s poukom slovenskega jezika

V nedeljo 1. oktobra je imel odbor Primorskega kluba sestanek. Vsi so bili veseli šolskih knjig, ki jih je poslala Slovenska izseljenska matica. Tako mislimo z novim šolskim letom, ki se bo tukaj začelo februarja, začeti tudi s poukom slovenskega jezika. Do takrat bomo morali najti primeren prostor za učilnico. Volja je velika, kakšen pa bo uspeh bomo še videli. Klopi in mize za novo učilnico so že narejene. Izdelali so jih sami člani s prostovoljnim delom. Težava je v tem, da smo tako raztreseni in daleč drug od drugega. Starši se bodo morali žrtvovati in voziti otroke do šole. Jaz sem pripravljena na to, da bom vsako soboto učila otroke. Saj mi bo v plačilo občutek, da sem spet doma med svojimi malčki. Drugega plačila ne zahtevam in ne pričakujem, ker vem, da je naš klub v finančnih težavah, saj smo se zadolžili za nakup zemljišča, kjer bo nastal naš prepotrebni športni in kulturni center. Tam se bodo naši ljudje zbirali ob nedeljah ter se v domačem jeziku pogovorili. Načrti so lepi, denarja pa manjka. V soboto 14. oktobra smo organizirali plesno prireditev in tako zaslužili nekaj dolarjev. (Kamen na kamen palača — pravi pregovor, kajne?)

Ivanka Škof, Melbourne

izseljenska srečanja

Andrej Štritof, znani kanadski slikar

Pred leti smo imeli v naši reviji kratek sestavek o našem rojaku Andreju Štritofu, zdaj znanem kanadskem slikarju, ki je ob obisku Slovenije podaril Slovenskemu etnografskemu muzeju v Ljubljani nošo kanadskih Indijancev in nekatere njihove folklorne predmete (sestavek je imel naslov »Pipa miru v muzeju«). Pred meseci pa smo prejeli v uredništvo list »Charasse Press«, kjer je bil v letošnji julijski številki objavljen daljši razgovor z rojakom Štritofom, pod naslovom »Andy Štritof, revolucionar, vizionar in umetnik«. Ker je pogovor izredno zanimiv, objavljamo nekatere odlomke.

»Obstajata dva načina, s katerima lahko označimo umetnika. To sta edina dva načina za vrednotenje umetnika in njegovega dela. Ta dva načina sta na eni strani zelo preprosta, na drugi pa obsežna. Umetnik in samo njegovo delo morata odgovoriti na dve vprašanji: 1. Zakaj? 2. Kako?»

Umetnost mora izražati predvsem notranjo, ne pa zunanjo resničnost. To je osnovna razlika med resničnim umetnikom in artističnim izražanjem komercialne umetnosti. Tako je avtor Michael Gowling začel pogovor s slikarjem Andrejem Štritofom, potem pa nadaljeval s pregledom prehojene življenjske poti. Omenil je, da v času, ko je Andrej Štritof v letu 1925 prišel iz Slovenije v Ka-

Gornja slika, ki prikazuje slikarja Andreja Štritofa z nekim študentom, je bila objavljena v listu »Hamilton Spectator« pod naslovom »Umetniki pri delu«.

veden in občutljiv človek, ki je še oblikoval svojo osebnost. Predvsem pa je globoko v sebi občutil vse krivice. In temu svetu se je s svojim slikarstvom uprl...

Iz gozdnih taborišč v Britanski Kolumbiji, kjer je trdo delal, je Andrej Štritof odšel v Windsor, pozneje pa v Detroit, kjer je začel slikati scenske dekoracije za dramske predstave in opere, poskusil se je tudi z režijo. Ves čas je v javnih knjižnicah študiral zgodovino umetnosti. Obiskoval je razne šole, kasneje pa je tudi poučeval na raznih šolah v Severni Ameriki. Kmalu pa je prišel do ugotovitve, da so šole resničnemu umetniku lahko samo ovira.

Andrej Štritof je začel slikati predvsem socialne motive, preproste delavce, gozdarje, rudarje; socialne krivice v času gospodarske krize so najbolj prizadele najnižji delavski sloj, iz katerega je izšel tudi slikar. V Detroitu je začel risati tudi politične karikature, ki so jih objavljali nekateri časopisi. Kmalu pa so ga obsodili za komunisto in tako je moral — kot Charlie Chaplin — v izgnanstvo. V letu 1942 je za svojo sliko »Rudarji« prejel kanadsko nacionalno nagrado. Takrat se je tudi začel njegov slikarski vzpon. Največja priznanja si je prislužil s slikami »Drvar«, »Mati Zemlja«, »Rudarji«. Med kapitalisti je sicer veljal za revolucionarja, zato ni bil kaj priljubljen in te njegove slike šele danes vzbujajo zanimanje med znanimi kanadskimi galerijami. Andrej Štritof je predvsem veliko razmišljal o vojni, o industriji, o revoluciji, veliko študiral in preučeval dela drugih znamenitih slikarjev, ter tako oblikoval svoj lasten slikarski izraz. »Predvsem sem pošten. Pošten do umetnosti. Umetnosti nisem nikoli izkoriščal. Moralen sem. Dobro poznam umetnost. In tudi zgodovino umetnosti, psihologijo in filozofijo umetnosti. Čutenje umetnosti,« je v razgovoru zatrjeval Andrej Štritof.

J. P.

»Rudarji«, nagrajena slika Andreja Štritofa

nado, kanadske umetnosti še ni bilo. Prav v času, ko je naš rojak začel svojo zanimivo in trdo pot od Atlantskega do Pacifiškega oceana, pa je bila v Kanadi ustanovljena »Skupina sedmih«, ki se smatra za začetnike prave kanadske umetnosti. Andrej Štritof v začetku seveda ni bil slikar, bil je le mlad, rado-

Slovenec prvič v Sloveniji

Vsako leto doživimo nekaj podobnih srečanj, pa vendar je še vedno malce nenavadno srečanje s Slovincem, ki še nikoli ni bil v Sloveniji. Posebej še, če je ta naš rojak star že šestdeset let in gladko govori slovensko, o Sloveniji nenehno razmišlja in se na vse kriplje trudi, da bi ostal Slovenec do konca. Joseph Zelle (Zele) iz Clevelanda, po poklicu radijski inženir, je na moje začudeno vprašanje, kako da se že kdaj prej ni odločil za pot v domovino svojih staršev, dejal:

»En vzrok je v tem, da sem zelo zaposlen vse leto, glavni vzrok pa je bil, da sem se bal, da bi v Jugoslaviji ne bil dobrodošel. Tako je bilo vsaj prva leta po vojni, takrat, ko so nad Jugoslavijo sestrelili dve ameriški letali. Kasneje so eni zatrjevali, da je varno potovati v Jugoslavijo, drugi da ne. Zdaj vidim, da so me prehiteli celo nekateri tisti, ki so meni odsvetovali. Pisal sem tudi na ljubljansko univerzo, ker sem hotel tu narediti doktorat, pa mi niso odgovorili. Vse to je seveda na meni zapustilo čudne vtise. Končno sem se za pot odločil lani, ko bi moral potovati že v aprilu, pa za skupino niso zbrali dovolj potnikov, medtem pa je meni potekel dopust. Nenehno so me v Slovenijo vabili tudi moji sorodniki, s katerimi si stalno dopisujem.

Zdaj sem tu in ugaja mi prav vse. Tudi hrana, kar me je prej precej skrbelo. Zelo sem bil presenečen tudi nad tukajšnjim prometom. Saj je v Ljubljani tak promet kot v New Yorku!»

Joseph Zelle je v ZDA, v državi Ohio, postal znan, ko je med prvimi posnel signale s sovjetskega umetnega satelita Sputnik leta 1957. Tudi pozneje je bil med prvimi, ki so posneli signale z ameriškega amaterskega satelita. Že dolga leta je navdušen radioamater, že dalj časa pa se ukvarja tudi z idejo, kako bi združil vse slovenske radioamaterje po svetu. V glasilu ameriških radioamaterjev QUST je objavil oglas — v slovenščini — in nekaj se jih je nanj odzvalo iz ZDA in Kanade. V prihodnje upa, da bo navezal stike tudi z radioamaterji v Sloveniji in da se bo lahko udeležil kakega njihovega tekmovanja.

Osnovni poklic Josepha Zelleta je torej povsem tehnične narave, kljub temu pa se zanima tudi za književnost, zgodovino, prevajanje. »Ko sem delal v New Yorku pri CBS,« je pripovedoval, »sem se bal, da bom povsem pozabil slovensko, zato sem začel prevajati iz slovenščine v angleščino. Izbral sem Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem« in ga v celoti prevedel. Prevod sem pozneje ponudil 367 založnikom v Združenih državah, v Kanadi in Angliji, pa so mi vsi odklonili. Ne vem zakaj. Rekli so, da med bralci ni več zanimanja za zgodovinske romane.«

Znani Finžgarjev roman, ki velja danes za eno izmed najpomembnejših del slovenske klasične književnosti, pa ni edini Zelletov prevod. V angleščino je prevedel tudi več dramskih del in ljudskih iger, ki bi jih kdaj rad izdal v knjigi pod naslovom »Deset slovenskih iger«. Zanima se za slovenske dokumentarne in igrane filme, ki bi jih lahko prikazoval rojakom v Clevelandu.

Rojen Američan, po narodnosti pa zaveden Slovenec je Joseph Zelle letos prvič obiskal deželo, o kateri je razmišljal že tolikokrat v svojem življenju. »Zdaj bi ostal kar tukaj,« mi je dejal nekaj dni pred vrnitvijo. »Prav gotovo pa se spet vidimo prihodnje leto!«

J. P.

Spomini na sestro

Marija Rumo

Kakor me je pred 64 leti kot malo še ne prav osemletno deklico razveselilo rojstvo nove sestrice, tako me je težko prizadela 22. septembra letos brzojavna vest, da moje drage sestre Marije Rumo, roj. Praček ni več med živimi. Umrla je v Fribourgu v Švici, kjer je živela z možem in družino, odkar se je poročila v septembru 1941.

Marija je nevarno zbolela v letu 1970 in je takrat prestala težko operacijo. Jaz sem jo iz New Yorka šla obiskat v avgustu istega leta ter sem bila prijetno presenečena nad njenim hitrim in dobrim okrevanjem. Izgledala je zelo dobro, bila je vesela, mladostna na videz in tudi čvrsta, saj je organizirala celo izlet na bližnjo goro, da bi se jaz malo razgledala po njihovih krajih in videla lepe gorske koticke z gostilnicami za turiste in domače izletnike.

Ni bilo prav dolgo po tistem, ko je prišlo pismo iz bolnišnice. Bolezen se je ponovila in vsa prizadevanja zdravnikov, da jo rešijo, so bila zaman. Tik pred našim odhodom v domovino, v juniju letos, sem prejela pismo od njene hčerke Jožice, ki me je obvestila, da mama ne bo več ozdravela, da ona samo upa, da se njeno težko stanje in trpljenje ne bo vlekle predolgo.

In sedaj je zanjo vse končano. Prebiram njeno poslednje pismo ter se zavedam, da je ves čas slutila to, kar se je zgodilo. Marija, Micka smo ji rekli doma v družini, je bila enajsti in zadnji otrok moje

matere. Od enajstih nas je ostalo pet vse do leta 1958, ko je umrl naš starejši brat Janez na domu v Dolgi poljani. Usoda nas je zgodaj razkropila. Starši so nam umrli jeseni 1917. leta. Jaz sem šla v Ameriko, sestra je službovala v Trstu in potem dolgo let v Rimu, kjer se je tudi seznanila s svojim bodočim možem Felixom Rumo. Bil je uslužben v vatikanski švicarski gardi.

Pomagal ji je, da je dobila službo v bolnišnici sv. Elizabete, kjer se je postopoma izučila za pomožno bolničarko in je bila dodeljena tudi rentgenskemu oddelku. Tudi v Fribourgu je potem, ko sta ji otroka malo odrasla, šla delat v bolnišnico in je bila upokojena v tem svojem poklicu.

Dasi je živela od zgodnjih let največ med tujci, je naša Marija govorila odlično slovenščino in njena pisma so me nemalekkrat presenetila s čistočo jezika in dobrim izražanjem. Redne šole je imela malo, saj je vihrala prva svetovna vojna ravno v letih, ko bi morala redno obiskovati osnovno šolo.

Učenje je bilo v glavnem doma in jaz sem bila »učiteljica«. Marija pa dobra učenka. Zelo rada je čitala in s tem si je pozneje tudi sama pridobila znanje in izobrazbo. Naučila se je temeljito italijansko in nemško (švicarsko nemščino) ter je dobro obvladala francoščino. (V Fribourgu govore poleg švicarsko-nemškega tudi francoski jezik.)

Po zadnji vojni je z možem Felixom rada prihajala na počitnice v Jugoslavijo. Največ sta se mudila ob Jadranu, a tudi notranje kraje dežele sta obiskala. Najraje pa je šla Marija, kakor tudi on, v Ljubljano, kjer je vselej obiskala Slovensko izseljensko matico.

Njen dom je bil poln domačnosti in sončnosti njenega vedrega razpoloženja. In prelepih lončnic, posebno kaktusov vsake vrste. Bila je članica kluba ljubiteljev cvetic ter je pred nekaj leti dobila prvo nagrado in moder trak za svoje lepe kaktuse.

Lepo je tudi vzgojila svoja dva otroka, sina in hčer. Hčerka je poročena in ima dve mali hčerkici, ki sta bili za veselje in ponos pokojne Marije. Vedno sproti mi je poročala, kako se razvijata.

Sin Jean Pierre (Janez Peter) ima sedaj 24 let in se že uveljavlja v grafični umetnosti ter dela v svojem lastnem malem ateljeju. Marija se je veliko žrtvovala za njegovo šolanje in je bila srečna, ko je dosegel začetne uspehe.

Ker je v življenju prestala marsikaj trpkega in težkega, je bila v najtežjih letih pod fašizmom in potem po zadnji vojni v znatno pomoč svojim bratom in njih družinam.

Vsi žalujemo za našo drago Marijo in srčno sočustvujemo z družino Rumo ob težki izgubi dobre žene, matere in stare matere. Spomin nanjo nam bo vsem ostal neizbrisen, saj je bila vsem tako ljuba in draga.

Anna P. Krasna

Stari in mladi, večna nasprotja

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Življenje v skupini nam daje občutek zadovoljstva, hkrati pa takšno življenje zahteva od vsakogar, da se nenehno prilagaja. Ne moremo vedno misliti le nase, ampak nas skupno življenje sili, da se vprašamo: »Kaj želijo drugi? Kakšne so njihove potrebe? Kaj pričakujejo od mene? Kaj jim lahko nudim?«

Če se bomo bolj pogosto spraševali, kakšne so želje ljudi iz našega neposrednega okolja, je veliko večja verjetnost, da si bodo ljudje, ki nas obkrožajo tudi pogosteje zastavljali podobna vprašanja. To pravilo vzajemnosti reagiranja poznamo iz vsakdanjih dejanj, ko nasmeh vračamo z nasmehom, žalitev z žalitvijo.

Skupina, v kateri preživimo najdlje v svojem življenju, je družina, nato šola in delo. Vse te oblike skupinskega življenja zahtevajo predvsem, da razumemo druge, njihove želje in pričakovanja.

V družini se srečujemo z različnimi oblikami sorodniških odnosov, kot so: odnos starši-otroci, odnos med brati in sestrami, odnos tašča-snaha, tašča-zet, odnos do stare mame, starega očeta itd. Vse te različne oblike sorodniških odnosov postavljajo različne zahteve v reagiranju vsakega posameznika, če želimo graditi in negovati harmonične medosebne odnose in s tem ustvarjati tisto tipično družinsko vzdušje.

V pisanih sorodniških odnosih so poseben problem prav odnosi med starejšimi in mlajšimi — ali kot to radi imenujemo — odnosi med generacijami. Mlajši kažejo tipične značilnosti, na primer lahkotno in hitro navdušenje za nove stvari, pripravljenost, da uresničijo neko novo idejo, hitrost reagiranja nasploh itd., za starejše ljudi pa je npr. značilno kritično sprejemanje novih idej, počasnejše reakcije itd. Z leti vsakdo pridobiva številne in različne izkušnje, ki vplivajo na izkazovanje posameznih potreb.

Pogosto slišimo, da mati in oče reagirata drugače kot stara mama ali stari oče. Stara mama navadno reče svoji hčerki, ki je sama mati, da jo bo le-ta nekega dne razumela. Mati-hči se razburja in zatrjuje, da se to ne bo zgodilo nikoli. In že se začnejo težave in problemi, ki so bolj pogosti v družinah, kjer živi skupaj več generacij — stari starši, starši, vnuki. Toda takšno nerazumevanje med pripadniki različnih generacij ni zaradi nesposobnosti razumeti druge. Razlogi so druge. Naši starši niso več mladi, njihova

Mladi, mladi... kam vse hitijo njih misli?

vloga in funkcija sta zdaj drugačni. Predvsem pa je dejstvo, da čutijo odgovornost do svojih otrok in njih dejanja, ne glede na to koliko so njihovi otroci stari. Kolikokrat se zgodi, da se tudi že odrasli otroci razjezijo na svoje starše, če jim kaj v blažji obliki prepovedujejo, kot je to na primer negativno mnenje o odhodu sina ali hčere v tujino, zahteva staršev, naj bodo otroci pošteni, pravični, pridni, da izvršujejo svoje obveznosti itd. Toda, preden se mlajši ljudje razjezijo ali obsodijo svoje starše, bi se morali vprašati, zakaj so starši takšni in kaj pravzaprav pričakujejo od svojih otrok? Mladi ljudje pogosto slišijo od starejših, da morajo biti pošteni, pridni, pravični, tolerantni, da morajo izpolnjevati svoje obveznosti itd. Po drugi strani pa mladi ugotavljajo, da tudi starejši ne izpolnjujejo teh zahtev po poštenosti, pravičnosti itd. Mlajši se navadno začnejo spraševati: »Kakšen je potem ta svet in odnosi v njemu? Koliko je v njem resnice, koliko laži in hipokrizije?«

Toda resnica je, da starejši želijo, da so mlajši boljši od njih samih, da ne delajo istih napak in da skozi generacije postane ta svet boljši in lepši kot je danes. Kakšna so pričakovanja starejših v odnosu do mlajših? Najprej pričakujejo več spoštovanja mlajših. Želijo, da cenijo tisto, kar rečejo, storijo in delajo starejši, da se ne vedejo podcenjujoče, posebno ob njihovi »starosti«, »konzervativnosti«. To mlajši zelo radi očitajo starejšim.

Toda starejšim ne zadošča izkazovanje spoštovanja! Prav tako so srečni, če jih imajo mlajši radi in če čutijo, da so prijatelji. Starejši želijo iskreno prijateljstvo svojih odraslih otrok. Prav tako želijo, da mlajši izkoristijo možnosti, ki jim jih daje sodobna kultura in družba. Starejši v glavnem menijo, da v času, ko so sami bili mladi, ni bilo takšnih možnosti za šolanje, obiske kulturnih prireditev itd. Zaradi tega se jim zdi, da mlajši delajo napake, če teh sodobnih dobrin ne izkoriščajo.

Starejši pričakujejo od mlajših tudi lojalnost. Po svojih močeh in možnostih so naredili vse, da bi njihovim otrokom bilo dobro, da so imeli vse, kar so potrebovali, da so se izobraževali. Zato tudi menijo, da bi mlajši to morali spoznati, biti zato naklonjeni starejšim in jih tudi braniti ter zagovarjati, če je treba. Zakaj smo tokrat načeli prav odnos starejši-mlajši? Zaradi tega, da bi bilo čedalje manj primerov, podobnih temu, ki nam ga opisuje neka mati iz tujine: »...dvajset let sem skrbela za svoje otroke sama. Že kmalu potem, ko sva se priselila z možem sem, v tujino, sem ostala vdova. Vse je „padlo na more rame.“ Svojo nalogo sem opravila: vsi otroci so pri kruhu. Uspela sem celo zgraditi majhno hišico s trdim garanjem in solzami. In zdaj, ko bi lahko uživala v miru in se malo oddahnila od težaškega dela, sem dočakala to, da mi otroci jemljejo lastni dom!«

Žensko veselje v kuhinji

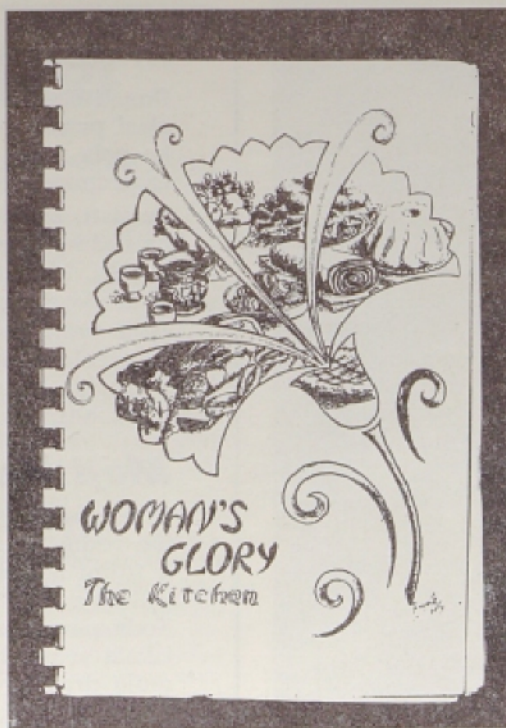
Ob deveti razširjeni in izpopolnjeni izdaji kuharske knjige »Woman's Glory the Kitchen«

Lani je Slovenska ženska zveza v Chicagu izdala deveto razširjeno in izpopolnjeno izdajo svoje kuharske knjige »Woman's Glory the Kitchen«. Vsekakor je to zelo lep uspeh, ki zasluži vso pozornost in priznanje. Prvo izdajo te knjige, ki je izšla leta 1951, je pripravila in uredila dolgoletna glavna tajnica te organizacije, zdaj že pokojna Albina Novakova. Poleg kuharskih zapisov o pripravi slovenskih jedi, ki so jih tako mojstrsko znale skuhati ali speči naše stare matere, so v knjigi zbrani tudi številni kuharski zapisi za moderno pripravo raznih jedi. Kako dobrodošla je bila ta knjiga posebej še med mlajšim rodом naših ameriških rojakinj, dokazuje najbolj to, da je bila naklada prve izdaje takoj razprodana in so morali zatem knjigo ponovno natisniti kar v dveh zaporednih naslednjih letih, l. 1952 in 1953, zatem pa ponovno spet leta 1958.

V letu 1963 je knjiga spet izšla v predelani in povečani izdaji, ki sta jo uredili Albina Novakova in Marie Prislundova. Tudi ta naklada je bila hitro razprodana tako, da so jo morali potem ponovno natisniti trikrat: leta 1964, 1965 in 1968. Tako je odšlo med slovenske in druge ameriške gospodinje kar osemindvajset tisoč izvodov »Woman's Glory the Kitchen«, a še je bilo premalo. In zato je lani Slovenska ženska zveza izdala deveto izdajo svoje kuharske knjige, ki jo je pripravila njena neutrudna ustanoviteljica in častna predsednica Marie Prislundova, avtorica znane zgodovinske knjige »From Slovenia — to America«.

Zadnja izdaja kuharske knjige, ki je izšla lani, se v mnogočem razlikuje od prejšnjih. Ne le, da je vsebinsko bogatejša, kar se kuharskih zapisov tiče, tudi sicer je zelo zanimiva in se v marsičem razlikuje od običajnih kuharskih knjig. Na uvodnih straneh, za predgovorom predsednice organizacije Antonije Turek, je kratek zgodovinski oris dela Slovenske ženske zveze, ki obstoja že šestinštrideset let, od leta 1926.

Ena od zanimivosti so vsekakor tudi najljubše jedi »prvih dam« (First Lady) Združenih držav Amerike. To so kuharski zapisi sedanjega predsednika Nixona in

prejšnjih: Johnsona, Kennedyja, Eisenhowerja in Trumana. Tem slede zapisi prvih dam posameznih ameriških držav. Prav zanimivo, res.

V knjigi je blizu tisoč kuharskih zapisov, katere je prispevalo, kakor smo ugotovili, ko smo na hitro prelistali knjigo, nad sto avtoric.

Močnatim jedem iz kvašenega in nekvašenega testa je namenjenih precej strani. Kar dvajset zapisov pripoveduje o pripravi potic, ki so ponesle slavo slovenske kuhinje v svet. Deset zapisov razlaga pripravo zavitkov (štrudljev), ki so tako zaželena sladica na naši domači mizi. Pa krofi in krapi in dolga vrsta različno pripravljenih mesnih jedi itd. Kar dolgo bi lahko samo naštevati. Zelo pester in bogat pa je obenem tudi izbor na sodobne načine pripravljenih jedi po mednarodnih kuharskih zapisih. V knjigi je objavljena tudi slika lepo okrašene slovenske potice s posvetilom, ki so jo članice Slovenske ženske zveze spekle in podarile nekdanjemu predsedniku ZDA Johnu Kennedyju ob njegovem imenovanju za predsednika Združenih držav Amerike.

Seveda ne manjka tudi menujev za družinska slavja in praznične dneve. Ob zaključku pa se avtorica s toplo besedo spominja decembrskih praznikov doma, predvsem božičnih, ki so vsi prepleteni s starimi domačimi običaji.

Tudi naslovna stran knjige je prikupna, domača in tudi izvirna. Poglejte si sliko, ki jo objavljamo in pritrtili nam boste.

Avtorici in Slovenski ženski zvezi za lepo in koristno knjigo čestitamo!

I. S.

Štajersko praznično kosilo

Prekajeno meso s hrenom — Smetanova juha — Bržole po štajersko — Široki rezanci — Rdeče zelje v kisu — Bizeljska ajdova potica — Kompot iz suhih hrušk

Bržole po štajersko

Bržolo narežemo na kose (za vsakega 1 zrezek) in jim odstranimo odvečno maščobo. Večje čebulo nastrgamo na strgalniku, ji stisnemo sok in z njim pokapamo bržole na eni strani in posolimo. Zatem jih na vroči maščobi hitro spečemo na obeh straneh. Pečene zdevamo v drugo kozico drugo vrh druge, med vsak zrezek položimo košček surovega masla, v katerega smo po okusu primešale malo sardelne paste. Meso pokrijemo in pustimo pet minut. Omako, v kateri so se bržole pekle, razredčimo z zajemalko juhe ali tople vode in prevremo. Zrezke zložimo na krožnik in prelijemo z omako.

Rdeče zelje v kisu

Rdeče zelje v kisu lahko pripravimo za zalogo, lahko pa za sproti. V tem primeru ga pripravite dan prej. Lepe, zdrave, očiščene glave rdečega zelja naribamo, solimo ter pustimo čez noč na hladnem, da se zelje razsoli. Na pet kg zelja potrebujemo liter vinskega kisa, četrta kg sladkorja, 3 nageljnovke klinčke, dva lovorjeva lista in nekaj zrnec popra. Količino torej odmerite po potrebi. Kis prevremo s sladkorjem in dišavami. V vrelega postopno zdevamo zelje, ki naj zatem vre pet minut. Nato zelje s penovko poberemo, ohladimo ter ga na tesno zdevamo v manjše kozarce. Na zelje nalijemo prevreti kis, da je pokrito. Kozarce s celofanom zapremo. Zelje hranimo v hladilni shrambi. Ponudimo ga lahko kot solato ali kot dodatek k raznim pečenkam. Če ga ponudimo kot solato, mu dodamo olja in po okusu strok strtega česna.

Bizeljska ajdova potica

4 dkg kvasa zdrobimo v skodelico med nekaj žlic osladkanega mlačnega mleka, dodamo ščepec moke in pustimo, da vzhaja. Liter presejane ajdove moke poparimo z litrom osoljene vrele vode, v kateri smo raztopili žlico surovega masla in žlico sladkorja. Vse dobro zmešamo. Ko se ohladi, dodamo vzhajan kvas in dve žlici pšenične moke. Vse dobro pognemo v gladko testo, ki naj ponovno vzhaja. Nadev pripravimo iz pol kg mehkega sira (skute) skodelice goste smetane, 2 rumenjakov, 3 žlice sladkorja sipe, malo cimeta in sneg iz 2 beljakov. Ko testo malo vzhaja, ga razvaljamo in namažemo z nadevom. Povrh nadeva potresemo dve pesti sesekljanih orehovih jederc. Testo s prtom zvijemo in damo v pomaščen model za potice, pustimo, da še malo vzhaja, zatem potico spečemo.

Milenko Pegan: Ob Soči

Materine pesmi

Doneli sladki glasi so nekoč,
glasi pesmi moje mame,
ko pela toplo iz srca
je pesmice premile naše.

Le tisti, ki spomin mu še živi
na naše drage, lepe kraje,
le tisti, ki mladost je živel tam,
le ta slovensko pesem s srcem poje.

Moja mati je v pesmi bila ko škrjanček,
ki k nebu dviga se v višave jasne;
a kmalu — zamrla pesem je na ustnih njenih,
prekmalu, vsa mlada še, je morala umreti moja mama.

Moji Metliki

K novim tujim ljudem
me vodila je cesta,
k tujim narodom,
v daljna tuja mesta.
Toda povsod s hrepenjem
iskala sem tebe,
moja draga, rodna Metlika.

Poldica Podgornik, San Francisco, Kalifornija

Domovina

V mislih si, ko se gladina oceana mi lesketa.
V mislih si, ko zvečer mesečino lahko miglja.
In gledam te, vidim te v tvoji lepoti pred seboj.
Čutim tvoj vonj, kot da si vedno z menoj.
Poslušam tvoj spev, ko veter v streho buči.
Pogosto ga slišim v tišino noči,
ko vse že mirno spi.
Pri tebi sem, čeprav te daljava krije.
Čutim te! Ko ugasne dan
in se temna noč vsenaokrog razlije.

Ivanka Škof, Altona, Vic. Avstralija

Od doma

Zakaj sem moral v tuji svet
v obleko žalostno odet?
Usoda kruta, kje je vzrok,
da nisem v gruči ljubljenih otrok.

Po tujih ulicah me vodi pot.
Obraze tuje gledam vsepovsod,
a misli mi hite v predragi kraj,
kako bridko je, ker ne smem nazaj.

O, hiti čas in pridi dan,
ko se bom vrnil nasmejan!
Objel vse trate bom prostrane,
srečaval spet bom le obraze znane.

Franci Ketiš, Hatzenport, ZR Nemčija

Izseljenci

Hčere in sinovi moji,
kjer vam rodna zibel teče,
kjer vam staršev dom stoji,
molitev mati vam šepetče,
z žulji oče vas redi.
Hčere in sinovi moji,
to dom je vaš,
a moj to ni.

Polja, pašniki, gozdovi,
zeleni griči in vode,
v njih naročju žde domovi,
vrhovi strmi jih straže.

Ko budijo se vasice,
k maši vabi glas zvona,
nežno pesem prepelice
iz daljave se zazna.

In na jugu te dežele
šumé, bučé vode morja;
galebi beli, ladje smeje,
smeh in sonca žar neba.

Tam, sinovi, hčere moje,
kjer mi starši večno spe,
domačo pesem rod moj poje,
tam ostalo je srce...

Tea Witzemann, Dunaj, Avstrija

Grad gori, grof beži

Po slovenski zemlji je zagorelo. Niso bili to kresovi, kakršne so slovenski ljudje zažigali za to že pripravljene grmade, ko je Turek vdril čez meje.

Tokrat so zagoreli gradovi in tudi to je naznanjalo sovražnika, le da drugačnega — takega, ki je slovenskemu človeku vsa stoletja od naselitve sem pil kri. Začel se je napad na zemljiško gospodo, plemiča in njegove dotlej nezavzetne trdnjave — gradove, ki so se jim tudi Turki izogibali.

Začelo pa se je v ponedeljek, 14. maja 1515.

Začelo se je eno največjih poglavljev slovenskega ljudstva, največjih do narodnoosvobodilne borbe, začela se je prva obča revolucija slovenskega ljudstva in morda so se takrat položili zavestni temelji o neizbežni, usodni skupni povezanosti nekemu narodu, ali vsaj narodnosti.

Smemo tako govoriti — bil je upor, bila je revolucija zgolj na slovenskih tleh in zaobsegla je zares skoraj ves svet, ki so tedaj na njem živeli Slovenci. Ali se je za celo leto zakasnila za uporom kmetov na Württemberskem in za uporom ogrskih kmetov? Toda saj se je pripravljala prej od one na Ogrskem in bila spet pred veliko nemško kmečko vojno. In do nje je prišlo brez kakšnih posebnih zunanjih povodov — lahko bi rekli, v tistem trenutku, ko je slovenska ljudska zavest toliko dozorela, da ni mogla več prenašati samovoljnosti zemljiške gospode. In ker je bila samostojno započeto dejanje in zaobsegala samo slovensko ozemlje, je to upor slovenskih kmetov, revolucija slovenskega ljudstva.

Vsekakor aprila se je vodstvo kmečke zveze odločilo, da pošlje odposlanstvo k samemu cesarju Maksimilijanu. Pogajanja, ki jih je kmečka zveza vodila s cesarjevim predstavnikom škofom in kardinalom Langom, ki je predsedoval sestankom zastopnikov deželnih stanov niso privedla do nikakega zaključka. Najbrž je vodstvu kmečke zveze postalo jasno, da jih plemstvo zgolj izigrava in pridobiva na času. Sicer pa — saj je priprava za upor veljala proti plemstvu in zato temu niso mogli zaupati. V cesarja pa so imeli polno zaupanje. Kako naj bi bili zaupali plemstvu, svojemu tlačitelju, sovražniku, da bi moglo biti dober posrednik med njimi in cesarjem?

Odposlanstvo je moglo biti bodi z Gorenjskega bodi z Dolenjskega — le tu se je kmečka zveza že tako razširila in organizirala, da bi bila mogla iti v pogajanja. Toda ker je cesar sprejel odposlanstvo v Augsburgu, to pa se pred 9. majem ni moglo zgoditi, upor na Dolenjskem pa je izbruhnil že 14. maja, je dvomljivo, da bi odposlanstvo bilo z Dolenjskega, saj se v skopem tednu nikakor ne bi bilo moglo vrniti iz Augsburga. Povrh tega pa cesar od njih niti ni zahteval razpusta kmečke zveze, temveč da je za zdaj ne razširjajo več in da naj nikar ne napadajo graščin, dokler ne bodo stvari rešili s pogajanj. Ali je bilo samo taktiziranje zaradi pridobivanja na času, ali je mislil resno —

vsekakor pogoji niso bili takšni, da bi kmečka zveza lahko bila šla prek njih. Zato je bolj verjetno, da je bilo odposlanstvo z Gorenjskega.

Dolenjci so za 14. maj — bil je ponedeljek, torej nikaka posebna priložnost, niti ne navaden praznik, sklicali veliko zborovanje kmečke zveze pri Novem mestu. Povabili so tudi meščane iz Novega mesta, ki so na zborovanje prišli, najbrž bolj »opazovavci« kot vneti pristaši upora, čeprav bi jim bili kmetje kot novo nastajajoča sila bližji od fevdalcev. Toda že meščani v Kranju so se zbal, da bi se jim bili mogli rudarji, ki so delali na obrambnem obzidju mesta, spuntati in se pridružiti proletariatu in kmetom. Tudi ljubljansko meščanstvo ni pokazalo naklonjenosti do upornikov, čeprav so se sicer meščani povsod upirali fevdalcem zaradi trgovine.

Ne vemo, koliko kmetov je privrelo na zborovanje. Vsekakor jih ni moglo biti malo, ker očitno je prišlo do neke obče psihoze, ki lahko pride do nje samo ob velikih množicah. Kakšna majhna skupina kmetov nikakor ne bi bila začela revolucije.

Pa saj je bila Dolenjska vsa revolucionarno razpoložena. Najprej jih je bil Thurn do kraja razdražil, ko je dal nekaj kmečkih vodij zapreti, nekatere pa celo usmrtiti. Že marca so obračunali z njim in njegovim osovraženim oskrbnikom Sterženom, ne da bi bil za to dejanje kdo kaznovan ali vsaj klican na odgovor. To jih je opogumilo. Voditelji, ki so sklicali zborovanje pri Novem mestu, niso hoteli opustiti priložnosti, ko so videli razpoloženje množice, kolikor se niso vobče že prej domenili, da tega dne začno z revolucijo. Na zborovanju so napravili načrt, kje in kaj vse bodo napadli.

Graščaka, brata Mindorfa sta bila pri Dolenjcih med najbolj osovraženimi plemiški rodbinami — samopašna in samovoljna plemiča, a tudi brezobzirna. In ker je bil eden njihovih gradov pri Težki vodi blizu Novega mesta, se je vsa množica kmetov — bili so pač oboroženi s tistim, kar je kdo premogel — razvnela v neki opojnosti kmečke samozavesti, ki se je prebudila v njih, napolnila proti temu gradu, ga v naskoku zavzela. Nakar se je začelo ropanje vsega količkaj vrednega, nazadnje pa so popolnoma opustošeni in razbiti grad zažgali.

Zagorela je pri nas prva bakla grajske vsemogočnosti in nosilnosti, zagorela prva trdnjava fevdalnega družbenega reda.

Od tam jih je dalje — proti Mehovemu, središču posestva Mindorfov vodil nekdanji Mindorfov hlapec, ki je imel s svojo gospodo stare, neporavnane račune.

Mehovo je imelo premalo hlapcev, ki bi ga lahko bili branili, tudi premalo orožja za obrambo in ravno tako premalo smodnika. Kmetje so grad s silnim hrupom, kričanjem, vriščem, a tudi streljanjem — nekateri so vendarle premgli tudi puške, napadli in ga v resnici v naskoku zavzeli. Na gradu so zajeli oba brata graščaka, po nekaterih podatkih še šestnajst drugih plemičev, dva sinova Mindorfov, grajsko gospo in dve hčeri.

Bilo je v četrtek, praznik — vnebohod. Tri dni po kmečkem zborovanju pri Novem mestu in potem, ko so uporniki razdejali in zažgali grad pri Težki vodi. Čudno je, da Mindorfa, ko sta že zagotovo izvedela, kakšna usoda je doletela njihov grad pri Težki vodi, in ko sta si lahko mislila, da se bo kmečki srd znesel nad njima, nista ničesar ukrenila v svoje varstvo in varstvo svojih družin: če se že nista mogla dovolj oborožiti, sta imela še vedno priložnost, da bi se bila z oboroženim spremstvom, kolikor sta ga pač zmogla, umaknila s svojima družinama proti Ljubljani. Ali pa je bila njuna samopašnost in samozavest tolikšna, da si nista mogla misliti, da bi se kmetje drznili napraviti tudi kaj najhujšega. Pa saj jima je gotovo bila znana usoda plemiča Thurna in njegovega oskrbnika.

Obema graščakoma so kmetje sodili na grajskem dvorišču in ju obsodili na smrt — na tnal so jima odsekali glavo in ju nato vrgli čez grajsko obzidje. Po nekaterih podatkih so razjarjeni kmetje s kosami in bati zatolkli tudi vseh šestnajst plemičev, ki so jih ujeli na gradu, ravno tako pa oba Mindorfova sinova. Ženske — grajsko gospo in hčere pa so kmetje prisilili, da so se preoblekle v kmečko obleko, nakar so jih odlekli na njivo delat, da bodo spoznale, kakšna je podložniška tlaka. Potem so uporniki napadli grad Čušperk. Tega so imeli v posesti Turjačani, ki jih pa ni bilo na gradu. Kmetje so se najprej pogajali z oskrbnikom, da bi jim predal grad, ko se je obotavljal, so kmetje grad v naskoku zavzeli, in ga ravno tako izropali in zažgali.

Upor se je naglo širil in že so padli gradovi kar po vrsti — Raka, Thurn, Mokronog, Polhov Gradec.

Odlomek iz knjige »Zimzelen na slovenskih tleh«, kronika kmečkih uporov, ki jo je napisal pisatelj Miško Kranjec za letošnje knjižno zbirko Prešernove družbe.

Janez Klemenčič: Vodno zrcalo

Grad gori, grof beži

Dragi otroci!

Novo leto se bliža.

Če bi imela helikopter, bi vas obiskala. Zato, da bi vam stisnila roko. Zato, da bi vam zaželela: Srečno novo leto! Če boste za Božič in Novo leto odpotovali v domovino, obiščite razred. Posedite v klopi, ki ste jo zapustili in vas nemara še čaka, pogovorite se s sošolci in učiteljem.

Če pa ne boste odpotovali, jim pišite. Za Novo leto še posebej!

Srečno vam in vašim staršem!

Branka Jurca

Jana Milčinski

Črna zgodba

Črna zato, ker se godi ponoči. Ponoči je vse črno. Črna je tema in miza in omara, črna je odeja na postelji, črna je celo blazina, na kateri leži Matičkova glava. Tudi Matičkova glava je črna. Ampak ta je črna tudi podnevi, ker ima Matiček črne lase in črne oči. Zato mama pravi, da ji je črna barva najljubša. Matiček pa črne barve ne mara. Še posebno je ne mara ponoči, kadar je sam in ne more zaspati. Takrat so črne tudi Matičkove misli in črn je strah, ki se ob vsakem šumu, ob vsakem ropotu priplazi iz teme. Včasih mu na okno nekaj potrka. Matiček ve: to je črni ptič. Tudi črnega ptiča Matiček ne mara. Prav zagotovo žvižga črne pesmi. Še dobro, da je ponoči okno zaprto in jih Matiček ne more slišati.

Zato pa sliši, kadar po sobi koraka Črni mož. Videl ga sicer še ni nikoli, ker je tako črn, da ga ponoči, v temi, ni mogoče videti. Čisto razločno pa sliši, kako pokajo tla pod njegovimi koraki.

Tudi Črnega moža Matiček ne mara. Črni mož pripoveduje črne pravljice, teh pa noče poslušati noben otrok. Zato se Matiček takrat, kadar v so-

bi zaškripljejo tla, skriva pod odejo in še ušesa si zatisne z blazino, da ničesar ne vidi in ne sliši.

Onega večera, ko sta bila oče in mama zdoma in je Matiček ležal sam v črni postelji, vse naokrog pa je bila tema še bolj črna kot po navadi in tišina še bolj tiha, je spet zaropotalo po oknu. Kdo ve, ali ga je mama pozabila zapreti ali pa se je odprlo samo od sebe — preden se je Matiček utegnil skriti pod odejo, je v sobo priplahotal črni ptič in sedel k Matičku na črno posteljo. Matiček je ves trd od strahu čakal, kaj bo.

Pa ni bilo nič hudega. Črni ptič je odprl svoj črni kljun in vljudno pozdravil: »Dober večer, Matiček! Vesel sem, da te nocoj lahko od blizu pozdravim. Vidim, da si sam in da ne moreš zaspati. Če si pri volji, te povabim na izlet v Belo deželo.«

Matiček se je začudil: ali je slišal prav? Črni ptič ga vabi v Belo deželo? »Zakaj pa ne? Nikar se ne čudi!« je rekel črni ptič. »Videti moram, da tudi jaz ne maram črne barve in sploh nisem tako črn, kot me vidiš. Če boš šel z mano, boš videl, kako bel sem v Beli deželi. Tam je vse belo: oblaki in hiše in dvorišča pred hišami in drobtinice, ki mi jih trosijo beli otroci. Noči v Beli deželi sploh ni in če je tema, je okrog tebe vse belo, kot da bi tičal sredi velikanske sklede sladke stepene smetane.«

Matiček je debelo poslušal. Še nikoli ni slišal za tako deželo.

»In otroci?« je končno vprašal, »kakšni so v Beli deželi otroci?«

»Vsi po vrsti so beli. Imajo bele lase in svetle oči in bele vile jim pripovedujejo bele pravljice.«

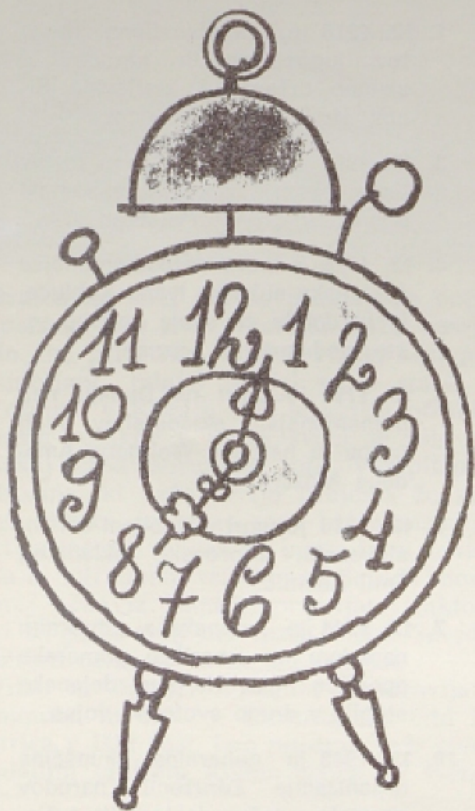
Zdaj je Matiček žalostno zavzdihnil. Kako rad bi šel v Belo deželo, kjer je celo tema bela kot sladka stepena smetana. A če so otroci beli, potem on s svojimi črnimi lasmi in črnimi očmi sploh ne more v Belo deželo. »Zakaj pa ne?« je rekel ptič. »Ko boš prišel v belo deželo, boš tudi ti postal belolas in svetlook.«

Pa se Matiček vseeno ni mogel odločiti, da bi šel v Belo deželo. Lahko bi se zgodilo, da bi za zmerom ostal bel. Kaj bi tedaj rekla mama, če bi namesto črnega Matička našla takega z belimi lasmi in svetlimi očmi? Mogoče takega — belolasega in svetlookega sploh ne bi imela rada!

In tako je črni ptič sam odletel v Belo deželo, Matiček pa je ostal v črni postelji in čakal, da mu spanec prinese bele sanje.

SOVRE

Manko Golar

URA

Tiki, tiki, tak . . .
ura tika, taka,
naj je jutro,
naj je mrak,
pridno čas pretaka.

Tiki, tiki, tak . . .
nove dneve kuje,
meri čas na zlati trak,
v nove dni potuje.

Neža Maurer

PRVI SNEŽEC

Tam gori pod oblaki
je nekaj zablestelo;
na črni, mrtvi veji
je belo zacvetelo,
po suhi, rjavi travi
je rahlo zašumelo,
na sivi, trdi cesti
je drobceno zapelo:
prišel je mladi snežec,
boječe, nagajivo —
da zveseli nam dneve,
olepša zimo sivo.

Matej Bor

UGANKA

Jezik stegne, pa obliže
svojo žrtev in požre.
Ko do kraja vse poliže,
sam omahne in umre.

([uəʃo])

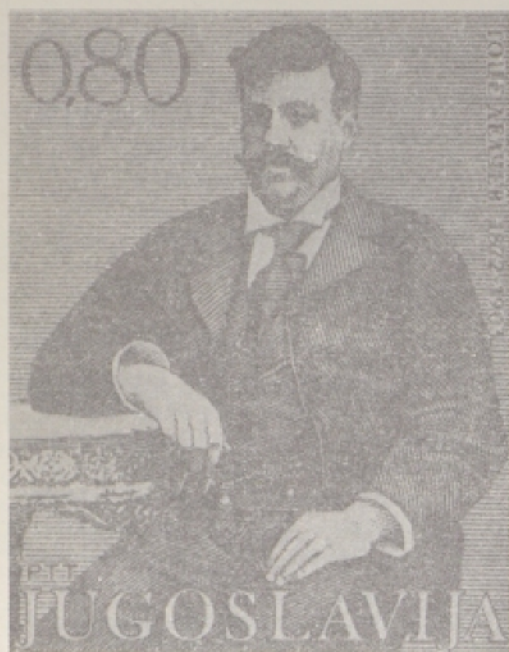
Ljudska

KOS

Poje, poje v grmu kos:
nisem reven, če sem bos.
Moj je tale širni les.
V njem je šest krat tri dreves.
Kdor jih kupi, jih prodam
in še jagod mu dodam.
Potlej hišo si zgradim,
da v njej zimo preživim.

SOVRE

Otroški teden in Goce Delčev

Generalna skupščina združenih narodov je 2. oktober razglasila za svetovni otroški dan. To naj bi bil dan prijateljstva med otroki na vsem svetu. V zvezi s tem je pri nas prvi teden v oktobru razglašen za otroški teden. Letošnji otroški teden je naša poštna uprava počastila, kot že vrsto let doslej, s posebno priložnostno poštno znamko. V tem tednu smo letos pri vseh poštah pošiljkah pobirali še po 50 par kot prispevek za sklad otroškega varstva. Ta prispevek se je zaračunaval s posebnimi nalepkami.

Priložnostna poštna znamka za letošnji otroški teden je izšla 2. oktobra. Veljala je 80 par in jih je bilo natisnjenih dva milijona.

Na znamki je risba učenke Blaženke Zlatec iz Prugovca pri Podravskem Kloštarju na Hrvaškem. Njena slika je bila izbrana kot najlepša na posebnem natečaju, ki ga je v ta namen razpisalo zagrebško podjetje za ptt promet.

Znamka je tiskana v štribarvnem ofsetu in v polah po devet znamk. Nad prvo in zadnjo znamko zgoraj in pod prvo in zadnjo znamko spodaj je na belih robovih besedilo »Otroški teden« v vseh jugoslovanskih jezikih.

Druga priložnostna znamka, ki je izšla v oktobru, in sicer 16. oktobra, je spominska znamka ob 100-letnici rojstva makedonskega revolucionarja Goce Delčeva. Izdanih je bilo milijon znamk z vrednostjo 80 par.

Goce Delčev se je rodil leta 1872 v Kukušu v Makedoniji. Bil je ideolog in organizator makedonskega narodnoosvobo-

dilnega gibanja ob prelomnici tega stoletja. Po končani gimnaziji se je vpisal na sofijsko vojaško šolo. Kot kadet te šole pa je skrivaj obiskoval socialistične krožke, bral in širil socialistično literaturo, zaradi česar je bil izključen iz te šole. Leta 1894 se je vrnil v Makedonijo in postal učitelj v Štipu.

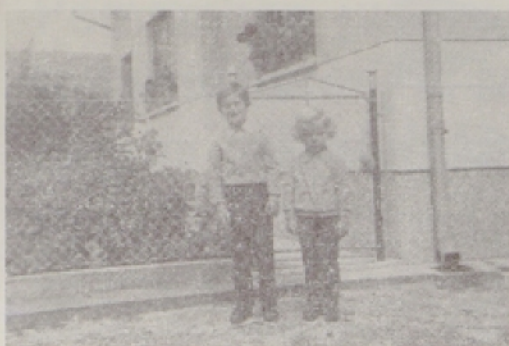
Njegovo življenje in revolucionarno udejstvovanje sta tesno povezana z zgodovino makedonskega ljudstva, z njegovo borbo za svobodo. Kot pravi ljudski vodja in revolucionarni demokrat se je boril proti turški nadoblasti za osvoboditev makedonskega naroda in drugih narodnosti v Makedoniji. Njegovo ime je vodilo napredne makedonske generacije v boju za svobodo. To je prišlo najbolj do izraza med ljudsko revolucijo in narodnoosvobodilno vojno, ko se je makedonsko ljudstvo skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi borilo za svobodo. Goce Delčev je padel leta 1903 pri Banici v Makedoniji v bojih s turško vojsko.

Na znamki je slika Goce Delčeva. Te znamke so tiskane v dvobarvnem ofsetu in v polah po devet znamk. Na stranskih robovih na polah je na obeh straneh napis »100-letnica rojstva« v naših narodnih jezikih. Pod srednjo znamko spodaj pa je privesek z besedilom »Goce Delčev 1872—1903«.

Obe znamki, za otroški teden in za 100-letnico rojstva Goce Delčeva, je tiskal beograjski zavod za izdelavo bankovcev. Veliki sta 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm, zobčane pa grebenasto 12½.

Spominski koledar december 1972

1. 12. 1918 je bila objavljena združitvev jugoslovanskih narodov v skupno državo — kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.
3. 12. 1800 je bil rojen v Vrbi na Gorenjskem največji slovenski pesnik dr. France Prešeren.
4. 12. 1926 je umrla najpomembnejša slovenska slikarka Ivana Kobilica, ki je dobila za svoje podobe vrsto mednarodnih priznanj.
5. 12. 1791 je umrl na Dunaju najpomembnejših skladateljev vseh časov in narodov Wolfgang Amadeus Mozart.
6. 12. 1936 je umrl v Ljubljani odlični slovenski zborovski skladatelj Emil Adamič.
7. 12. 1941 je Japonska z zahrbtnim napadom na ameriško pomorsko oporišče Pearl Harbour dejansko stopila v drugo svetovno vojno.
10. 12. 1948 je generalna skupščina organizacije Združenih narodov sprejela splošno deklaracijo o človeških pravicah.
11. 12. 1756 je bil rojen v Radovljici prvi slovenski dramatik in zgodovinar Anton Tomaž Linhart.
11. 12. 1918 je umrl v Ljubljani največji slovenski dramatik in pisatelj Ivan Cankar.
22. 12. 1941 je bila ustanovljena v bosenski vasici Rudo prva proletarska brigada, ki je bila tako prva redna enota naše ljudske vojske.
24. 12. 1941 so začeli preseljevati kočevske Nemce predvsem v Posavje, od koder so bili nemški okupatorji poprej nasilno izselili slovensko prebivalstvo v Nemčijo.
28. 12. 1769 so v Ljubljani prvič uprizorili komedijo »Županova Mica«, ki jo je napisal Anton Tomaž Linhart.
31. 12. 1941 je bil ustanovljen organizacijski sekretariat s sedežem v Zagrebu kot pomožni organ za vodstvo protifašističnega boja v mestih in na neosvojenih področjih Jugoslavije.

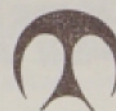

Bratca na sliki sta se pravzaprav bolje spoznala šele letos. Starejši Vilko Vampplin živi pri stricu in teti v Iški vasi pri Ljubljani, mlajši Daniel pa s starši v Torontu v Kanadi. Ob letošnjih obiskih naših rojakov z vsega sveta je bila za nekaj časa združena tudi Vampplinova družina, ki našo revijo prejema že več let. Bratca se imata rada kljub razdalji, ki ju ločuje, vendar pa upata in si želita, da bi bili kmalu vsi skupaj. Seveda mora prej očka iz Kanade pripeljati traktor, ki se ga že zdaj uči voziti Vilko. Seveda skrbni očka na to ne bo pozabil. Vilko in Danijel Vampplin pozdravljata mamico in očka v Torontu, ter teto in strica v Iški vasi. Lep pozdrav tudi vsem mladim bralcem Rodne grude po svetu!

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Vadnal: V soboto zvečer FLP 04-025
2. Štirje kovači: Pesem doline FLP 04-022
3. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki FLP 04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka: Pod Gorjanci je otoček FLP 04-020
5. Slovenski oktet: Sedem rož FLP 09-009
6. Ansambel bratov Avsenik: Odmev s Triglava FLP 04-005
7. Ansambel Lojzeta Slaka: Visoko nad oblaki FLP 04-001
8. Martin Böttcher: Love Story SLE 14690-P
9. Martin Böttcher: Dr. živago SLE 14549-P
10. The Les Humphries Singers: Singing Revolution SLK 16692-P

HELIDON

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Marjetka Falk: Mož naj bo doma FSP 5-055
2. New Swing Quartet: Naj, naj naj FSP 5-060
3. Jože Kobler: Spomin na Marjano FSP 5-056
4. Jože Kobler: Skril v srce sem solze svoje FSP 5-050
5. Ljupka Dimitrovska: Ljubljanski zvon FSP 5-049
6. Ansambel T. Kmetca: Ljubica lahko noč FSP 4-017
7. Srce: Gvendolina, kdo je bil FSP 5-050
8. Erazem in potepuh FSP 2-002
9. Ansambel T. Kmetca: Roža nežna FSP 4-023
10. Oto Pestner: Imel sem jo rad FSP 5-033

Založba Obzorja Maribor

Helidon Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

Plošče lahko naročite tudi prek Slovenske izseljenske matice, Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169.

Dopisovanje z rojaki v Holandiji

Rad bi se dopisoval z rojaki, predvsem mlajšimi, ki živijo v Holandiji. Z njimi bi si izmenjal mnenja, zanima me tudi, kaj delajo, kako živijo in drugo. Kmalu bodo prazniki in novo leto in to bi bila še posebna priložnost za navezavo stikov. Vsem, ki se mi bodo oglasili, se že vnaprej zahvaljujem.

Vašl Metod
Hotel Scaletta, 7525 S-ckamf, Schweiz

Voščilo

Rozika Mlakar in hčerka Ines prisrčno pozdravljata ljubega moža in očka Antija Mlakarja iz Clevelanda, voščita mu mnogo, mnogo sreče, zdravja in zadovoljstva v letu 1973 in mu sporočata, da vedno mislita nanj. Obenem želita srečno novo leto Rajku in Riji ter stricu Charliju in teti Sonji.

Voščilo in zahvala

Ivo Veber iz Celja želi veliko sreče in zdravja svojemu očetu Ivanu Žefranu v Argentini, ki ga je končno našel po objavi v tej rubriki. Prav tako iskrene želje in zahvala tudi rojaku Tonetu Gutmanu, ki mu je pri tem veliko pomagal. Iz srca rad bi se z obema srečal v prihodnjem letu v Sloveniji. Upa, da se mu bo ta želja v resnici izpolnila.

Jordan Tomšič:

Kdo sme gledati nagice?

FORTUNATEK: Mami, lahko grem v kino?

MAMI: Spet kavbojka?

FORTUNATEK: Ne, ne, ljubezenski film, »V vulkanu strasti«.

MAMI: Ah, že spet! Film s samimi naginimi ženskami!

FORTUNATEK: Ja, kakšen pa? To je poučno in humoristično.

MAMI: No, prav. Mirko, daj mu denar za kino.

OČI: Vedno denar, vedno denar, saj nisem Rotschild!

FORTUNATEK: Hvala, oči, adijo; adijo mami!

MAMI: Adijo in ne hodi domov preveč pozno!

OČI: Mica, kaj ko bi šla tudi midva v kino?

MAMI: Se mi je kar že zdelo! Bi tudi ti rad gledal te nesramne in pokvarjene in presite nagice?!

OČI: Kaj pa je to takega?!

MAMI: Kaj je to takega?! Ste ga slišali!! Da te ni sram! Izprijenec!!

OČI: Ampak... če jih lahko Fortunatek gleda...

MAMI: Fortunatek že, ti jih pa ne boš!!

OČI: Ampak to je smešno, zaostalo...

to, to, to... Mulec sme gledati nagice, njegov oče pa ne!! To je absurd!!

MAMI: Nič ni smešno in zaostalo in absurdno! Mulec jih lahko gleda, ker je današnja mladina pač taka, moderna, nepokvarjena, naravna, bolj pametna!

OČI: Jaz pa sem pokvarjen? Neumen? Nenaraven?! Nemoderen?!

MAMI: Pa še kako!! Ves se pootročiš, če gledaš take filme! Oči se ti začnejo kar svetiti, kot kakšnemu staremu izprijenemu mačku!

OČI: O, madona!

MAMI: In za vsako frkljo se obračaš in ji gledaš noge!!

OČI: O, ti moj bog!

MAMI: Nič o ti moj bog! Tako je!

OČI: Kaj pa naj počnem zdaj? Kako naj zabijem večer?!

MAMI: Kako? Pomij posodo!!

OČI: Vsaj žvižgam lahko zraven?

MAMI: Nažvižgaj se, kolikor ti je milo in ljubo.

OČI: Pfssss... pfssss... pfsssssss... (Presnети mulec, kaj? On lahko...)

Pfssssss... pfssss... (On zdaj lepo gleda nagice, se smeje peripetijam, jaz pa gledam to smrdljivo posodo.) Pfss-

ss... pfssss... (Niti dinarja ne dobi, mulec, več od mene!) Pfssss... pfssss-

sss... pfss... (Presneta večča!) Pfss-

... pfss...

DOBRODOŠLI!

Prisrčno Vas pozdravlja ena izmed vodilnih turističnih agencij v Jugoslaviji:

LJUBLJANA

Telefon: 21-435, 21-333
Telex: 31390

Direkcija:

DUBROVNIK

Telefon: 27-333
Telex: 27515

Nudimo Vam vse vrste turističnih uslug doma in v tujini.

Smo generalni zastopnik American Expressa.

ZAUPAJTE NAM ORGANIZACIJO VAŠEGA BIVANJA V STARI DOMOVINI!

POSLOVNO ZDRUŽENJE

modna hiša

LJUBLJANA - MARIBOR - OSIJEK

NOVA, JESENSKO-ZIMSKA SEZONA PRINAŠA MNOGO MODNIH NOVOSTI IN ZATO NE POZABITE OBISKATI MODNO HIŠO V LJUBLJANI IN MARIBORU, KI IMA V PRODAJI BOGATO KOLEKCIJO PREHODNIH MODELOV, IZDELANIH PO AKTUALNIH MODNIH TENDENCAH PARIZA IN RIMA.

NOVI KROJI, MATERIALI IN DESENI VAS BODO BREZ DVOMA NAVDUŠILI.

HOTEL LEV

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 1 — JUGOSLAVIJA
TEL. 310 555, TELEGRAM LEVHOTEL, TELEX 31-350
KATEGORIJA A

209 sob (336 postelj) s kopalnico ali prho, privatni WC, telefon
Sodobno opremljene sobe - Apartmaji - Restavracije - Restavracijske terase - Restavracijski vrt - Dancing-bar - Glasba, ples in zabavni program - Aperitiv bar - Razgledna terasa - Banketne in konferenčne dvorane - Čitalnica - Frizerski salon - Menjalnica - Informacijska služba - Taksi služba - Podzemeljske garaže - Lastni parkirni prostor - Boksi za pse - Hladilnica za divjačino

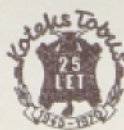
inex slavnik

Turistična agencija - Travel agency
direkcija Koper — Jugoslavija

VAM ZELI SREČNO NOVO LETO

nudi vam z lastnimi avtobusi izlete doma in v inozemstvo; posebne avionske aranžmaje, zimске in letne počitnice na morju in v planinah; Rent-a-Car z najmodernejšimi vozili; prodajo železniških, avtobusnih in avionskih kart

Inex-Slavnik se priporoča s poslovalnicami v Ljubljani, Jesenicah, Kopru, Mariboru, Umagu, Rovinju, Zagrebu in Portorožu

Koteks Tobus

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA

UVOZ-IZVOZ NA EVROPSKA IN PREKOMORSKA TRŽIŠČA:

■ kože, usnje, čevlji, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, dlaka, volna, krzna, kožni in usnjeni odpadki, industrijske maščobe, strojila, pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarsko industrijo, opremo za klavnice in obrate mesne predelave.

■ Odkupujemo vse vrste kož, tudi kože divjadi!

ZASTOPSTVA INOZEMSKIH FIRM

Obiščite naš modni BOUTIQUE v poslovni stavbi, Ljubljana, Miklošičeva 5

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM DOMA IN V TUJINI ŽELIMO SREČNO NOVO LETO

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

translurist

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 188, telex 31 144 YU TRANLJ

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Skofja Loka, Domžale, Piran. Zahtevajte prospekte!

GRUDA

export-import, Ljubljana

kupuje in prodaja na domačem in tujem tržišču ter posreduje v mednarodnem in maloobmejnem prometu:

- goveda, konje, svinje, perutnino, drobnico, divjačino;
- meso in mesne izdelke;
- jajca, mleko, sir;
- živinsko krmo v celoti;
- industrijske rastline;
- industrijske živilske izdelke.

Predstavnitva in poslovalnice:

Beograd, Zagreb, Murska Sobota, Sežana

Pomemben jubilej »Zmaja« tovarne baterij in baterijskih naprav v Ljubljani

Kdo med nami ne pozna ljubljanskega »Zmaja«, tovarne, o kateri je v zadnjem času toliko govora. Pol stoletja obstoja, neumornega dela ter tisoči in milijoni izdelkov, pričajo o prekaljenem kolektivu, ki se zaveda, da bo jutrišnji dan za slehernega proizvajalca siguren le, če bo šla tovarna v korak s časom.

Zanimivo je pogledati malo nazaj, na sam začetek obratovanja tovarne v leto 1923, ko je bila v Ljubljani ustanovljena delniška družba za galvanske elemente in elektrotehniko »Hydra« d.d. z Dunaja. Razumljivo je, da so novo podjetje opremili z izrabljenimi stroji, manjvrednim materialom in surovinami, kar je imelo za rezultat slabe, nekvalitetne izdelke, ki se niso mogli plasirati na tržišču. Izgube so naraščale, zaloge so se kopčile tako, da je leta 1925 podjetje prešlo v likvidacijo. Zadržna gospodarska banka je od dunajske tvrdke odkupila delnice in tako je novoustanovljena družba prešla v popolnoma slovenske roke. Zadržna gospodarska banka, ki je v takem položaju izplačala vse tuje delničarje, je na temeljih stare tovarne ustanovila »Tovarno za galvanične elemente in elektrotehniko«. Proizvodnja je postopoma napredovala, v slovenskih rokah in z začrtanim programom, se je kmalu postavila na trdne noge. Takrat so ji tudi izbrali ime »ZMAJ«, ki ga ima še danes. Zaradi vse večje proizvodnje ji niso več zadoščali stari prostori na Miklošičevi cesti in leta 1929 se je tovarna preselila na današnje mesto na Smartinsko cesto.

Po vojni se je tovarna za kratko dobo spojila s kranjsko Iskro in nato s črnuško Elmo, po petdesetem letu pa je zopet postala samostojna. Vendar je pri odgovornih organih tudi potem prevladovalo prepričanje, da je ZMAJ brezperspektiven in se zato niso vlagala prepotrebna sredstva.

Ni naključje, da je nastopila za ZMAJ velika prelomnica v poslovanju ravno v letu 1952, ko je bil izvoljen prvi delavski svet. Z novim elanom, velikimi naporji in odtegovanji je tovarni uspelo izboljšati in povečati proizvodnjo. Leta 1953 je prišlo večje naročilo iz Turčije, ki mu je sledilo še več naročil iz petnajstih drugih držav. Takrat je tovarna tudi razširila svoj program in predvsem izboljšala kvaliteto svojih izdelkov.

Da bi dohiti svetovne proizvajalce, so se pri ZMAJU povezali z najboljšimi svetovnimi proizvajalci baterij. Od svetovno znane angleške firme Crompton Parkinson iz skupine Hawker Siddeley so odkupili razširjeno licenco, novo tehnologijo in avtomate za izdelavo baterij po Leclanchejevem sistemu. Kakovost novih baterij je še enkrat večja od Zmajevih, dodali pa so jim tudi privlačnejšo obliko.

ZMAJ se zaveda, da bo lahko napredoval samo z osvajanjem nove tehnologije, ki je v tej panogi v izrednem zamahu. Povezal se je s sovjetsko inštitucijo Licensintorg, od katere je odkupil licenco za izdelavo baterij, ki so po kakovosti triinpolkrat boljše od dosedanjih klasičnih, kakršne poznamo mi. Poleg teh izdeluje že nekaj let alkalne in živosrebrne baterije, ki po kakovosti presegajo od tri do štiriinpolkrat dosedanje baterije tipa Leclanche. Te baterije so patentirane in jih izdeluje samo angleška tovarna Mallory, s katero ima Zmaj pogodbo o izključni prodaji za Jugoslavijo. Obe firmi pa se že pripravljata za dolgoročno poslovno tehnično sodelovanje. Prav tako je Zmaj postal zastopnik za prodajo baterijskih strojev in naprav firme Crompton Parkinson iz skupine Hawker Siddeley iz Velike Britanije.

V težnji, da podjetje izkoristi vse prednosti nove tehnologije in avtomatizacije ter zniža uvoz surovin, je tovarna ZMAJ osvojila proizvodnjo negativnih elektrod-cinkovih čaš in predelavo manganove rude za svoje in tuje potrebe.

Med štirimi tovrstnimi tovarnami v Jugoslaviji velja ZMAJ za glavnega proizvajalca na jugoslovanskem tržišču. Njeni izdelki zadovoljujejo tudi italijanske in avstrijske potrebe, kamor izvažajo svoje izdelke.

V teh letih se je Zmaj razširil in ima svoj obrat tudi v Šentvidu na Dolenjskem.

Tovarna sodeluje z domačimi strokovnimi in znanstvenimi inštitucijami kot z raziskovalnim centrom Ekonomske fakultete in Naravoslovne fakultete Univerze v Ljubljani. Zavedajo se velikega pomena sodelovanja raziskovalcev s proizvodnjo in to sodelovanje s pridom izkoriščajo. Osvajanje novih sistemov proizvodnje pa jim obeta velike uspehe zdaj in v prihodnosti, saj dosednji uspehi tovarne Zmaj zgovorno pričajo o tem.

DRAGI BRALCI!

Slovenski koledar 1973

Koledar za Slovence po svetu lahko naročite pri:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in pri vseh svojih zastopnikih

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave.

CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.

6419 St. Clair Ave.

CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE

591 E. 185 St.

CLEVELAND, Ohio 44119

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,

čitljivo izpolnite

in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1973

RODNO GRUDO od ..... dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

aero✧

AERO Celje

KEMIČNA IN GRAFIČNA INDUSTRIJA

POZDRAV NAŠIM ROJAKOM PO VSEM SVETU IN NAJLEPŠA
NOVOLETNA VOŠČILA!

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo angleško, radi pa bi znali tudi
materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih
prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite spodnji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169.

Ime in priimek: .....

Stari naslov: .....

Novi naslov: .....

mali oglasi mali oglasi

Sodni prevajalec za slovenščino v Münchnu je: Milena Gratza, 8 MÜNCHEN 50, Menzingerstr. 195, telefon 812-1820.

PRODAM staro hišo, 83 m² stanovanjske površine. Celotna površina z vrtom je 3100 m². V hiši je električna, vodovodna napeljava je do hiše. Leži ob asfaltirani cesti v Trebnjem (Stari trg 7). Cena je ugodna.

Poizvedbe pri: Ladislav KREVS, 5182 WEISWEILER, Wilhelmshöhe 5, Deutschland.

Prodajam kompletno slovensko žensko narodno nošo s pripadajočo zlatnino (uhani, broška, pas itd.). Vse staro, originalno.

Pišite na naslov: ing. MAKAROVIC, Kočevska 12, 61000 LJUBLJANA.

DOPISUJTE
V
RODNO GRUDO!

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Jože TEŽAK 0,50 Lstg, Ivan HACE 1.— avstral. \$, Franc PEČOVNIK 0,52 Lstg.

AVSTRIJA: Maria MAYER 20.— Sch, Alojz PUVAR 15.— din.

BRAZILIJ: Venceslav GULIN 10.— US \$.

FRANCIJA: Jakob SELAK 20.— din, Anton ŠKRUBA 5.— FF, Martin BLATNIK 5.— FF, Franc PETERLIN 5.— FF, Amalia KROPIVŠEK 15.— FF.

JUGOSLAVIJA: Ana KRASNA 96.— din v spomin pokojne sestre Marije Rumo.

KANADA: Vera GONZA 2.— can. \$, Evgen RADAŠIČ 3.— can. \$, Jakob KOLARIČ 2.— can. \$, Ignac TKALEC 2,40 can. \$, Danny KISEL 3,50 can. \$.

NEMČIJA: Vinko MARINKO 6.— DM, Franc BREGANT 3.— DM, Stanislav LORENZI 10.— DM, Ciril PODMILŠČAK 6.— DM, Josef JAKLIČ 8.— DM, Ivanka LETTIG 1.— DM, Ani STARC 7.— DM, Alojz HORVAT 3.— DM, Peter NOVAK 3.— DM.

ŠVEDSKA: Slavko TURK 5.— Skr, Janez KRIŽ 5.— Skr.

VENEZUELA: Neimenovana naročnica 2.— US \$.

ZDA (USA): Helena MAJER 3.— US \$, Frances KRISTAN 25.— US \$, Ciril MEDVED 1.— US \$, Mira CARANDINA 5.— US \$, Helen E. ARKO 2.— US \$, Vincent H. LAUTAR 1.— US \$, Mary ŠUŠTARŠIČ 1.— US \$, Rudolf POTOČNIK 2.— US \$, Antonija EZZO 1,75 US \$.

Vsem rojakom se za prispevke iskreno zahvaljujemo!

Uredništvo in uprava »Rodne grude«

Slovenski koledar 1973

(naslovna stran)

Prosve ta

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.

IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT, NEDELJ IN PRAZNIKOV.

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

Novoletno darilo

Ste že razmišljali, kaj boste darovali svojcem, prijateljem, znancem za novoletne praznike? Vas zanima, kako živijo Slovenci po svetu? **Naši bralci doma**, imate sorodnike v inozemstvu? Bi jih radi razveselili s posebnim darilom?

Naročite zanje slovensko ilustrirano revijo RODNA GRUDA in SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1973, z lepimi barvnimi posnetki.

Rojaki, vas spomini še vežejo na rojstno domovino, na otroška leta, vas še zanima materin jezik, vas zanima življenje, kraji, ljudje v Sloveniji in njen razvoj? Imate otroke, vnuke, prijatelje, ki bi jim radi predstavili svoj rodni kraj?

Naročite Rodno grudo in Slovenski koledar, pa boste o vsem na tekočem, vedeli boste, kako živijo in delajo Slovenci na vseh kontinentih, vaši potomci pa bodo prek naše revije in koledarja najhitreje spoznali deželo svojih prednikov.

Začasno zaposleni delavci v tujini, želite stalno povezavo z domovino, so vam potrebni napotki, nasveti za življenje na tujem, vas zanima kaj se v vaši odsotnosti dogaja doma in kaj je novega med Slovenci po svetu?

Naročite Rodno grudo s prilogo »Začasno na tujem«, ki vas bo mesečno obveščala o vsem, in Slovenski koledar, ki vam bo poleg barvnega koledarskega dela nudil knjigo, polno zanimivega branja.

Obrnite se na naš naslov ali na svoje zastopnike.

Lepe knjižne nagrade

Vsak stari naročnik Rodne grude in Slovenskega koledarja, ki nam bo do konca januarja 1973 pridobil vsaj enega novega naročnika, prejme lepo knjižno nagrado. V prihodnji številki bomo objavili seznam knjig, izmed katerih boste lahko izbrali sebi najljubšo. Pogoj pa je, da se naročnino vplača najmanj za eno leto vnaprej. Naročnini, ki je za posamezne države navedena na naslovni strani, priložite izpolnjen spodnji obrazec. Ta nagradni razpis velja tudi za tiste naše bralce, ki doslej revije še niso imeli naročene in so se odločili, da jo naročijo in vplačajo za eno leto vnaprej!

Cena za knjigo »Slovenski koledar 1973« je s poštnino vred 3 dolarje ali enakovrednost v katerikoli drugi valuti.

NOVOLETNO DARILO

Rodna gruda 1973
Slovenski koledar 1973

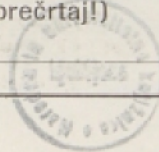
Naročam za: .....

Točen naslov: .....

.....
.....

(Neustrezno prečrtaj!)

Podpis:

SLOVENIJALES

NAKUP PRI SLOVENIJALESU

Slovenijales je prvi med proizvodno trgovskimi podjetji Jugoslavije. To mesto si je priboril z uspešnim delom.

Zato tvega tisti, ki pred nakupom pohištva, stanovanjske opreme, stavbnega pohištva in gradbenega materiala ne obiše trgovin Slovenijales.

Seznam trgovin s pohištvom in polfinalo v Sloveniji

Ljubljana	Celje	Maribor
Vižmarje 168	Tkalska 13	Cankarjeva 4
Titova 50, GR	Zidanškova 15	Partizanska 15
Kidričeva 1	Zidanškova 10	

vezenine
BLED

PROIZVODNI PROGRAM

Vezenine

Beli in barvasti trakovi,
zračne čipke v metraži,
aplikacije za žensko perilo,
našitki za otroška oblačila,
emblemi,
zavese,
vezeni prti,
prtički,

robčki ter
dišeče blazinic

Kleklane čipke

Trakovi za posteljno in
osebno perilo,
kleklani šali,
kleklani prtički

Ženska konfekcija

Spalne srajce,
bluze,
obleke,
jutranjke

Tovarna čipk,
vezenin in
konfekcije
64260 BLED
YUGOSLAVIA

Telefon: (064) 77-292
Telex: 34542 YU VEZENB